

FUNDACIÓ

JOSEP IRLA

A horizontal banner featuring various colorful icons representing economic concepts: a blue house, a green house, a yellow line graph with an upward arrow, a grey arrow pointing down, an orange arrow pointing down, a blue dotted arrow pointing up, a brown curved arrow, a green house, an orange bar chart, a brown factory chimney, a grey arrow pointing down, a red dotted arrow pointing up, a blue arrow pointing up, a grey arrow pointing up, and a yellow arrow pointing up.

DIMENSIÓ, EFICIÈNCIA I IGUALTAT

CASOS D'ÈXIT A L'ECONOMIA GLOBAL

XAVIER CUADRAS MORATÓ
MODEST GUINJOAN
MIQUEL PUIG

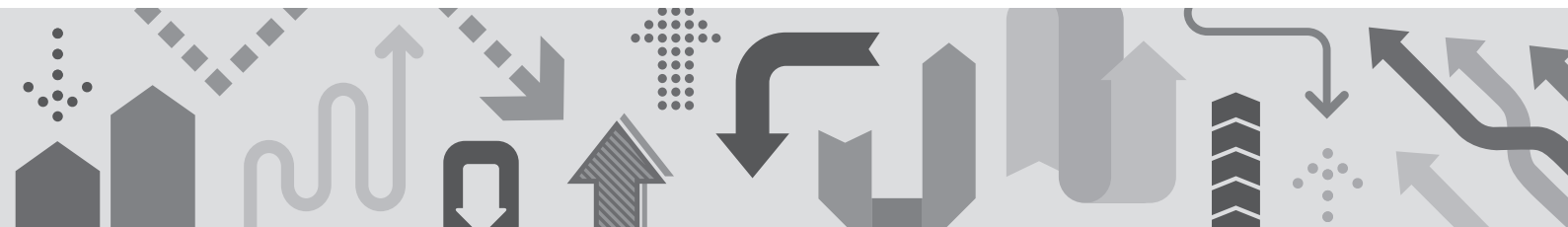
FUNDACIÓ

JOSEP IRLA

Centre
**Maurits
Coppieters**

DIMENSIÓ, EFICIÈNCIA I IGUALTAT

CASOS D'ÈXIT A L'ECONOMIA GLOBAL

NOVEMBRE 2015

DIMENSIÓ, EFICIÈNCIA I IGUALTAT

CASOS D'ÈXIT A L'ECONOMIA GLOBAL

Xavier Cuadras Morató

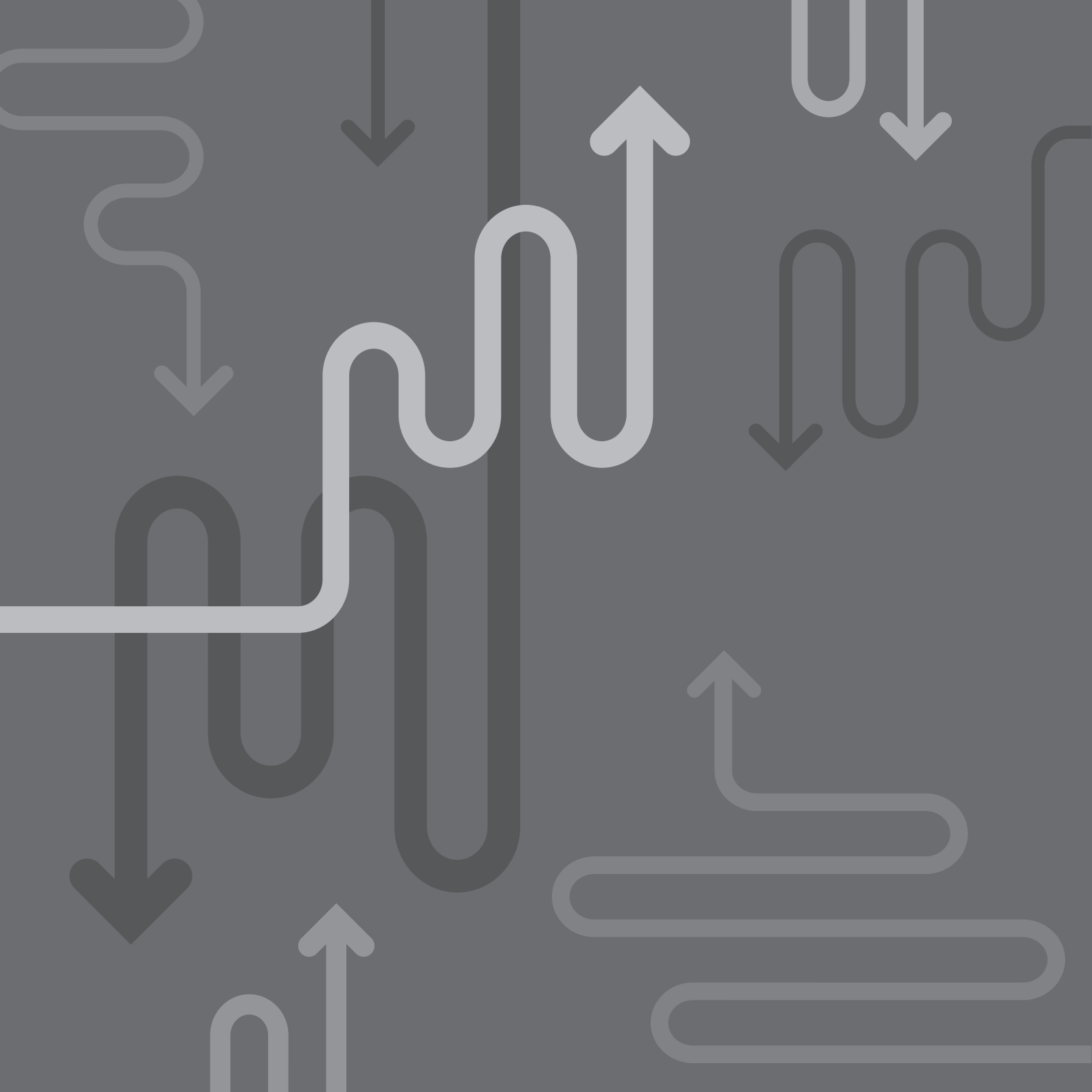
Modest Guinjoan

Miquel Puig

SUMARI

	INTRODUCCIÓ	9
1	AL POT PETIT HI HA LA BONA CONFITURA?	13
2	UNA VISIÓ PANORÀMICA DE LA DESIGUALTAT ECONÒMICA ALS PAÏSOS DE L'OCDE	35
3	DISTRIBUCIÓ. LA DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA DE MERCAT I EL FUNCIONAMENT DEL MERCAT DE TREBALL	49
4	REDISTRIBUCIÓ. LA DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA DISPONIBLE I EL FUNCIONAMENT DELS SISTEMES FISCALS I DE TRANSFERÈNCIES	69
5	REDISTRIBUCIÓ. EL PAPER DE LES POLÍTIQUES SOCIALS I LA PRESTACIÓ DE SERVEIS PÚBLICS	91
6	PROPOSTES DE POLÍTICA ECONÒMICA PER A LA PROMOCIÓ DE LA IGUALTAT D'OPORTUNITATS	115

7	CONCLUSIONS	121
	APÈNDIX: ALGUNES DEFINICIONS PER A LECTORS NO INICIATS	125
	REFERÈNCIES	129

INTRODUCCIÓ

El tema de la creixent desigualtat econòmica i el risc que això suposa per a la cohesió social als països occidentals està, més que mai, al centre del debat polític. Una societat es considera cohesionada si assegura el benestar de tots els seus membres, minimitza les disparitats entre ells i evita la marginació de qualsevol col·lectiu. I encara es podria afegir que la societat que busca la cohesió social afavoreix que els ciutadans puguin prosperar en funció dels seus mèrits. El grau de cohesió social és un aspecte fonamental del contracte social que s'estableix entre els individus de qualsevol país. Els diferents països del nostre entorn es caracteritzen per nivells molt diferents de cohesió social, sovint en funció de les seves preferències i decisions sobre quina és la millor manera d'organitzar les seves economies i societats. No obstant això, podem afirmar que en aquest moment l'increment de la desigualtat en la distribució de les rendes que caracteritza la major part dels països rics en els darrers trenta anys es considera arreu una amenaça de primer ordre per a la sostenibilitat del seu model econòmic i social.

Sovint s'argumenta que només els grans països posseeixen les condicions econòmiques i polítiques que permeten garantir la prosperitat econòmica i la cohesió social a la seva població. La creació de nous països seria, des d'aquest punt de vista, un pas enrere per a la consecució d'aquests objectius. Alguns dels resultats del nostre treball ens permeten refutar de manera concloent aquesta proposició. Són els països grans més pròspers? Són més igualitaris? L'evidència

que presentem al llarg del treball és clarament indicativa que els grans països tendeixen a ser, en general, menys igualitaris que els petits països. A més, tot i que no detectem que els petits països siguin més pròspers que els grans països, un cop ens centrem exclusivament en la mostra dels 22 països més rics de l'Organització per a la Cooperació i Desenvolupament (OCDE) –més de 30.000 dòlars de PIB per capita– sí que observem que existeix una relació negativa entre la dimensió de l'economia i el nivell de riquesa. En última instància, quan seleccionem els deu millors països de l'OCDE des del punt de vista de la generació de benestar econòmic –incloent criteris de prosperitat i igualtat–, ens trobem que nou d'aquests són països de dimensions relativament reduïdes. No és veritat, per tant, que els països petits estiguin condemnats a la segona divisió de la lliga del benestar econòmic. Més aviat tot el contrari: quasi tots els líders d'aquest campionat tenen dimensions modestes.

El nostre treball explora el fenomen de la desigualtat des d'un punt de vista eminentment empíric. No és la nostra intenció presentar cap teoria general sobre les causes i les conseqüències de la creixent desigualtat, sinó presentar una sèrie de regularitats estadístiques que caracteritzen els països que estan integrats a l'OCDE i que ens poden donar algunes pistes sobre les principals raons de la desigualtat i la millor manera de combatre-la. El treball s'estructura en set seccions diferents. Les dues primeres tenen un caràcter introductori, s'entra més en matèria a les tres següents i, finalment, s'ofereixen unes breus reflexions sobre política econòmica a la sisena i unes conclusions de tot plegat a la darrera. A la secció 1 ens centrem en la consideració de dos criteris de benestar econòmic –prosperitat i igualtat– que ens serveixen per jutjar la situació econòmica de tots els països de l'OCDE. Si ens centrem en aquells països que compleixen els dos criteris, és a dir, els que són rics i socialment més cohesionats, acabem concentrant la nostra atenció en una mostra de deu estats europeus que, coincidència o no, són quasi bé tots de dimensions relativament reduïdes. La secció 2 està dedicada a una revisió, necessàriament breu i esquemàtica, d'algunes contribucions recents sobre l'evolució, les causes i les conseqüències del fenomen de la desigualtat als països industrialitzats. Les seccions 3, 4 i 5 estudien els processos de distribució (secció 3) i redistribució (seccions 4 i 5), amb la consideració de com afecten a) el funcionament del mercat de treball, b) els sistemes d'impostos i transferències i c) les polítiques socials i de prestació de serveis públics el grau de desigualtat que experimenten els diferents països. Com ja ha quedat dit anteriorment, la secció 6 presenta una reflexió molt general sobre quina pot ser la política econòmica més efectiva per combatre el problema de la desigualtat i la secció 7 presenta, de forma molt breu, les conclusions del treball.

AL POT PETIT HI HA LA BONA CONFITURA?

SUMARI

Aquest apartat del treball pretén respondre la pregunta de quins són els països de l'OCDE que tenen major èxit econòmic. La nostra definició d'èxit està basada en la consideració de dos criteris de benestar econòmic: prosperitat i igualtat. La dimensió del país és una característica que no és irrellevant en aquest context, atès que nou dels deu països que millor funcionen des del punt de vista econòmic són relativament petits. Tot i que la prosperitat dels països no sembla clarament relacionada amb la seva mida, sí que els nivells de desigualtat en la distribució de la renda semblen dependre'n. De la nostra anàlisi es desprèn que els països més petits de l'OCDE tendeixen a ser més igualitaris que els més grans. La part final d'aquesta secció del treball discuteix algunes hipòtesis sobre el paper de la globalització econòmica i la diversitat interna dels països a l'hora d'explicar el perquè d'aquest fenomen.

De països, n'hi ha de totes les mides. La Xina, el país més poblat del món, té quasi 1.400 milions d'habitants. A l'altre extrem hi trobem països com ara Tuvalu o Nauru, dos estats insulars a l'oceà Pacífic que també pertanyen a les Nacions Unides i que amb prou feines arriben als 10.000 habitants. Enfrontats a aquesta gran variabilitat, filòsofs i científics socials s'han preguntat sovint al llarg de la història quina és la dimensió òptima dels països i si, per tant, dins d'aquesta gran

heterogeneïtat de mides hi ha països que són massa grans o massa petits. Anant una mica més enllà, fins i tot podríem preguntar-nos si el món s'aboca cap a formes de govern global que posaran fi a les funcions dels estats-nació o si, pel contrari, assistirem a la seva proliferació, de manera que cada vegada n'hi haurà més i tindran una dimensió més reduïda. Evidentment, aquestes són preguntes que no es poden respondre de manera independent del context històric: el nivell de desenvolupament econòmic, l'estat de la tecnologia o les ideologies hegemòniques són alguns dels molts factors que evolucionen al llarg del temps i expliquen el perquè del nombre i la dimensió dels països sobirans existents en cada moment de la història. Una de les referències clàssiques en aquest camp és Alesina i Spolaore (2003), que explica les raons del creixement actual del nombre d'estats independents al món. Segons aquests economistes, les tres forces responsables d'aquest fenomen són:

- a) El procés de globalització econòmica i la creixent obertura comercial dels països;
- b) la disminució dels conflictes bèl·lics com a forma de resolució de les disputes a nivell internacional; i
- c) la generalització dels sistemes democràtics com a forma d'organització política.

A aquestes hi hauríem d'afegir l'aparició d'un gran nombre d'organitzacions internacionals –la UE és el primer exemple que ens ve al cap– que duen a terme algunes de les funcions que tradicionalment havien restat en mans dels estats sobirans en camps tan importants com són la defensa, la política monetària o la política comercial.

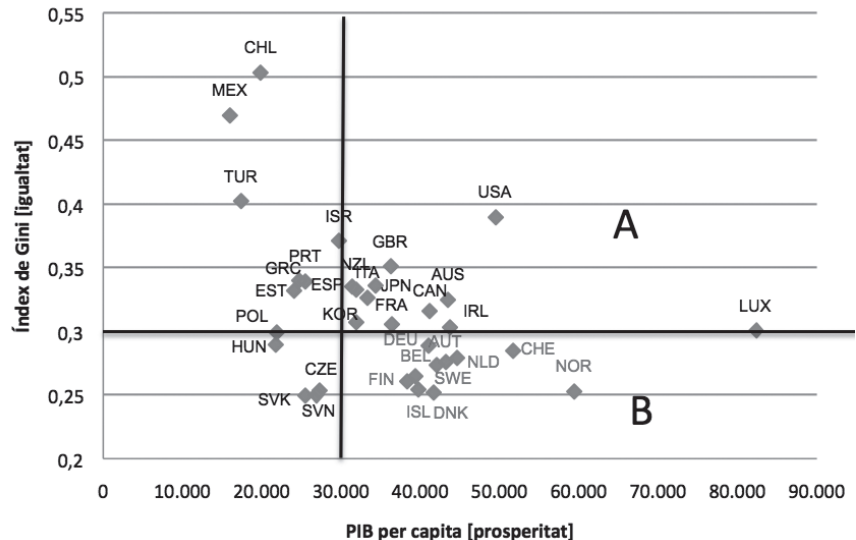
En aquest context general, el nostre treball pretén, en primer lloc, anar una mica més enllà i examinar la relació entre la dimensió dels països i el seu nivell de benestar econòmic. En certa manera el que estem fent és mirar de donar una resposta a una pregunta que molts economistes abans que nosaltres s'han formulat: «*Does Size Matter?*» [La mida importa?]. Des del punt de vista de la teoria econòmica hi ha arguments a favor de pensar que els estats grans contribueixen a la generació de major benestar econòmic per als seus ciutadans –«*The bigger, the better*»–, però també a favor de la tesi contrària –«*Small is beautiful*». El lector interessat pot consultar Alesina i Spolaore (2003), on es resumeixen alguns d'aquests arguments contraposats. Des del punt de vista de la literatura empírica, en canvi, les coses semblen una mica més clares. En un article il·lustrativament titulat «*Size really doesn't matter*», Rose (2006) arriba a la conclusió que, en termes econòmics, els països petits no són sistemàticament diferents dels països més grans, amb una notable excepció: els països petits estan més exposats al comerç internacional. El treball de Rose (2006) fa servir una mostra àmplia de 200 països examinats al llarg d'un període temporal de més de quaranta anys.

La nostra aproximació al tema és lleugerament diferent. En primer lloc nosaltres ens centrem en una mostra de països més reduïda, els països pertanyents a l'OCDE, una organització internacional constituïda per 34 països de renda mitjana o alta i, a més, només fem servir les dades més recents a la nostra anàlisi. El fil argumental de la nostra proposta es basa en la definició de dos criteris elementals de benestar econòmic –prosperitat i igualtat econòmiques– i l'examen detallat de les condicions que presenten els països que les compleixen i que els permeten estar entre els millors països del món, almenys pel que fa al benestar econòmic que permeten assolir a la seva ciutadania. Com es veurà, la mida dels països no és una característica irrellevant a l'hora d'analitzar la selecció d'aquests països econòmicament «virtuosos», malgrat els missatges polítics que sovint pretenen presentar els països grans com els únics que poden garantir el benestar econòmic dels seus ciutadans.

Els dos criteris de benestar econòmic que plantegem són els de «prosperitat» i «igualtat», mesurats de manera molt estàndard a la literatura. Com a mesura de prosperitat prenem el PIB per capita mesurat en paritat de poder adquisitiu –cosa que vol dir, simplement, que es tenen en compte les diferències de preus als diferents països a l'hora de calcular quin és el poder adquisitiu de la renda mitjana a cadascun d'ells. Malgrat les seves limitacions no hi ha cap dubte que el PIB per capita és encara la variable més utilitzada per mesurar la riquesa d'un país. Com a mesura d'igualtat prenem l'anomenat índex de Gini de la distribució de la renda disponible de les famílies. La renda familiar disponible és la renda de les famílies després del pagament d'impostos i del cobrament de transferències, és a dir, tenint en compte l'activitat redistributiva del sector públic. L'índex de Gini es defineix de manera que pren valor 0 quan la distribució de la renda és perfectament igualitària i 1 en el cas extrem que tota la renda està en mans d'una sola persona. Òbviament això vol dir que valors més elevats de l'índex de Gini impliquen major desigualtat en la distribució de la renda d'un determinat col·lectiu –un país, en el nostre cas. Les dades corresponen al 2012, que és el darrer any per al qual hi ha disponibles dades per a l'índex de Gini de tots els països. Tot i que seria desitjable utilitzar dades més recents, és molt poc probable que no fer-ho alteri de manera substancial cap de les nostres conclusions. La selecció dels dos criteris assenyalats anteriorment no hauria d'aixecar cap mena de controvèrsia. En definitiva, el que estem dient és que des del punt de vista del benestar econòmic un país serà més atractiu com més pròsper i igualitari sigui, una proposició amb la qual ens sembla que podria estar d'acord una immensa majoria de la població.

Al gràfic 1 tenim representada la situació de tots els països de l'OCDE d'acord amb els dos criteris explicats amb anterioritat. Com a primer pas ens centrarem en la submostra de països que superen un determinat nivell de prosperitat –és a dir, els països relativament més rics de l'OCDE. Més o menys arbitràriament el que triem són els països el PIB per capita dels quals supera els 30.000 dòlars, que són els que estan situats als quadrants A i B del gràfic 1. Aquesta llista inclou un total de 22 països.

Gràfic 1. Prosperitat i igualtat

Font: OCDE.

El segon criteri a què ens hem referit és el d'igualtat. En aquest cas, també amb una certa dosi d'arbitrarietat, seleccionem un llindar que correspon a un índex de Gini de 0,3. En concret el nostre interès està centrat en aquells països relativament rics de l'OCDE que tenen un índex de Gini inferior a 0,3. En aquest cas ens adonem d'una coincidència que té a veure directament amb la mida dels països. En concret, dels 22 països rics de l'OCDE –segons el nostre criteri de prosperitat–, tots aquells que són països petits –altre cop de forma arbitrària direm que això vol dir països de menys de 20 milions d'habitants– tenen un índex de Gini inferior a 0,3 –amb les úniques excepcions d'Irlanda, Luxemburg i Nova Zelanda, tot i que s'hi acosten molt en els dos primers casos–, mentre que els països grans –més de 20 milions d'habitants– són tots menys igualitaris, en el sentit que el seu coeficient de Gini és superior a 0,3 –amb l'única excepció d'Alemanya. La taula 1 presenta la llista de tots els països de l'OCDE, distingint entre els que es consideren petits i la resta.

Tenim, doncs, deu països que compleixen amb els dos requisits que ens interessin –prosperitat i igualtat. Cal fer notar que tots són països europeus, entre els quals n'hi ha un que es pot considerar gran –Alemanya,

82 milions d'habitants— i un altre molt petit —Islàndia, 320.000 habitants. La resta són vuit països petits o mitjans que estan entre els 5 milions d'habitants de Noruega i els 17 dels Països Baixos. La taula 2 presenta la llista dels països i les dades corresponents.

Taula 1. Llista de països de l'OCDE

països petits			població
Islàndia	ISL		320.000
Luxemburg	LUX		530.946
Estònia	EST		1.329.301
Eslovènia	SVN		2.057.158
Nova Zelanda	NZL		4.433.000
Irlanda	IRL		4.585.400
Noruega	NOR		5.019.000
República Eslovaca	SVK		5.407.579
Finlàndia	FIN		5.413.000
Dinamarca	DNK		5.591.572
Israel	ISR		7.910.500
Suïssa	CHE		7.955.000
Àustria	AUT		8.426.311
Suècia	SWE		9.519.374
Hongria	HUN		9.920.361
República Txeca	CZE		10.509.290
Portugal	PRT		10.514.840
Grècia	GRC		11.090.000
Bèlgica	BEL		11.128.250
Països Baixos	NLD		16.754.960
Xile	CHL		17.402.630

països grans			població
Austràlia	AUS		22.724.000
Canadà	CAN		34.880.490
Polònia	POL		38.533.790
Espanya	ESP		46.146.580
Corea	KOR		50.004.440
Itàlia	ITA		60.916.200
França	FRA		63.514.000
Regne Unit	GBR		63.705.000
Turquia	TUR		75.175.820
Alemanya	DEU		81.932.160
Mèxic	MEX		117.053.800
Japó	JPN		127.515.000
Estats Units	USA		313.873.700

Font: OCDE.

Taula 2. Els països pròspers i igualitaris de l'OCDE

País	PIB per capita	Índex de Gini	Població
Noruega	59.397	0,253	5.019.000
Suïssa	51.691	0,285	7.955.000
Països Baixos	44.640	0,2795	16.754.960
Àustria	43.145	0,276	8.426.311
Suècia	42.082	0,274	9.519.374
Dinamarca	41.686	0,252	5.591.572
Alemanya	41.057	0,289	81.932.160
Islàndia	39.771	0,2545	320.000
Bèlgica	39.400	0,265	11.128.250
Finlàndia	38.359	0,2605	5.413.000

Font: OCDE.

Aquest primer resultat del nostre treball es pot interpretar com una refutació del principi polític que diu que els països petits estan irremissiblement condemnats a la irrellevància dins de l'economia global. De fet, el que nosaltres demostrem és que alguns dels països que funcionen millor, en termes del benestar econòmic del que gaudeixen els seus ciutadans, són petits. Per tant, els nostres resultats ofereixen un clar contraexemple a la tesi, tantes vegades expressada des d'algunes cancelleries europees, que només els països suficientment grans són capaços de garantir les condicions que permeten nivells elevats de benestar per a la seva ciutadania.

En definitiva, el «fet estilitzat» que es desprèn d'aquesta anàlisi és l'existència d'un grup relativament homogeni de vuit petits països europeus que són els més reeixits des del punt de vista dels nostres criteris de benestar econòmic, de manera conjunta amb una gran potència hegemònica –tant a nivell demogràfic com econòmic i polític– com és Alemanya. Islàndia, que també compleix els criteris requerits, és un cas una mica a part en raó de les seves reduïdes dimensions i el fet, estrictament determinat per la geografia, de ser una illa situada en un punt bastant remot de l'oceà Atlàntic. Des d'un punt de vista geogràfico-cultural els països inclosos a la taula 2 correspondrien a dues àrees que podríem anomenar, amb cert abús del llenguatge, l'Europa del Nord –Noruega, Suècia, Dinamarca, Islàndia i Finlàndia– i l'Europa Germànica –Suïssa, Països Baixos, Àustria, Alemanya i Bèlgica.

Requadre 1.

Quin lloc ocuparien les nacions sense estat en aquesta classificació econòmica?

Quin lloc ocuparien a la taula 2 les nacions sense estat europees? L'OCDE disposa d'una base de dades regional (OECD Regional Database) que ens permet donar una resposta a aquesta pregunta. Desafortunadament aquesta base de dades només arriba, per a la majoria dels països, fins el 2011 i per tant, no la podem fer servir per fer comparacions directes amb les dades de la taula 2 que correspon al 2012. La taula 3 presenta les mateixes dades que la taula 2, però corresponents al 2011 pel que fa al PIB per capita i al 2010 pel que fa a l'índex de Gini i afegint quatre nacions sense estat –Catalunya, Escòcia, Gal·les i el País Basc– més els estats als quals estan unides actualment –Espanya i el Regne Unit.

Clarament, el País Basc formaria part dels països econòmicament més reeixits de l'OCDE si fos un país independent. Catalunya s'hi apropa molt: supera amb escreix el nivell de renda dels 30.000 dòlars –tot i això quedaria a la cua dels països seleccionats pel que fa al nivell de PIB per capita–, però la seva distribució no és encara suficientment igualitària. Escòcia ens apareix com un país relativament ric, però molt menys igualitari que els 10 països que hem triat com a *benchmark* i Gal·les; en canvi, és un país de renda relativament baixa, però on està relativament ben distribuïda –malgrat que l'índex de Gini encara supera lleugerament el nivell de 0,3.

Per tal d'establir de manera més concloent la influència de la dimensió en els resultats econòmics dels països, a continuació examinem la relació entre la seva mida i el seu nivell de prosperitat –PIB per capita–, tant per a la mostra sencera de països de l'OCDE com per a la submostra de països rics –gràfics 2 i 3. Com es veurà, els resultats que obtenim no desmenteixen de manera categòrica els presentats a Rose (2006).

Els gràfics 2 i 3 mostren la relació entre població i PIB per capita –tots dos en logaritmes–, incloent una línia de regressió que representa la tendència, que en els dos casos és decreixent –és a dir, a major població correspon un menor nivell de prosperitat. Els gràfics també inclouen informació sobre l'estadístic *t* del coeficient corresponent al pendent de la línia de tendència. Com és habitual en aquests casos, assenyalarem que el coeficient és diferent de zero amb un grau de significació del 99%, el 95% o el 90% i el denotarem, respectivament, amb (***), (**) i (*). Es pot observar que la relació entre les dues variables no és significativa estadísticament en el cas de la mostra per a 34 països com ho mostra el valor del coeficient *t*. Per a la submostra de països rics, en canvi, sí que s'observa una relació negativa entre població i PIB per

capita. Aquests resultats no són en cap cas gaire diferents dels del Rose (2006) que conclou que «*there is certainly no visual evidence that larger countries are richer*».¹ L'escala dels països no afecta la seva prosperitat i si ho fa, com sembla el cas en la nostra mostra de 22 països rics, és en el sentit d'indicar que els països petits tendeixen a ser més rics.

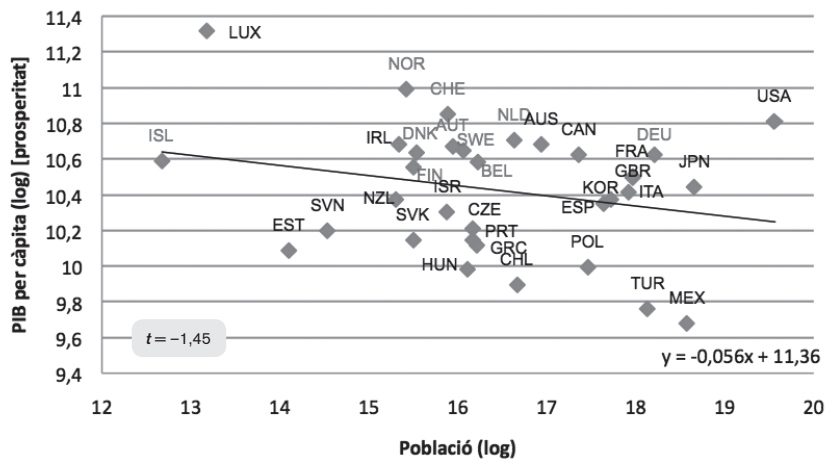
Taula 3. Posició de les nacions sense estat entre els països més pròspers i igualitaris de l'OCDE

País	PIB per capita (2011)	Índex de Gini (2010)	Població (2012)
Noruega	62.309	0,250	5.019.000
Suïssa	51.594	0,298	7.955.000
Països Baixos	43.245	0,286	16.754.960
Àustria	42.898	0,267	8.426.311
País Basc	42.955	0,292	2.184.700
Suècia	41.912	0,273	9.519.374
Dinamarca	41.906	0,252	5.591.572
Alemanya	41.003	0,286	81.932.160
Bèlgica	40.010	0,253	11.128.250
Finlàndia	38.711	0,264	5.413.000
Islàndia	38.289	0,2545	320.000
Catalunya	37.555	0,303	7.514.990
Regne Unit	35.214	0,338	63.495.300
Escòcia	32.716	0,324	5.306.260
Espanya	32.137	0,329	46.818.200
Gal·les	24.946	0,303	3.068.680

Font: OCDE.

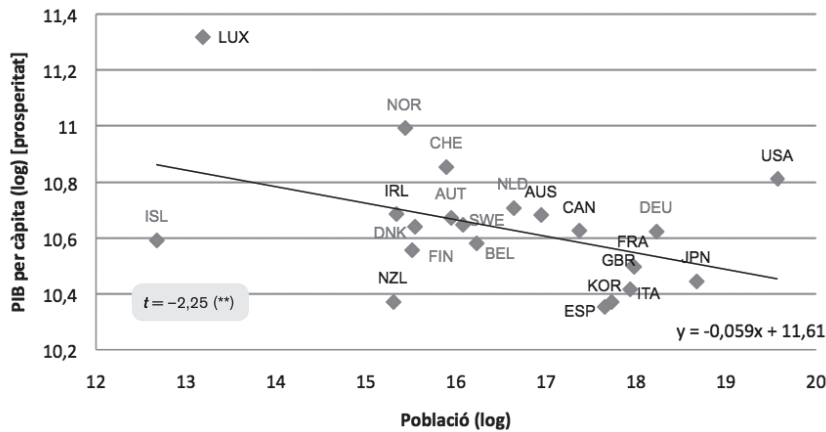
1 Rose, 2006, p. 489.

Gràfic 2. Població i prosperitat (34 països)

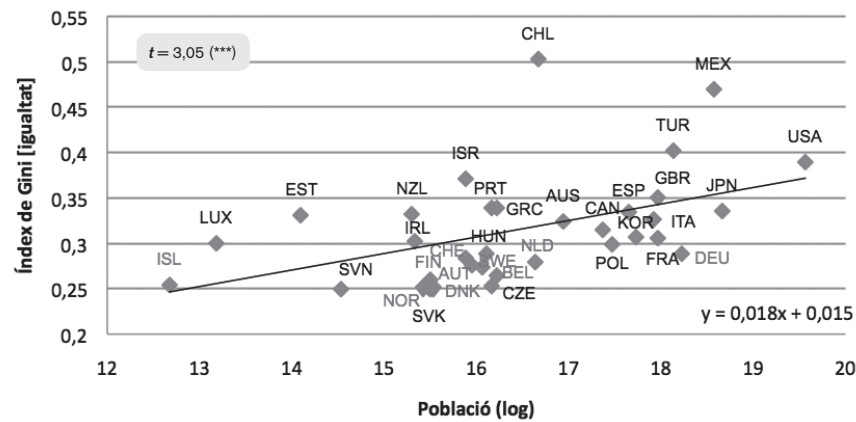
Font: OCDE.

Gràfic 3. Població i prosperitat (22 països)

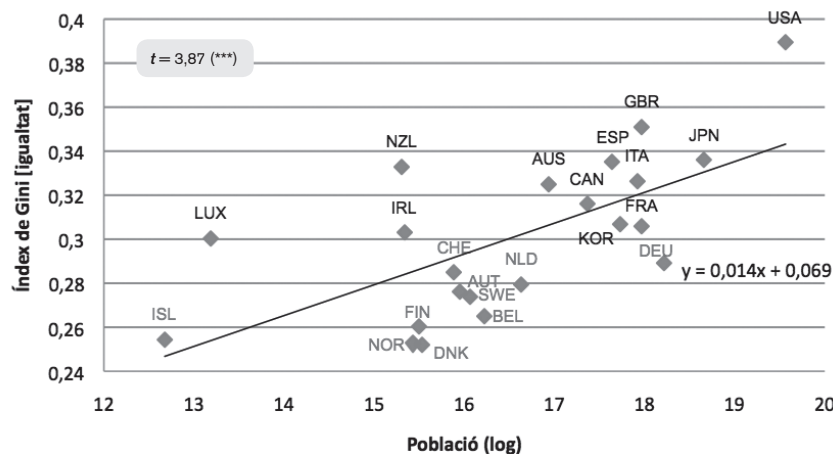
Font: OCDE.

Gràfic 4. Població i igualtat (34 països)

Font: OCDE.

Gràfic 5. Població i igualtat (22 països)

Font: OCDE.

Així mateix, per als dos grups de països examinem la relació entre població i desigualtat, mesurada mitjançant l'índex de Gini –gràfics 4 i 5.

En aquest cas sí que sembla que la relació positiva entre dimensió del país i major nivell de desigualtat en la distribució de la renda és més clara, tant per a la mostra de tots els països com per a la submostra dels països rics –l'estadístic *t* que es presenta a cada gràfic indica que la relació és significativa des del punt de vista estadístic. Almenys pel que fa als països de l'OCDE sí que sembla que tenim certa evidència per pensar que els països petits tenen una distribució de la renda que és més igualitària. Aquest resultat contrasta amb els obtinguts per Rose.² Cal tenir en compte, però, que la seva mostra és considerablement diferent de la nostra.

Recapitulant, a la vista de la nostra anàlisi podem afirmar el següent en relació a la nostra mostra de països de l'OCDE: a) els països més grans no són més pròsperos; b) els països petits –que segons la nostra definició vol dir que tenen menys de 20 milions d'habitants– tendeixen a ser més igualitaris; i c) tots els països de l'OCDE que compleixen els criteris que hem definit de prosperitat i igualtat són petits, amb l'excepció d'Alemanya.

El cert és que no falten altres tipus d'evidències sobre l'èxit des del punt de vista econòmic dels països que estem considerant. Sense cap voluntat d'exhaustivitat hem seleccionat altres tres indicadors, de naturalesa molt diversa i elaborats per organitzacions internacionals de prestigi reconegut, que demostren que aquests països encapçalen de manera sistemàtica els rànquings internacionals de benestar econòmic.

En primer lloc, centrem la nostra atenció en el *Global Competitiveness Index* (GCI), elaborat pel World Economic Forum (WEF),³ una fundació internacional independent, imparcial, sense finalitat de lucre, compromesa des de 1971 amb la millora de la situació del món. El GCI és un índex que pretén mesurar el grau de competitivitat de les diferents economies del món. La seva darrera versió inclou una mostra de 144 països (WEF, 2014). Es construeix en base a més de 100 indicadors amb la intenció de presentar de forma detallada els factors clau que determinen el creixement econòmic i els nivells de prosperitat actual i futura dels països. L'índex de competitivitat dels països es construeix com un agregat que inclou variables referents a aspectes molt diferents com la qualitat de les institucions, les infraestructures, l'entorn macroeconòmic, els serveis públics com ara l'educació i la sanitat, la capacitat innovadora i la sofisticació de les empreses, el grau de desenvolupament del sistema financer i l'eficiència del funcionament dels mercats de treball i de béns. Així mateix, des de fa uns anys, el WEF també publica de forma complementària un índex que ajusta

² Rose, 2006, Fig. 6, p. 496.

³ www.weforum.org

els nivells de competitivitat dels països atenent diversos criteris de sostenibilitat social –incloent diverses mesures de satisfacció de les necessitats bàsiques, risc d'exclusió econòmica i cohesió social– i ambiental –inclou mesures de política ambiental, ús de recursos renovables i degradació del medi ambient. Aquest ajustament del GCI, però, només està disponible per a un total de 113 països.

El segon indicador que presentem és el *Human Development Index* (HDI), elaborat pel Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD).⁴ L'HDI és una mesura sintètica de les dimensions clau del desenvolupament humà, que permet aproximar com a cada país s'assoleixen tres objectius fonamentals: una vida llarga i saludable, accés al coneixement i nivells de vida decents. La darrera versió publicada de l'HDI inclou una mostra de 187 països. L'HDI es calcula com una mitjana geomètrica de tres índexs normalitzats en cadascuna d'aquestes dimensions. Aquests estan basats en informació sobre els nivells d'esperança de vida en el moment de néixer, els nivells d'educació –concretament nombre d'anys al sistema educatiu– i la renda per capita –mesurada en paritat de poder adquisitiu. A partir de 2010 el PNUD publica un HDI ajustat per desigualtat, amb l'objectiu de millorar la informació, fins aleshores només basada en els valors mitjans de les variables.

En tercer lloc volem introduir un indicador de felicitat, descrit a Helliwell, Layard i Sachs (2014). Les dades que es fan servir per construir aquest índex i la classificació de països que se'n deriva són d'una naturalesa molt diferent a la dels indicadors descrits amb anterioritat. L'índex pretén mesurar la sensació personal i subjectiva de felicitat dels habitants dels diferents països i per aconseguir-ho fa servir dades provinents del Gallup Poll World i, més concretament, de les respostes dels enquestats a les principals preguntes sobre l'avaluació de la seva qualitat de vida. La versió més recent del World Happiness Report (WHR) inclou dades per a 158 països. La taula 4 presenta la posició dels nostres països de referència en les classificacions descrites. Com és d'esperar són països capdavaners en totes elles.

A banda d'alguna curiositat que seria digna d'un estudi més detingut –com, per exemple, per què els alemanys són incapaços de declarar-se molt feliços malgrat els seus nivells elevadíssims de competitivitat econòmica i desenvolupament humà–, la taula 4 confirma el que ja hem dit anteriorment: els 10 països de la nostra selecció han aconseguit consolidar un model de desenvolupament econòmic i social que els converteix en un punt de referència a nivell internacional. En qualsevol cas, també es pot afegir que un cop s'ajusten els índexs de competitivitat i desenvolupament humà amb consideracions de sostenibilitat o desigualtat, respectivament, les posicions dels països no canvien i fins i tot, en alguns casos, milloren de forma apreciable.

4 <http://www.undp.org>

Com és natural és difícil comparar les economies de les nacions sense estat amb les que estan incloses en els nostres índexs de referència, perquè les primeres no apareixen als estudis que realitzen les institucions internacionals que hem descrit més amunt. No obstant això, hi ha diversos treballs que permeten fer algunes comparacions que poden tenir cert interès. Així, Credit Suisse (2014) inclou algunes nacions sense estat com ara Quebec, Catalunya, Escòcia i algunes més en els càlculs de l'HDI. En el cas concret de Catalunya, se situaria a la cua dels deu països de referència, però per sobre dels valors de l'HDI de Finlàndia i, en qualsevol cas, per sobre dels valors d'Espanya. Escòcia, en canvi, tot i estar per sobre del Regne Unit, tindria uns nivells d'HDI inferiors als dels 10 països de la nostra selecció, tot i que amb uns valors no gaire per sota de Finlàndia que, recordem, és el país dels que hem examinat que té un menor índex de desenvolupament humà. El Quebec, pel contrari, té nivells inferiors al Canadà, però se situa clarament entre els països més desenvolupats, amb valors d'HDI que superen alguns dels països de la nostra mostra, com ara Finlàndia, Àustria, Bèlgica o Islàndia.

Taula 4. Competitivitat, desenvolupament humà i felicitat dels països pròspers i igualitaris de l'OCDE

País	Competitivitat (WCI)	Desenvolupament Humà (HDI)	Felicitat (WHR)
Noruega	11 (9)	1	4
Suïssa	1 (1)	3	1
Països Baixos	8 (6)	4	7
Àustria	21 (17)	21	13
Suècia	10 (8)	12	8
Dinamarca	13 (11)	10	3
Alemanya	5 (4)	6	26
Islàndia	30 (25)	13	2
Bèlgica	18 (14)	21	19
Finlàndia	4 (3)	24	6

Notes: Els números indiquen la posició del país al rànquing de països. El total de països inclosos a la mostra és de 144 (GCI), 187 (HDI) i 158 (WHR). Els números entre parèntesi a la columna WCI indiquen la posició en el WCI un cop ajustat per criteris de sostenibilitat –en aquest cas sobre un total de 113 països considerats.

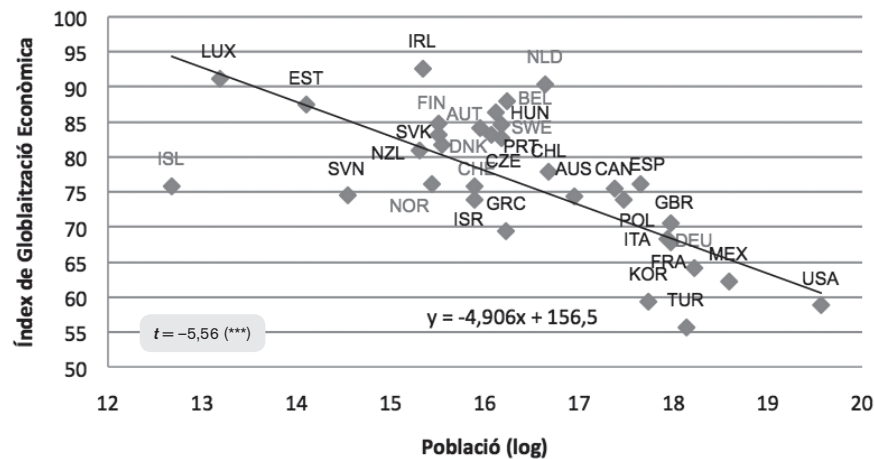
Font: vegeu el text principal.

En un altre ordre de coses, Catalunya també ha estat inclosa, per encàrrec del govern de la Generalitat, en els estudis de competitivitat de l'escola de negocis suïssa IMD Business School. Tot i que amb una metodologia diferent, la filosofia subjacent en els índexs de competitivitat d'aquesta institució no és radicalment diferent dels que elabora el WEF. Bàsicament es tracta d'oferir un índex sintètic de competitivitat a base de l'agregació sistemàtica d'un gran nombre d'indicadors econòmics. Els resultats d'aquest exercici per a l'economia catalana en el cas de l'índex elaborat per IMD confirmen que, tot i trobar-se lleugerament per sobre dels índexs de competitivitat corresponents a l'economia espanyola, està molt per sota dels 10 països que estem examinant i, també, d'altres economies menys riques com Polònia, la República Txeca o els tres països bàltics.

La pregunta que podríem formular-nos seguidament és bastant òbvia: per què molts països petits tenen èxit des del punt de vista econòmic en el món contemporani? Una primera explicació té a veure amb la positiva evolució del context econòmic internacional i, més concretament, amb el creixent procés de globalització que el món ha experimentat els darrers quaranta anys. Els avenços tecnològics, que faciliten la comunicació i el transport, i les decisions de gran part dels països en la línia de liberalitzar del comerç i els intercanvis de béns i capitals i perseverar en la seva integració econòmica –sovint a escala regional– han permès als països petits superar algunes de les restriccions derivades de la seva dimensió. Alguns observadors han argumentat que els estats petits han estat els beneficiaris potencials més importants dels processos de globalització (Skilling, 2012). És evident que la globalització no ha beneficiat els estats més petits de manera automàtica, però sí que ha obert un més ampli ventall d'oportunitats per aquells que han estat en disposició d'aprofitar-les. En altres paraules, la globalització ha permès als països petits reduir el desavantatge de la seva menor escala.

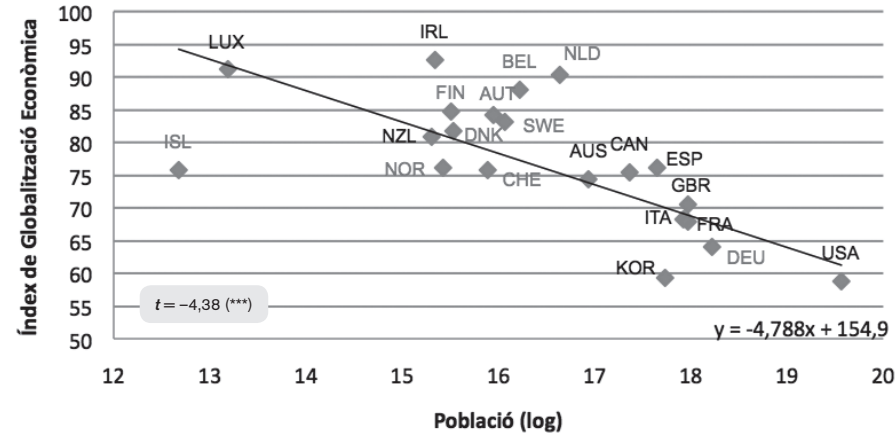
En aquest sentit, però, la globalització també ha actuat com una força definidora de les estratègies de política econòmica que es mostren més efectives per assegurar una bona situació econòmica en el cas de les economies petites que s'hi han sabut adaptar de manera més efectiva. Estar molt oberts als mercats internacionals opera com una restricció important en el desenvolupament dels sistemes institucionals i la formulació de la política econòmica dels estats que s'orienta cap a dos objectius fonamentals: a) foment de la competitivitat del sistema productiu per sobreviure en els mercats internacionals; i b) preservació de la cohesió social, mitjançant polítiques actives per mantenir nivells elevats de justícia social –sobretot en relació a la igualtat d'oportunitats, la inclusivitat del sistema productiu i les mesures encaminades a la reducció de la pobresa. La competitivitat és la condició necessària per aconseguir una economia sòlida en un entorn econòmic globalitzat i que sovint requereix una gran capacitat d'adaptació. Aquesta solidesa de l'economia és la garantia de la capacitat de generar nivells elevats de benestar per a tota la població d'aquests països i

Gràfic 6. Població i globalització econòmica (34 països)

Font: OCDE i KOF Swiss Economic Institute.

Gràfic 7. Població i globalització econòmica (22 països)

Font: OCDE i KOF Swiss Economic Institute.

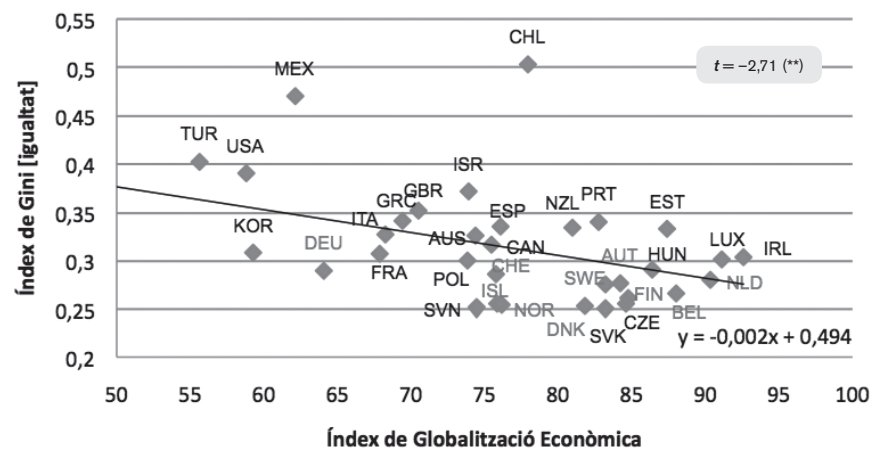
augmentar la seva cohesió social. Al mateix temps, però, la cohesió social és necessària per aconseguir dur a terme de manera efectiva i amb consens elevat mesures de política econòmica encaminades a assegurar la competitivitat i que molt sovint impliquen sacrificis importants per a una bona part de la població. Per altra part, l'exposició als mercats internacionals fa que el sistema productiu dels països estigui exposat a xocs externs derivats de la competència internacional, l'impacte de crisis externes, l'aparició de nous actors... Això provoca que els països petits es vegin afectats per un major nivell de volatilitat del PIB que rau a la base de la demanda, per part de la major part de la població d'aquests països, de la creació de sistemes de protecció social que actuen com a assegurança. Aquesta és la que a voltes es denomina la «hipòtesi de la compensació»: la major demanda d'assegurances socials contra els riscos de la competència internacional promou el desenvolupament de l'estat del benestar que acaba ocasionant nivells més igualitaris de distribució de la renda (Kauder i Potrafke, 2015). Finalment, l'orientació cap a l'exterior dels països petits els fa menys susceptibles de caure en el fenomen de l'esclerosi econòmica que Mancur Olson va descriure per a les economies avançades (Olson, 1982). Katzenstein (1985, 2003) argumenta que l'esclerosi és menys potent en països petits i oberts que en economies més grans perquè l'obertura –i per tant la sensació de vulnerabilitat econòmica– fan menys probable que les coalicions de grups que actuen amb finalitats de clientelisme –«*rent-seeking*»– siguin sostenibles. Aquest mateix fenomen, la sensació de vulnerabilitat, afavoreix la política econòmica en base a grans consensos, una característica prou definida d'aquests països.

Des d'aquest punt de vista sembla que hi ha una evidència prou clara de la relació negativa entre dimensió del país i exposició a la globalització econòmica, un fet que ja va quedar posat de relleu pel treball de Rose (2006) per a una mostra i un període temporal diferents. Els gràfics 6 i 7 presenten aquesta relació per al cas de les nostres dades. La mesura de globalització que utilitzem és l'anomenat «Índex de Globalització Econòmica», elaborat pel KOF Swiss Economic Institute. Aquest índex va ser creat el 2002 dins d'un projecte de major abast que pretenia la creació d'un índex general de globalització que inclogués les dimensions econòmiques, socials i polítiques del fenomen. L'Índex de Globalització Econòmica està elaborat partint de diverses variables que tenen en compte tant els fluxos econòmics reals –moviments de mercaderies i capitals– com les restriccions encara existents a molts països a la lliure circulació de mercaderies i capitals –restricció d'importacions o controls de capitals, per exemple. Per al nostre treball utilitzem les dades corresponents a la darrera versió publicada el 2015 de l'Índex de Globalització Econòmica.

Per acabar de reblar aquest argument els gràfics 8 i 9 mostren la correlació negativa sistemàtica entre l'Índex de Globalització i l'índex de Gini per a les dues mostres de països.

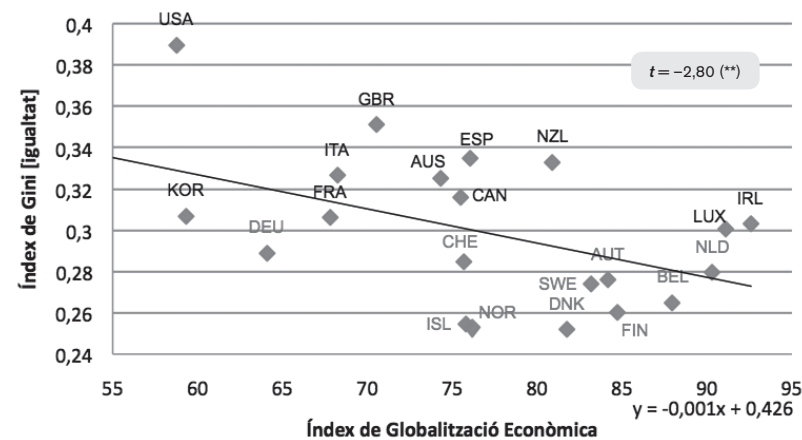
Una segona teoria de per què els estats més petits són més eficients des del punt econòmic és el que podria anomenar-se de forma molt general «la hipòtesi de la homogeneïtat» (Credit Suisse, 2014). La hipòtesi

Gràfic 8. Globalització i igualtat (34 països)

Font: OCDE i KOF Swiss Economic Institute.

Gràfic 9. Globalització i igualtat (22 països)

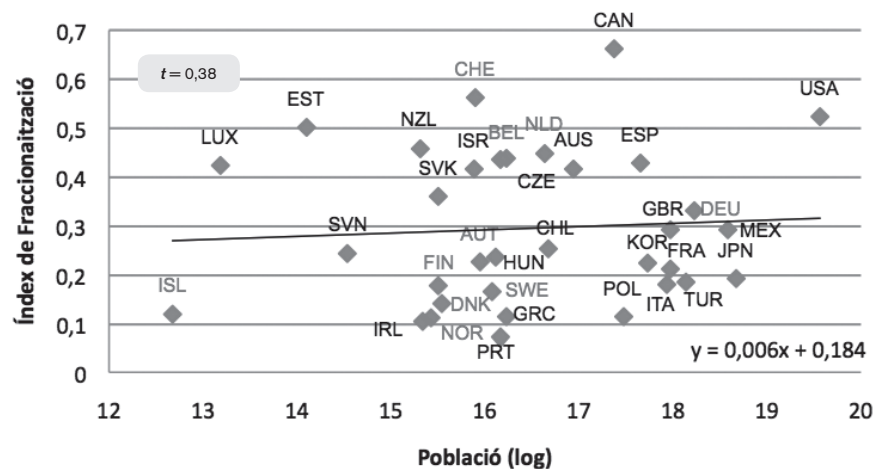

Font: OCDE i KOF Swiss Economic Institute.

rau en la premissa que els països petits són potencialment diferents dels països més grans, especialment pel fet que com més gran és un país major és la diversitat de la seva població en termes lingüístics, ètnics o religiosos. Aquest aspecte pot afectar la formulació de la política econòmica des de diferents punts de vista. Per exemple, la major heterogeneïtat de la població d'un país es pot traduir en una major heterogeneïtat de les preferències dels habitants, cosa que pot afectar l'eficiència de la política econòmica. Una política uniforme pot tenir costos en termes de ser poc adequada per satisfer preferències que són heterogènies, mentre que una política diferenciada pot incrementar els costos de la seva provisió –posem per cas les despeses en educació quan es té en compte la diversitat cultural i lingüística de la població. Aquests problemes serien menors si els estats fossin més petits i, per tant, més homogenis. Així mateix, existeixen nombroses referències que argumenten que la diversitat cultural dels països redueix les despeses que aquests fan en matèria de protecció social en general, pel fet que les actituds altruistes són més habituals en els grups homogenis que en aquells grups que presenten nivells elevats de diversitat cultural o ètnica (Desmet et al, 2009). Tot i que aquesta hipòtesi pot semblar versemblant en general, el cert és que, tot i que la nostra mostra de països presenta certa variabilitat en termes d'heterogeneïtat, aquesta no sembla en absolut correlacionada de forma significativa amb la dimensió dels països. A més, hom podia preguntar-se si la diversitat cultural, ètnica o lingüística és la principal font d'heterogeneïtat que pot condicionar la política econòmica enfront d'altres aspectes com serien les diferències per l'especialització productiva a nivell territorial, per posar un exemple. Els gràfics 10 i 11 presenten la relació entre població i l'índex de fraccionalització d'Alesina et al (2003). Aquest índex és una de les mesures més utilitzades a la literatura a l'hora de captar la diversitat cultural, ètnica i lingüística dintre dels diferents països. El cert és que no s'observa cap relació entre ambdues variables per a cap de les nostres dues mostres de països, com queda clar a partir de la forma que adopten els gràfics i els valors de l'estadístic t en tots dos casos.

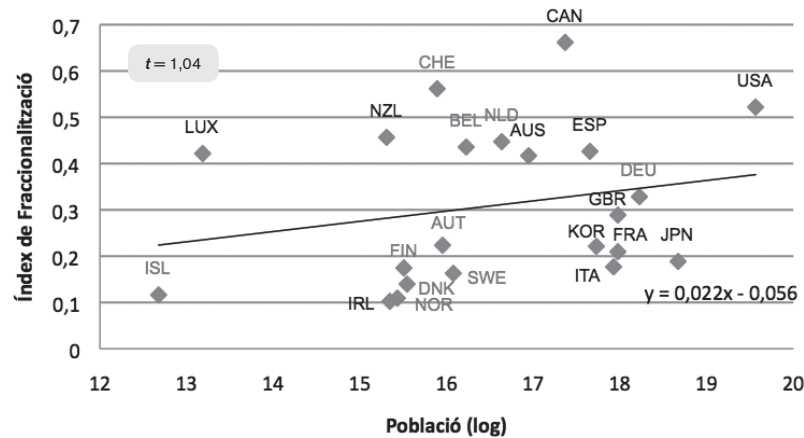
Desmet et al (2009) presenten índexs de diversitat alternatius –tots ells molt correlacionats entre si–, de manera que es pot comprovar la robustesa del nostre resultat anterior fent el mateix exercici amb les seves dades. Com pot comprovar-se als gràfics 12 i 13 els resultats que s'obtenen són qualitativament idèntics, en el sentit que no sembla que hi hagi una relació estadísticament significativa entre les dues variables.

Gràfic 10. Població i fraccionalització (34 països)

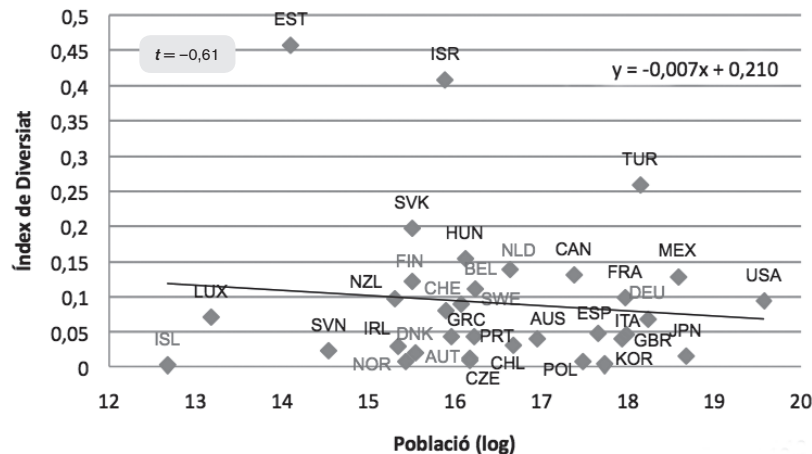
Font: OCDE i Alesina et al (2003).

Gràfic 11. Població i fraccionalització (22 països)

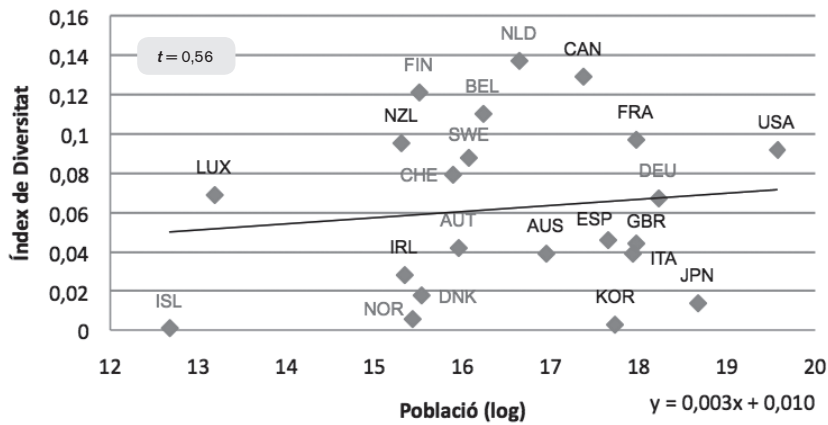
Font: OCDE i Alesina et al (2003).

Gràfic 12. Població i diversitat (34 països)

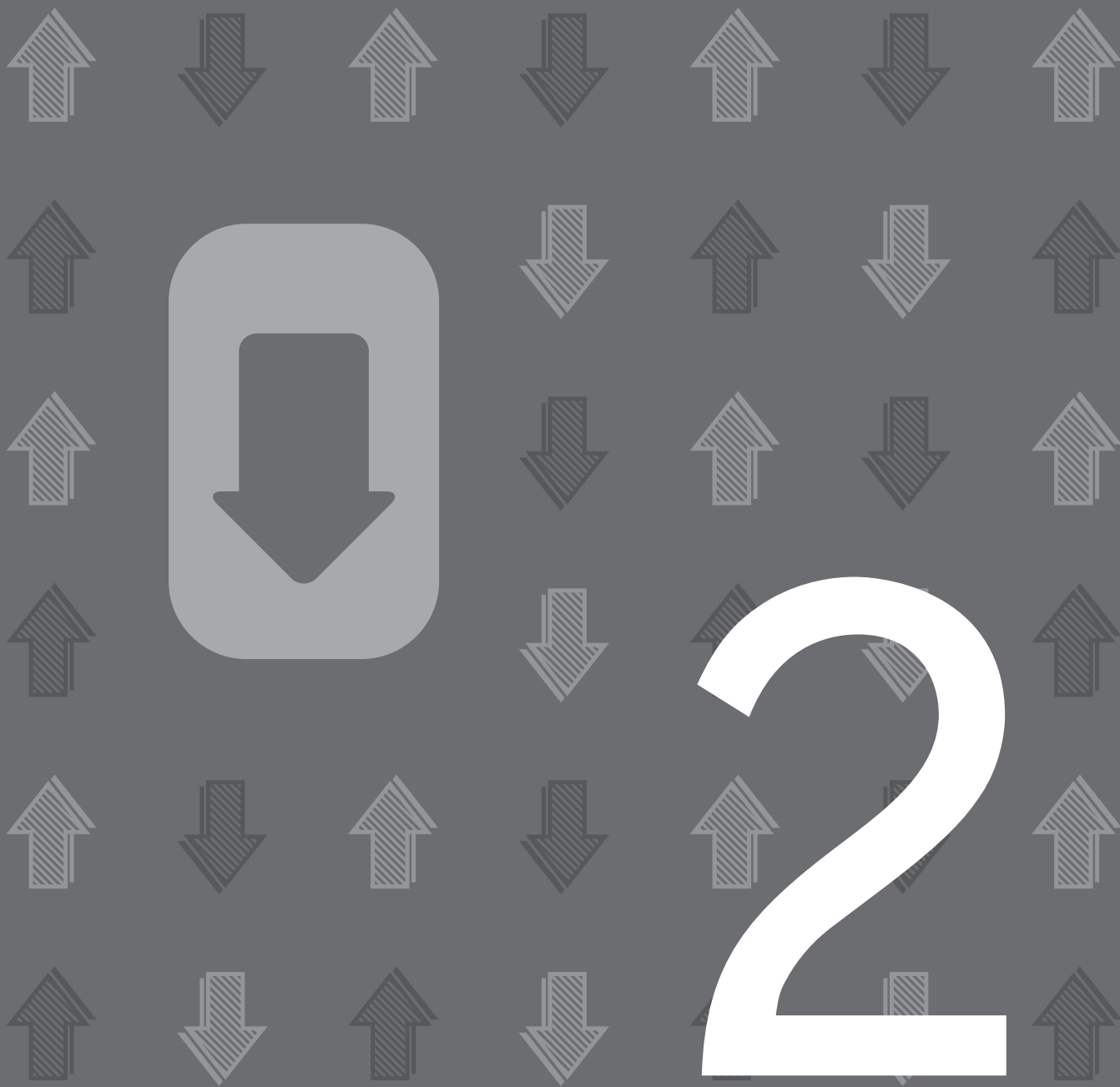

Font: OCDE i Desmet et al (2009).

Gràfic 13. Població i diversitat (22 països)

Font: OCDE i Desmet et al (2009).

UNA VISIÓ PANORÀMICA DE LA DESIGUALTAT ECONÒMICA ALS PAÏSOS DE L'OCDE

SUMARI

L'objectiu d'aquest segon apartat d'aquest treball és presentar una panoràmica àmplia del tema del creixement de la desigualtat econòmica, centrant-nos especialment en la seva evolució a curt i llarg termini als països de l'OCDE, el debat sobre quines són les seves causes i la valoració de quines són les seves conseqüències econòmiques, polítiques i socials. Es veurà que el creixement de la desigualtat és un fenomen que és, en gran part, consubstancial a l'estructura econòmica dels països avançats, cosa que el fa difícil de modificar. Les forces del canvi tecnològic i la globalització, per exemple, s'han apuntat com a causes importants de l'increment de la desigualtat i no és fàcil, ni segurament convenient, que desapareguin. És evident, per tant, que estem davant d'un fenomen que no és inevitable, però que requereix canvis profunds en el disseny de la política econòmica a la majoria dels països afectats.

Tot i que és un problema que sembla que només recentment s'ha reconegut de manera generalitzada com un dels principals reptes polítics i socials que tenen

les societats contemporànies, el cert és que l'evolució de les dades sobre desigualtat econòmica als països de l'OCDE és indicativa d'un deteriorament que ja s'observava en les dècades que van precedir la Gran Recessió (2008-2012) i que, de fet, no va fer més que agreujar en la majoria dels casos. En un gran nombre de països de l'OCDE, les dades actuals sobre desigualtat econòmica són les pitjors que es coneixen des que es van començar a recopilar. A molts països els debats sobre les causes d'aquest fenomen i, especialment, sobre quina és la millor manera de revertir aquesta tendència i promoure una major igualtat d'oportunitats per a tots els segments de la població han passat a formar part de la primera plana de les agendes dels governs i els partits polítics.

Evolució

A la major part dels països les diferències entre rics i pobres no han deixat de créixer els darrers anys fins arribar al seu nivell més alt dels darrers 30 anys. Avui dia als països de l'OCDE el 10% més ric de la població guanya 9,6 vegades la renda del 10% més pobre. Als anys 1980 només eren 7 vegades. La xifra va créixer fins a 8 durant la dècada dels 90 i fins a 9 durant els primers anys del segle XXI (OCDE, 2015). Si ens mirem l'índex de Gini, l'indicador de desigualtat que hem fet servir a l'apartat 1 del treball, podem confirmar aquesta tendència. El valor mitjà de l'índex de Gini per als 22 països de l'OCDE per als que hi ha dades disponibles per a un període de temps llarg ha passat de 0,289 el 1985 a 0,318 –la darrera observació disponible. Pràcticament tots els països han experimentat increments apreciables en el grau de desigualtat, amb l'excepció de Turquia, un país que, en qualsevol cas, partia de nivells de desigualtat molt elevats.⁵ Els 10 països que hem considerat els més atractius des del punt de vista econòmic no són una excepció a aquesta regla. La taula 5 presenta els valors de l'índex de Gini per als anys 1985 i 2012 –les dades només estan disponibles per a set dels deu països. Alguns països –notablement els casos de Suècia i Finlàndia– han experimentat notables increments de l'índex de Gini, però, en donar-se el cas que partien de situacions de molt baixa desigualtat, continuen sent societats molt igualitàries. En definitiva pot afirmar-se que els països de l'OCDE que generen major benestar econòmic també s'han vist afectats, tot i que en diferent mesura, pel fenomen general del creixement de la desigualtat.

5 OCDE, 2015, gràfic 1.3, p.24.

Taula 5. L'evolució de l'índex de Gini a llarg termini

País	1985	2012	Diferència
Suècia	0,198	0,274	0,076
Finlàndia	0,209	0,265	0,056
Alemanya	0,251	0,289	0,038
Noruega	0,222	0,253	0,031
Dinamarca	0,221	0,252	0,031
Països Baixos	0,272	0,280	0,008
Bèlgica	0,257	0,261	0,004
OCDE 22	0,289	0,318	0,029

Nota: OCDE 22 es refereix en aquest cas als 22 països de l'OCDE per als que hi ha disponibles dades de l'índex de Gini per al 1985.

Font: OCDE (2015).

A gran part dels països de l'OCDE el debat més recent sobre el tema de la desigualtat s'ha centrat en la situació de l'1% i de manera creixent, del 0,1% més ric de la població, els grups que s'han beneficiat de la major part del creixement de la renda de les darreres dècades. No obstant això, aquest fet no hauria d'ocultar que una altra causa de la creixent desigualtat és l'empobriment relatiu de les famílies de renda baixa. En les darreres dècades fins a un 40% de la població en els segments més baixos de renda s'ha beneficiat molt poc del creixement econòmic en un gran nombre de països, cosa que hi pot provocar un augment de la tensió política i social. Quan un grup tan gran de la població es queda relativament enrere, el teixit social s'esquinça i la confiança en les institucions s'afebleix. Tal com queda clar a OCDE⁶ el creixement de la mitjana de la renda familiar disponible per als països de l'OCDE durant el període 1985-2011 ha estat del 37%, però només del 25% per al 40% de la població en els segments més baixos de renda –i només del 14% per al 10% més pobre. Pel contrari, l'increment per al 10% més ric de la població ha estat del 51%.

La major part dels països de l'OCDE van iniciar l'etapa de la crisi econòmica global situats en nivells històricament elevats de desigualtat de la renda. De fet alguns autors han argumentat que la desigualtat pot

6 OCDE, 2015, gràfic 1.2, p. 21 i gràfic 3.5, p.108.

haver estat una de les causes, directes o indirectes, de la crisi financera i econòmica en alguns països (Rajan, 2010). A priori l'impacte de la crisi sobre els nivells de desigualtat és ambigu. Per una part, la disminució dels rendiments del capital tendeix a reduir la renda a la banda alta de la distribució —on es concentren les rendes de capital— i, per tant, contribueix a la reducció de la distància entre rics i pobres. Per altra part, el creixement de les taxes de desocupació tendeix a fer créixer la desigualtat, especialment quan les pèrdues d'ocupació es concentren entre els grups de menor renda. A part d'això també cal considerar l'impacte final dels sistemes d'impostos i transferències que, en alguns casos de forma automàtica i en altres en forma de mesures d'estímul fiscal, es va posar en marxa a la majoria dels països. Respecte d'aquest darrer punt també cal tenir en compte que aquests sistemes van quedar fortament afectats per les mesures de consolidació fiscal que es van haver de prendre als països on el dèficit públic es va disparar de manera més notable.

El cert és que durant el període de 2007 a 2011 la dispersió de la renda de mercat —renda abans d'impostos i transferències provinent de la remuneració de treball i capital— va augmentar de forma notable, especialment als països on la crisi financera es va manifestar de forma més destructiva pels desequilibris que s'havien anat creant abans del 2007 com ara Espanya, Irlanda, Grècia i Estònia.⁷ Aquest increment de la desigualtat de la renda abans d'impostos i transferències va ser continuat durant el període de la crisi i va representar un canvi en els factors de determinació de la creixent desigualtat de la renda disponible. Des de finals dels anys noranta el principal factor de creixement de la desigualtat de la renda disponible havia estat un menor efecte redistributiu de l'estat. Ara, en canvi, aquest efecte va contribuir a la moderació del creixement de la desigualtat en termes de renda disponible i, de fet, va augmentar de forma menys accentuada que la desigualtat en termes de renda de mercat. Gran part d'aquest efecte moderador de la redistribució va ser automàtic, per raó de l'existència de sistemes progressius d'impostos i transferències. No obstant això, també va tenir efectes poc duradors en el temps, pel fet que els programes de consolidació fiscal que es van implementar en alguns països van afectar la capacitat redistributiva dels sistemes d'impostos i transferències.

Entre 2007 i 2011 la desigualtat de la renda disponible va augmentar a la majoria dels països de l'OCDE, inclosos la majoria dels països que nosaltres hem considerat el nostre estàndard de benestar econòmic (taula 6). Les úniques excepcions són Islàndia, els Països Baixos, que també va ser l'únic país on la desigualtat de la renda de mercat també es va reduir, i Bèlgica —a Noruega el canvi va ser pràcticament nul. Les diferències entre els canvis en la desigualtat de la renda disponible i de mercat varien de forma considerable i són indicatives de la capacitat redistributiva dels sistemes d'impostos i transferències dels diferents països.

7 OCDE, 2105, gràfic 3.1, p.104.

A Islàndia i Bèlgica, per exemple, la desigualtat en renda després d'impostos i transferències va reduir-se malgrat l'increment –molt notable en el cas d'Islàndia– de la desigualtat en renda de mercat. Els mecanismes de redistribució a Noruega, Finlàndia i, en menor mesura, Àustria, van compensar en la pràctica l'increment de la desigualtat en renda de mercat, de manera que el nivell de desigualtat en renda disponible va mantenir-se pràcticament inalterat. A Dinamarca i Alemanya la capacitat redistributiva del sistema d'impostos i transferències va reduir, però no eliminar, l'impacte de l'increment de la desigualtat en renda de mercat en termes de la renda disponible. Finalment, a Suècia, l'increment de la desigualtat en renda de mercat va venir acompanyat d'una caiguda en la redistribució.

Taula 6. Evolució de la desigualtat durant la crisi

País	Renda de mercat	Renda disponible	Diferència
Islàndia	2,6	-3,2	-5,9
Bèlgica	0,9	-1,3	-2,1
Noruega	1,3	-0,1	-1,4
Finlàndia	1,4	0,0	-1,4
Països Baixos	-0,6	-1,7	-1,1
Dinamarca	1,7	0,7	-1,0
Alemanya	1,1	0,6	-0,5
Àustria	0,4	0,0	-0,4
Suècia	0,9	1,4	0,5
OCDE 30	1,5	0,1	-1,4

Nota: Les dades reflecteixen el canvi en punts percentuals dels índexs de Gini de 2007 a 2011. OCDE 30 es refereix en aquest cas als 30 països de l'OCDE per als quals les dades estan disponibles –tots excepte Suïssa, Hongria, Mèxic i Turquia.

Font: OCDE (2015).

Desigualtat i pobresa

Les importants pèrdues de renda a la part baixa de la distribució de la renda durant els anys de la crisi econòmica⁸ ens condueixen a preguntar-nos sobre l'evolució de les mesures de pobresa als països de l'OCDE. El cert és que la pobresa va augmentar durant aquest període. No obstant això, la intensitat del canvi i en alguns països, fins i tot, la seva direcció depenen de l'indicador de pobresa que es faci servir. La ràtio de pobresa va incrementar menys en el cas de la pobresa relativa, en què es compara la renda dels individus amb un llindar que depèn de la renda mediana del país, que en el cas de la pobresa que es mesura en relació a un llindar fix –la renda mediana del país en un any previ. El primer és un indicador de pobresa que permet les comparacions internacionals sense dependre d'una definició específica de les necessitats bàsiques a nivell de cada país, però el seu caràcter relatiu, basat en un determinat percentatge de la renda mitjana o mediana en l'any considerat, fa que a la pràctica es pugui interpretar també com una mesura de desigualtat. Sovint aquest caràcter s'il·lustra amb un petit exemple: si les rendes de tots els individus es multipliquessin o dividissin per dos l'indicador de pobresa relativa no experimentaria cap canvi. El segon indicador, en canvi, sembla més adequat per mesurar els canvis absoluts dels nivells de vida, pel fet que fa servir un llindar fixat. En altres paraules, en aquest segon cas si la renda de tots els individus del país es multipliqués per dos l'indicador de pobresa es reduiria amb tota seguretat.

La taula 7 presenta els canvis en la taxa de pobresa de 2007 a 2011 fent servir com a llindar fix de comparació per a cada país la renda mediana de 2005 per als casos de nou dels deu països que hem estat considerant com a models –no hi ha dades per al cas de Suïssa. Els països de l'OCDE que presenten un empitjorament més notable d'aquesta taxa són, per aquest ordre, Grècia, Espanya i Irlanda, tres països greument i llargament afectats per la crisi econòmica.⁹ La major part dels països que surten a la taula 7 experimenten millores o canvis poc substantius en l'indicador de pobresa i aquest només empitjora de manera molt apreciable en els casos dels Països Baixos i Islàndia. Aquest darrer país mereix un comentari perquè el creixement de la pobresa no es deu a un empitjorament de la distribució de la renda –que de fet millora com pot observar-se a la taula 6–, sinó a la pèrdua general de renda del país a causa de la crisi financera i les seves conseqüències.

8 OCDE, 2015, gràfics 3.4, p.107 i gràfic 3.5, p. 108.

9 OCDE, 2015, gràfic 3.6, p. 110.

Taula 7. Evolució de la pobresa durant la crisi

País	Pobresa
Finlàndia	-1,2
Bèlgica	-0,7
Alemanya	-0,6
Suècia	-0,3
Àustria	-0,2
Dinamarca	-0,1
Noruega	0,3
Països Baixos	1,8
Islàndia	3,9
OCDE 33	1,1

Nota: Les dades reflecteixen el canvi en punts percentuals dels índexs de pobresa –definit al text principal– de 2007 a 2011. OCDE 30 es refereix en aquest cas a la mitjana no ponderada de 33 països de l'OCDE –tots excepte Suïssa.

Font: OCDE (2015).

Causes del creixement de la desigualtat

El creixement de la desigualtat és un fet que defineix quasi totes les societats contemporànies dels països més avançats econòmicament. És un fenomen molt complex i que difícilment es pot atribuir a una única causa. La literatura econòmica ha desenvolupat un bon nombre d'investigacions, tan teòriques com de caràcter empíric, sobre els factors determinants de l'increment de la desigualtat. Evidentment aquest no pot ser el lloc on es procedeixi a fer una revisió completa d'aquestes línies de recerca¹⁰ i ens limitarem a presentar una panoràmica succinta de les principals hipòtesis que analitzen el fenomen, centrant-nos molt especialment en l'explicació del creixement de la desigualtat de les rendes del treball.

El primer i més important factor a l'hora d'explicar el creixement de la desigualtat és l'acceleració del canvi tecnològic. Durant cert temps ha existit el consens entre els autors, sobretot per al cas dels EUA, que el crei-

10 El lector interessat pot consultar Kierzenkowski i Koske, 2012.

xement de la desigualtat salarial és la conseqüència d'un increment de la demanda relativa de treballadors qualificats que, al seu torn, és la conseqüència d'un canvi tecnològic —l'anomenat «*skill-biased technological change*»— que tendeix a augmentar la productivitat relativa dels treballadors més qualificats i, per tant, també els seus salaris relatius. Si l'increment de la demanda de treballadors qualificats, causat pels canvis tecnològics, no es compensa amb els creixements de l'oferta d'aquest tipus de treballadors, provocats en aquest cas per les decisions en matèria d'educació, aleshores creixen les diferències salarials entre grups de treballadors diferenciats per la seva qualificació.

Relacionat amb l'anterior, el segon grup de teories que expliquen la creixent desigualtat salarial és el que es coneix amb el nom de la polarització ocupacional. De l'examen del que ha passat els darrers 25 anys al mercat de treball dels països de l'OCDE en sobresurt un fet: el percentatge de llocs de treball corresponents a qualificacions i sous intermedis —administratius i treballadors de la manufactura, per exemple— ha disminuït considerablement, mentre que el corresponent als de qualificacions i sous elevats —enginyers i metges— o baixos —cuidadors de persones i personal de neteja— ha augmentat en la mateixa proporció. En això consisteix la polarització ocupacional: la distribució de llocs de treballs es concentra en els dos extrems de l'escala de salaris, mentre que progressivament van desapareixent els llocs de treball a les zones intermèdies, amb les lògiques conseqüències negatives per a la igualtat de la distribució de la renda. La principal causa de la polarització dels llocs de treball també té molt a veure amb els desenvolupaments tecnològics. Els llocs de treball que desapareixen són els que inclouen tasques sistemàtiques i repetitives —«rutines»— i que, per tant, fàcilment es poden automatitzar —o subcontractar a empreses d'altres països amb costos salarials més baixos. Els robots i els caixers automàtics substitueixen els treballadors a les cadenes de muntatge de les fàbriques i als bancs i, a més, el desenvolupament de les tecnologies de la informació ha permès que un gran nombre de tasques administratives i d'oficina es puguin fer a les empreses amb molts menys empleats. En canvi, les feines que sobreviuen són les que no es poden automatitzar perquè no són rutinàries. Aquests llocs de treball inclouen els que són molt sofisticats —i per tant molt ben pagats— i exigeixen una formació elevada per permetre la presa de decisions en base a la creativitat i la capacitat analítica del treballador. Exemples d'aquest tipus de feines són les dels gestors empresarials, metges, enginyers o dissenyadors. Alhora també hi ha feines poc sofisticades que no són rutinàries i, per tant, més difícils d'automatitzar com servir taules en un restaurant, fer llits en un hotel, despatxar en una botiga o netejar en una oficina que se situen justament a la banda més baixa de la distribució de salaris.

La globalització i el comerç internacional també s'ha considerat que contribueixen al creixement de la desigualtat de la renda. Els models més estàndards de comerç internacional prediuen que a) els països tendeixen a exportar béns la producció dels quals utilitza de forma intensiva els factors que hi són relativament

abundants; i b) el comerç internacional augmenta el rendiment real dels factors que són relativament abundants en un país. Considerats de manera conjunta aquests models impliquen que el creixement del comerç internacional i la globalització conduirien a una major desigualtat en la distribució de les rendes salarials en els països que tenen avantatges comparatius en la producció de béns intensius en treball qualificat. Això succeiria com a resultat d'una combinació de baixades de salaris i/o ocupació per als treballadors menys qualificats i pujades per als més qualificats. La literatura més recent confirma que la globalització no és el factor més important darrere el creixement de la desigualtat, però sí que té implicacions molt rellevants per a determinats col·lectius de treballadors. De manera específica, la deslocalització d'activitats econòmiques ha contribuït al fenomen de la polarització ocupacional que ja hem examinat anteriorment.

El consens general a la literatura és que els efectes de la immigració sobre la desigualtat global de la renda laboral és de dimensions molt reduïdes. La major part dels treballs empírics conclouen que la immigració té efectes quasi nuls sobre els treballadors nadius i només té efectes adversos sobre les cohorts d'immigrants anteriors. Pel que fa a l'educació, la major part dels estudis mostren que la desigualtat en renda té una correlació negativa amb els nivells mitjans d'educació i una correlació positiva amb la desigualtat en la distribució d'educació. No obstant això, alguns estudis més recents demostren que en alguns casos les millores del nivell educatiu dels treballadors poden comportar majors nivells de desigualtat, per raó que els salaris tenen una molt major dispersió entre els treballadors qualificats. En conseqüència, la desigualtat podria augmentar si, davant d'un increment del nivell mitjà d'educació, l'augment de la dispersió salarial entre treballadors qualificats dominés la reducció de la diferència entre grups amb diferents qualificacions.

Per últim, alguns autors també han examinat els efectes de les institucions i les polítiques del mercat de treball sobre el creixement de la desigualtat. Els processos de reforma i desregulació del mercat de treball ha provocat el creixement dels contractes de treball atípics —«*non-standard work*»—: contractes temporals, contractes a temps parcial i treball autònom (OCDE 2015). Aquest fenomen ha contribuït a incrementar la desigualtat salarial a la major part dels països de l'OCDE. La disminució del poder de negociació dels sindicats —normalment a causa d'una menor afiliació— i del valor relatiu dels salaris mínims tenen en general efectes negatius sobre la desigualtat salarial que es concentren a la part baixa de la distribució de salaris. Finalment també existeixen alguns estudis que evidencien que l'ocupació pública té un impacte moderador sobre la desigualtat salarial.

Braconier i Ruiz-Valenzuela (2014)¹¹ demostren mitjançant el seu treball empíric que el canvi tecnològic ha estat el principal motor de creixement de la desigualtat de les rendes salarials. La millora dels resultats

11 Vegeu també Fournier i Koske, 2012 i Koske et al, 2012.

educatius ha mitigat l'impacte del canvi tecnològic, però ha estat insuficient per compensar-lo en la seva totalitat a la major part del països. Així mateix, canvis en les polítiques estructurals i les institucions del mercat de treball en la línia d'una major desregulació han tendit a augmentar la pressió en la direcció del creixement de la desigualtat.

Conseqüències del creixement de la desigualtat

Nombrosos autors, fins i tot des de camps allunyats de l'economia, han investigat les conseqüències negatives que els elevats nivells de desigualtat tenen en les societats dels països més avançats. El llibre de Wilkinson i Pickett (2010) ha tingut una gran influència en aquest sentit. La seva tesi principal és que un gran nombre de problemes socials que afecten els diferents països tenen poca o cap relació amb els nivells mitjans de renda i, en canvi, el que realment importa són les diferències de renda entre els individus de la societat. L'anàlisi del seu llibre està basada en els resultats empírics obtinguts a partir de l'observació de les dades corresponents als països més desenvolupats i també als estats dels EUA.

En termes de salut, per exemple, la recerca de Wilkinson i Pickett (2010) indica clarament que l'esperança de vida és més elevada i els nivells de mortalitat en la població adulta, la mortalitat infantil, l'abast de les malalties mentals i l'obesitat són menors en societats més igualitàries. Així mateix, la relació positiva entre la desigualtat econòmica i els graus de criminalitat contra la propietat i la criminalitat de caràcter violent també ha estat ben establerta. Igualment, es demostra que hi ha una forta relació entre elevats nivells de desigualtat en renda i nivells baixos de mobilitat social. En el camp de l'educació també s'ha establert l'existència de correlació entre nivells baixos dels resultats educatius en diferents matèries i la desigualtat de la distribució de la renda. La desigualtat també afecta els nivells de participació social i cívica –fins i tot electoral–, activitat cultural i confiança en la resta de membres de la societat. En definitiva, no pot ser cap sorpresa després d'aquesta llista si mencionem que la desigualtat també està relacionada amb nivells més baixos de felicitat.

Curiosament, des del punt de vista més econòmic, una relació que al llibre de Wilkinson i Pickett (2010) es dona com a no del tot establerta, la relació entre desigualtat i creixement econòmic, ha estat estudiada molt més recentment per economistes de l'OCDE (OCDE, 2015) i el Fons Monetari Internacional (FMI),¹² que han arribat a la conclusió que elevats els nivells de desigualtat que caracteritzen alguns països avui dia afecten negativament les seves taxes de creixement econòmic. Aquesta nova línia de recerca pot tenir sense cap mena de dubte una gran importància per a la formulació de la política econòmica, perquè de fet

¹² Ostry et al, 2014.

contraresta els arguments tradicionals que presenten com a contraposats i incompatibles els objectius de creixement econòmic i major igualtat en la distribució de la renda.

La teoria econòmica presenta arguments divergents pel que fa a la relació existent entre desigualtat i creixement, que tant pot anar en un sentit com en l'altre. Com més gran és la diferència entre rics i pobres majors són els incentius dels individus per fer el que calgui per pujar al vaixell dels rics: treballar més, estudiar més anys, arriscar més... Tot això pot conduir a majors nivells d'activitat econòmica. Aquesta és la «hipòtesi dels incentius». Per altra banda, una major desigualtat pot implicar que només els rics puguin aprofitar de manera òptima les oportunitats econòmiques que es presenten al llarg de la vida. Els pobres, en canvi, es poden veure impossibilitats de mantenir els seus fills en el sistema educatiu tants anys com seria desitjable i eficient, de proporcionar-los educació de qualitat elevada o, també, d'obtenir els préstecs necessaris per invertir en noves oportunitats que puguin anar sorgint. Tots aquests factors tendeixen a reduir l'activitat econòmica i el creixement. Aquesta és la «hipòtesi de les oportunitats». La conseqüència no és només que el creixement beneficia els rics de manera més que proporcional, sinó que també és menor del que seria possible en altres circumstàncies.

Com ja hem afirmat anteriorment, fins molt recentment, l'evidència empírica no ha resultat aclaridora respecte de quin dels dos efectes és el dominant. No obstant això, les noves investigacions de l'OCDE i l'FMI posen de manifest que el creixement de la desigualtat de la renda disponible a llarg termini que pot observar-se a la major part dels països de l'OCDE actua com un fre del creixement econòmic a llarg termini. A més, aquesta recerca demostra que els esforços per reduir la desigualtat a través de la redistribució de la renda —és a dir, determinats tipus d'impostos i transferències— no necessàriament condueixen a una reducció del creixement econòmic —un aspecte que també ve destacat a Ostry et al (2014). Aquest fet altera en bona part el marc de la discussió en qüestions de política econòmica, perquè obre la porta a considerar mesures que, dissenyades de manera eficient, permetin promoure una millor distribució dels fruits del creixement i no només per raons socials sinó també a partir de consideracions econòmiques. L'anàlisi a OCDE (2015), que descrivim de manera breu a continuació, està confegit en base a dades de 31 països de l'OCDE per al període 1970-2010. La principal conclusió de l'estudi és que la desigualtat en renda té un impacte considerable en el creixement.

L'anàlisi a OCDE (2015) indica que el principal factor que explica l'impacte de la desigualtat en el creixement és la diferència creixent entre les famílies de renda baixa i la resta de la població. Això és així no només per als situats a la part més baixa de la distribució —el 10% més pobres—, sinó que també inclou un conjunt molt més ampli —el 40% més pobres. En conseqüència, per corregir l'efecte negatiu de la desigualtat en el creixement econòmic no n'hi hauria prou amb abordar el problema de la pobresa, sinó que caldrien mesures que adrecessin de manera més general la problemàtica del segment de renda baixa.

El mecanisme a través del qual la desigualtat afecta el creixement econòmic ve determinat per la pèrdua d'oportunitats que implica per als pobres i la classe mitjana-baixa. L'estudi compara alguns resultats en el camps de l'educació i l'ocupació per a tres grups socials diferents catalogats segons el nivell educatiu dels pares: individus els pares dels quals tenen nivells educatius elevats, mitjans o baixos. Evidentment, no és cap sorpresa que els individus classificats en els grups socioeconòmics més desfavorits obtinguin uns resultats pitjors que els que consten als grups de nivell elevat. Ara bé, el que és més destacable és que la investigació demostra que si els nivells de desigualtat són majors, els resultats que corresponen als individus dels grups desfavorits empitjoren encara més. Per exemple, els nivells de graduació a la universitat són del 40% i el 30% per als grups de nivell elevat i mitjà independentment del grau de desigualtat del país. Aquest no és el cas, en canvi, per als individus que provenen de famílies amb menors nivells educatius. L'estudi mostra com increments de l'índex de Gini vénen acompanyats de menors probabilitats de graduació universitària per a aquests individus. Exactament el mateix tipus d'efecte es dona quan hom examina altres variables com el nombre d'anys que els nens romanen al sistema educatiu.

L'impacte de la desigualtat en renda també pot observar-se en la variable de qualitat de l'educació –mesurada a través de les competències numèriques i de comprensió de llengua provinents de l'OCDE Skills Survey– que obtenen les famílies més desfavorides. També en aquest cas els números són constants per als individus dels segments alt i mitjà i experimenten una baixada per als del segment baix. Tot i que podria interpretar-se que això només és una conseqüència del resultat anterior –una menor quantitat d'educació implica competències més baixes–, el cert és que l'estudi demostra que, fins i tot quan els individus més desfavorits romanen el mateix nombre d'anys al sistema educatiu que els subjectes dels altres grups, la qualitat de les seves qualificacions és pitjor. Aquesta evidència sembla indicar que almenys part de la seva menor qualificació no està provocada per una menor quantitat d'educació sinó del fet que obtenen educació de menor qualitat o que hi ha factors socials que també influeixen, negativament en aquest cas, en la seva adquisició de qualificacions a través del procés educatiu.

Finalment, l'impacte de la desigualtat en renda també es pot observar en el patrons d'ocupació. Una major desigualtat fa empitjorar les perspectives laborals dels individus catalogats al grup més desfavorit, mentre que canvien poc les coses per als que provenen dels altres dos grups.

El creixement de la desigualtat de la renda té un impacte sobre el creixement econòmic a través sobretot de la reducció de la capacitat que tenen els segments més desfavorits de la població –el 40% més pobre– per invertir en la seva educació i l'adquisició de les qualificacions necessàries. Tot i que en els debats generals sobre política econòmica no sempre hi ha consens en la necessitat d'abordar el problema de la desigualtat de resultats –renda o riquesa, posem per cas–, sí que la majoria estan d'acord que cal preservar

uns mínims d'igualtat d'oportunitats que permetin el desenvolupament de la vida de manera no completament condicionada per les condicions familiars inicials. El que demostra aquest tipus de recerca és que assolir nivells acceptables d'igualtat d'oportunitats pot esdevenir molt difícil –i potser impossible– sense alhora atacar de forma més decidida el problema de la creixent desigualtat de resultats.

3

DISTRIBUCIÓ. LA DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA DE MERCAT I EL FUNCIONAMENT DEL MERCAT DE TREBALL

SUMARI

Aquest apartat del treball se centra en l'examen de la distribució de la renda de mercat, és a dir, de la renda abans de l'aplicació dels instruments de redistribució, impostos i transferències. En primer lloc veurem com la distribució de la renda de mercat no està correlacionada amb la dimensió dels països, la seva prosperitat o la seva exposició al fenomen de la globalització econòmica. En segon lloc, examinarem el funcionament del mercat de treball, un dels principals factors que determinen com es distribueix la renda de mercat. Una de les principals conclusions de la nostra anàlisi és que semblen molt més importants per a la distribució de la renda de mercat els indicadors d'ocupació i desocupació que els referits a la distribució salarial.

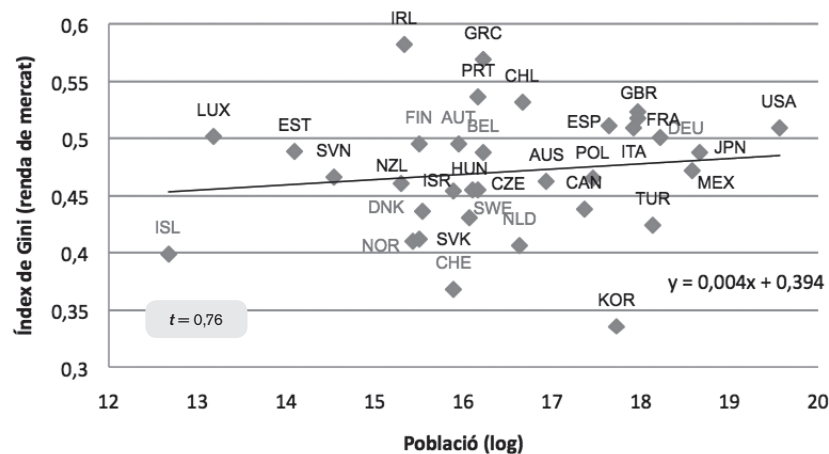
Com ja s'ha mencionat a la secció 1 d'aquest treball, una de les mesures més utilitzades habitualment per mesurar el grau d'igualtat o cohesió social d'un país

és l'índex de Gini de la distribució de la renda disponible. La renda disponible és la renda que efectivament els ciutadans poden dedicar al consum o a l'estalvi, després de pagar impostos i rebre transferències de les institucions públiques. A grans trets, la manera com es reparteix la renda disponible entre els ciutadans d'un país és fruit de dos processos diferents. Per una part hi ha el que podem anomenar el procés de distribució pel qual la renda generada en els processos productius es reparteix en forma de remuneració del treball i el capital als propietaris dels factors de producció. Aquest procés dona lloc a la distribució de la renda «de mercat». Per altra part hi ha el procés de redistribució, protagonitzat per l'acció dels poders públics en base al cobrament de diferents tipus d'impostos i el pagament de transferències a determinats col·lectius i que acaba donant lloc a la distribució final de la renda disponible. Aquest apartat del treball estarà dedicat a l'anàlisi del procés de distribució, especialment pel que fa a les rendes del treball, i l'apartat 4 abordarà el tema de la redistribució.

Com a primera aproximació al tema és rellevant comprovar que l'índex de Gini de la distribució de la renda de mercat no està correlacionat de manera sistemàtica amb la mida poblacional dels països, ni amb la seva prosperitat en termes del seu PIB per capita ni amb la seva exposició al fenomen de la globalització econòmica –veure gràfics 14-19. A l'apartat 1, en canvi, hem comprovat que aquests correlacions sí que existeixen per al cas de l'índex de Gini de la distribució de la renda disponible. Aquest fet és indicatiu de dos fenòmens de gran importància. En primer lloc, és un primer indicatiu de la importància cabdal dels processos de redistribució: si hi ha una correlació entre desigualtat en la distribució de la renda disponible i població, PIB per capita i globalització econòmica és perquè els països petits, rics i globalitzats amb distribucions menys equitatives de la renda de mercat fan esforços sistemàtics per la via redistributiva per reduir les desigualtats en la distribució de la renda disponible. En segon lloc, també ens diu que no hi ha una única manera que els països petits, rics i globalitzats tenen d'aconseguir una distribució equitativa de la renda disponible. En alguns casos parteixen de distribucions desiguals de la renda de mercat i fan esforços redistributius molt notables –Finlàndia o Àustria, per posar dos exemples– i en d'altres la renda de mercat està distribuïda de manera més igualitària i això fa que el país se'n surti sense la necessitat de posar en marxa processos de redistribució de gran abast –el cas de Suïssa, per exemple.

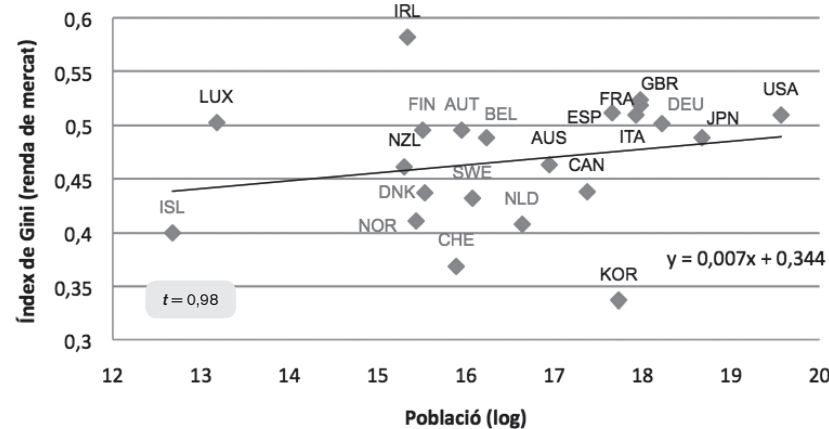
A continuació revisem de manera sistemàtica com és la correlació entre l'índex de Gini de la distribució de mercat i diferents variables relatives al mercat de treball i les polítiques laborals dels països de les nostres dues mostres. El nostre enfocament en abordar aquesta tasca és eminentment descriptiu: no és el nostre objectiu elaborar una teoria completa dels processos de mercat que determinen la distribució de les rendes del treball, però en canvi sí que pretenem donar compte d'algunes regularitats estadístiques que ens poden ajudar a entendre els aspectes més importants d'aquest fenomen.

Gràfic 14. Població i distribució (34 països)

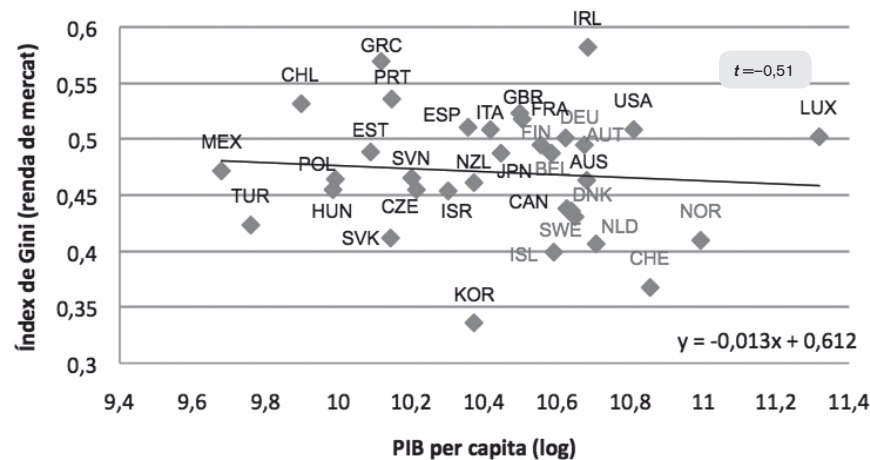
Font: OCDE.

Gràfic 15. Població i distribució (22 països)

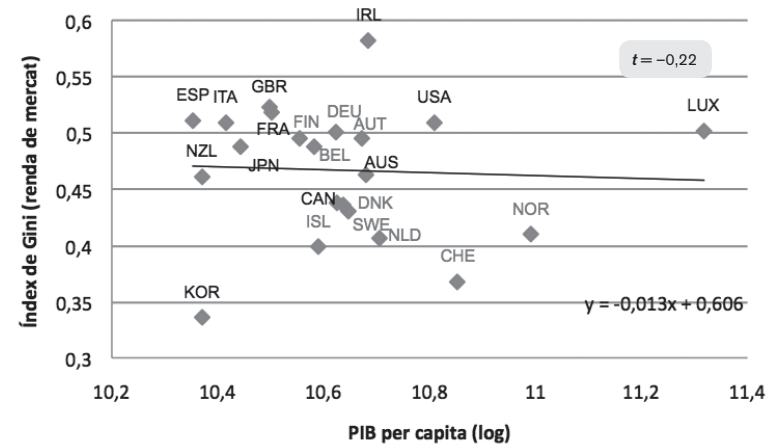
Font: OCDE.

Gràfic 16. Prosperitat i distribució (34 països)

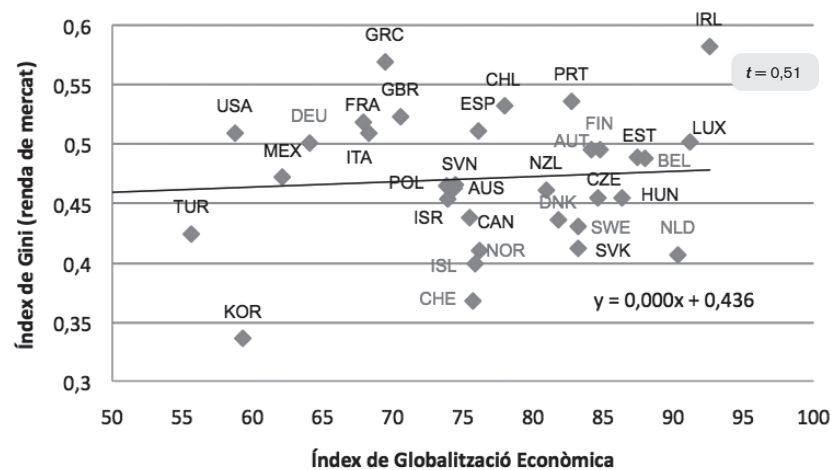
Font: OCDE.

Gràfic 17. Prosperitat i distribució (22 països)

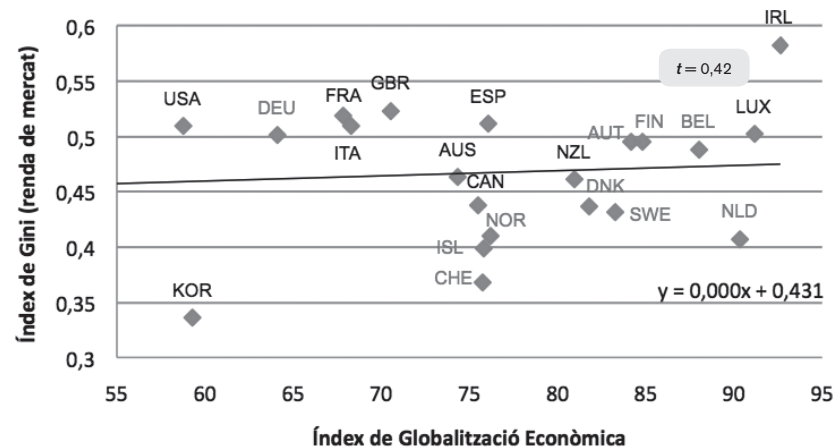
Font: OCDE.

Gràfic 18. Globalització i distribució (34 països)

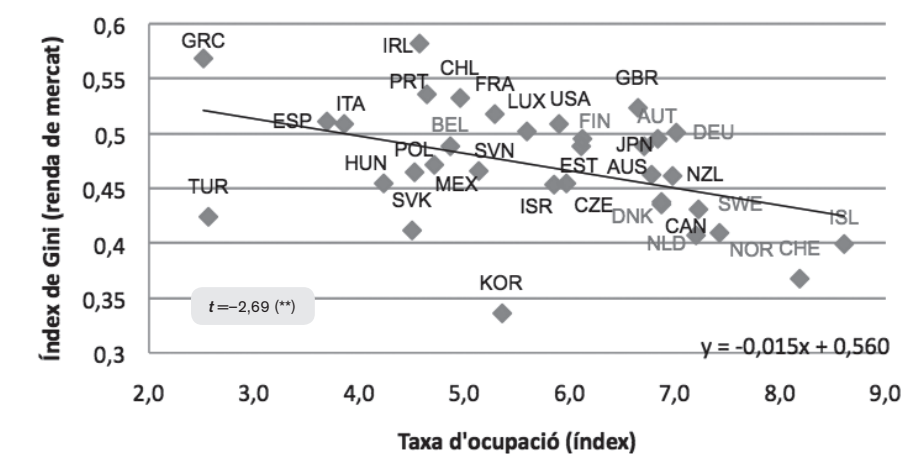
Font: OCDE.

Gràfic 19. Globalització i distribució (22 països)

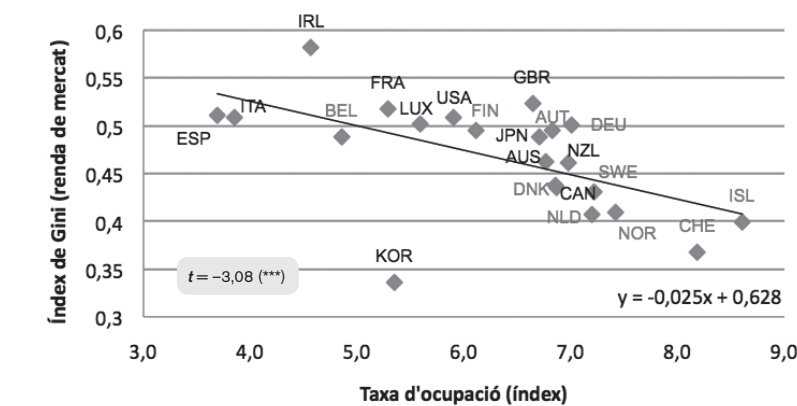
Font: OCDE.

Gràfic 20. Taxa d'ocupació i distribució (34 països)

Font: OCDE i SGI.

Gràfic 21. Taxa d'ocupació i distribució (22 països)

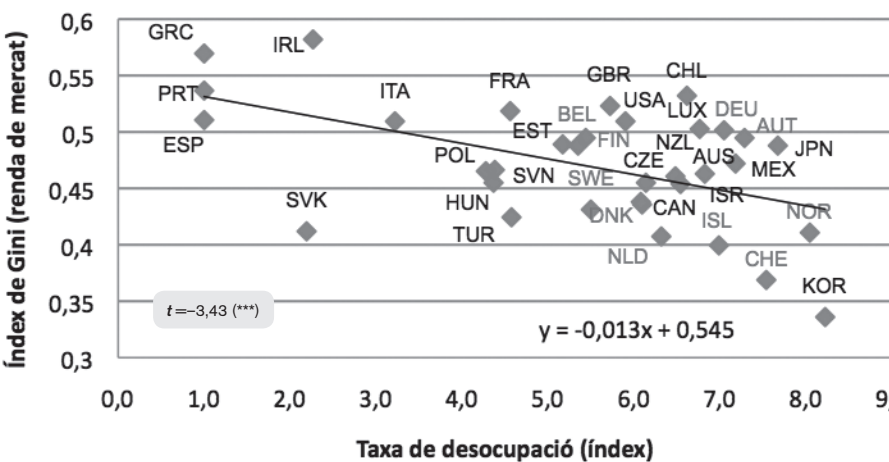
Font: OCDE i SGI.

La primera observació que pot fer-se és la correlació negativa i significativa en termes estadístics entre la taxa d'ocupació dels països i l'índex de Gini de la distribució de la renda de mercat. La taxa d'ocupació és el percentatge de la població total, dins del grup d'edat entre 15 i 64 anys, que està ocupada. Fem servir com a indicador de la taxa d'ocupació els valors més recents –corresponents a l'edició de 2015– de l'índex normalitzat elaborat en el context del projecte Sustainable Governance Indicators (SGI).¹³ Com es veurà més endavant (secció 5) aquesta és una font molt útil d'informació a què podrem recórrer per avaluar altres aspectes de la situació de l'estat del benestar als països de la nostra mostra. Els gràfics 20 i 21, conjuntament amb els valors de l'estadístic *t* del coeficient de la línia de tendència, ens confirmen que una major taxa d'ocupació està correlacionada amb una distribució de la renda de mercat més igualitària. En un altre ordre de coses, també pot observar-se que els deu països que fem servir com a referència d'excel·lència en termes de benestar econòmic tenen, amb la possible excepció de Bèlgica, taxes d'ocupació clarament per sobre de la mitjana de l'OCDE. És evident que la mobilització dels recursos humans disponibles d'un país a través del seu mercat de treball és un bon primer senyal del bon funcionament del seu model econòmic i social, que garanteix elevats nivells de prosperitat i cohesió. No obstant això, tampoc per a aquests països es pot fer l'equivalència directa entre una major taxa d'ocupació i una distribució més igualitària de la renda de mercat. En alguns d'aquests països, com Alemanya o Àustria, el principal responsable de la relativament baixa desigualtat de la distribució de la renda disponible és el procés de redistribució que duu a terme el sector públic.

En segon lloc, prestem atenció a la correlació entre la taxa de desocupació i l'índex de Gini de la distribució de la renda de mercat. De la mateixa manera que anteriorment fem servir com a indicador de desocupació l'índex normalitzat de SGI, tenint en compte que, en aquest cas, per construcció de l'indicador, un major valor de l'índex es correspon amb una menor taxa de desocupació. La taxa de desocupació es refereix al nombre de desocupats dividit per la totalitat de la població activa, per al cas del grup d'edat corresponent a la franja entre els 15 i els 64 anys. Els gràfics 22 i 23 i els estadístics *t* associats corroboren de manera clara el que seria la idea intuïtivament més raonable: valors elevats de la taxa de desocupació van en detriment d'una distribució equitativa de la renda de mercat. Aquest resultat, intuïtivament molt raonable, no pot sorprendre si recordem que la taxa d'ocupació d'un país és igual a l'expressió algebraica següent: Taxa d'ocupació = Taxa d'activitat * (1 – Taxa de desocupació). Totes les taxes estan expressades en tant per u i, recordem-ho, la taxa d'activitat és el quocient de la població activa dividida per la població total, per a la franja d'edats que estem considerant.

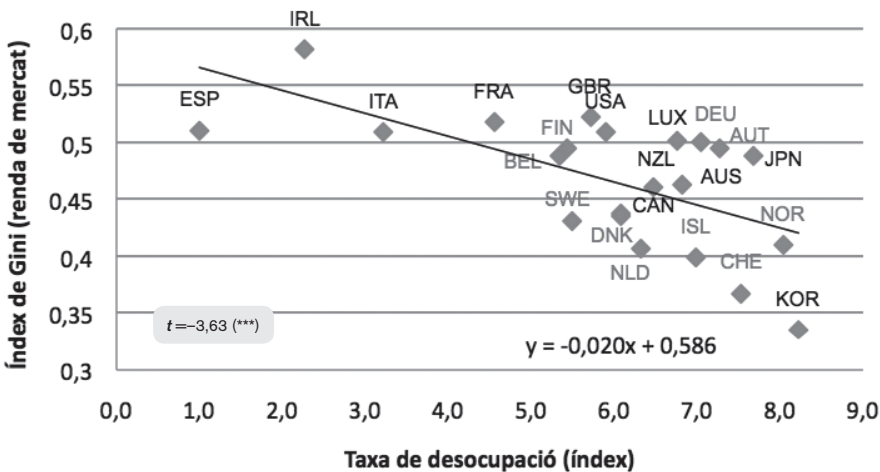
13 Es poden veure més detalls de com està calculat aquest i altres indicadors a www.sgi-network.org/2015

Gràfic 22. Taxa de desocupació i distribució (34 països)

Font: OCDE i SGI.

Gràfic 23. Taxa de desocupació i distribució (22 països)

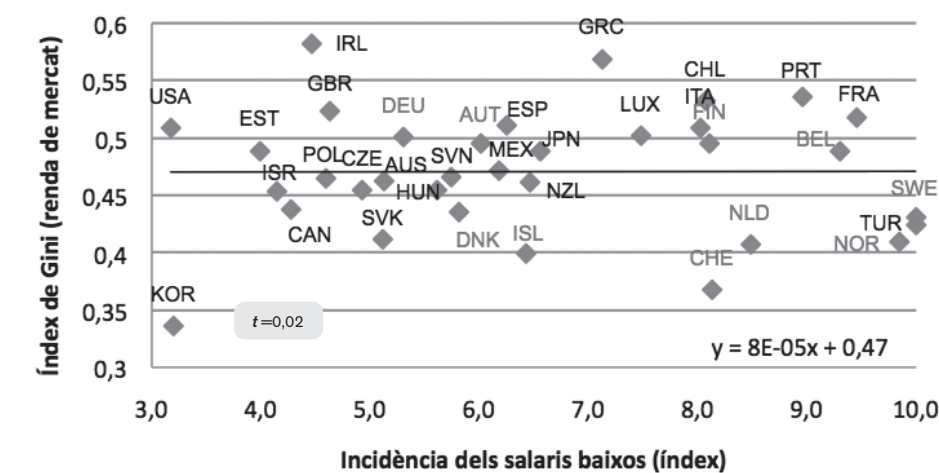

Font: OCDE i SGI.

Quan mirem alguns indicadors relacionats amb la distribució dels salaris podem comprovar que aquests no estan correlacionats en absolut amb l'índex de Gini de la distribució de renda de mercat. Amb totes les reserves amb què el nostre treball ha de ser considerat –insistim que no es tracta de proporcionar una teoria completa de la distribució de les rendes de treball–, aquesta circumstància pot ser indicativa que, a l'hora d'avaluar la distribució de la renda de mercat, cal tenir sobretot molt en compte la capacitat de l'economia d'oferir ocupació a una proporció de la població el més gran possible. Des d'aquest punt de vista, és fàcil entendre que la destrucció d'ocupació associada a la crisi econòmica recent hagi tingut conseqüències funestes per a la igualtat de la distribució de la renda. El primer indicador de salaris que volem analitzar és el que mesura la incidència dels salaris baixos al mercat de treball –procedeix com en els dos casos anteriors del projecte SGI– i és un índex normalitzat d'acord amb la metodologia desenvolupada pels seus promotors. En concret, l'indicador es refereix al percentatge de treballadors que guanyen menys de 2/3 parts de la renda salarial mediana al país. Cal tenir en compte que, en aquest cas, valors elevats de l'indicador es refereixen a una menor incidència dels salaris baixos. Els gràfics 24 i 25 i els estadístics *t* corresponents posen de manifest que la correlació entre aquest indicador i l'índex de Gini de la distribució de la renda disponible és del tot inexistent. Des del punt de vista de la situació de les deu economies que hem definit com a model és interessant remarcar l'existència de dos grups diferenciats pel que fa a la incidència dels salaris baixos. Per una part, hi ha economies on aquesta incidència és molt baixa –Suècia, Bèlgica, Noruega, Suïssa, Holanda i Finlàndia– i, per l'altra, països on aquesta és molt superior –Alemanya, Àustria, Dinamarca i Islàndia. Aquesta diferència, no obstant això, no predetermina de manera decisiva la distribució de la renda de mercat. Un país com Alemanya, per exemple, té una molt major incidència dels salaris baixos que Bèlgica –o França– i, en canvi, té una distribució de la renda de mercat igual o millor. L'explicació molt probablement està relacionada amb el fet que la taxa d'ocupació a Alemanya és molt superior a la dels dos països esmentats –com pot veure's al gràfic 21.

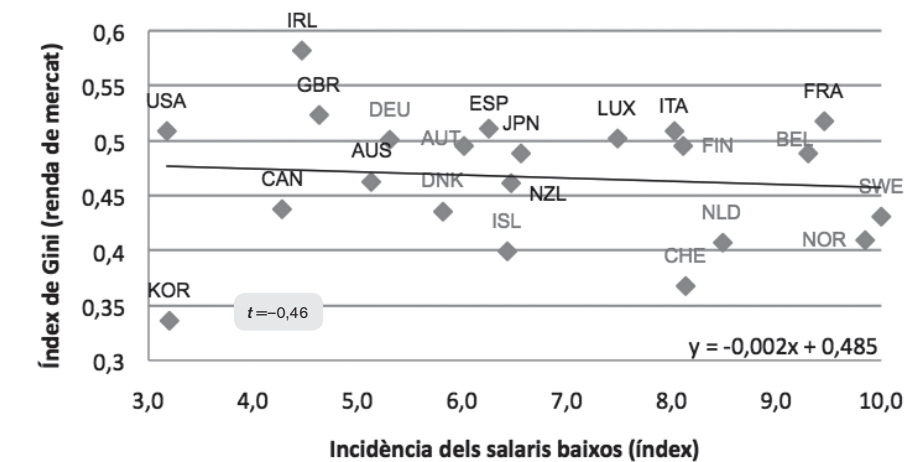
Tampoc observem cap correlació entre el valor del salari mínim –mesurat com a percentatge del salari mitjà de l'economia– i l'índex de Gini de la distribució de la renda de mercat. Aquest fet no s'altera si, en comptes del salari mitjà, fem servir el salari medià. Presentar aquesta relació estadística té valor en si mateix, malgrat que hem de ser molt curosos amb la interpretació que s'hi pot donar. Cal tenir en compte que per fer una valoració precisa dels efectes dels salaris mínims sobre la distribució de la renda ens caldria tenir més dades sobre quin és el percentatge dels treballadors que efectivament estan coberts per aquest salari –a la major part dels països rics la gran majoria dels salaris estan molt per sobre del salari mínim– i els efectes que tenen sobre l'ocupació: és ben conegut que tot i que els arguments teòrics ens poden fer pensar que els salaris mínims estan associats a una menor creació d'ocupació –especialment en segments d'ocupació de

Gràfic 24. Salaris baixos i distribució (34 països)

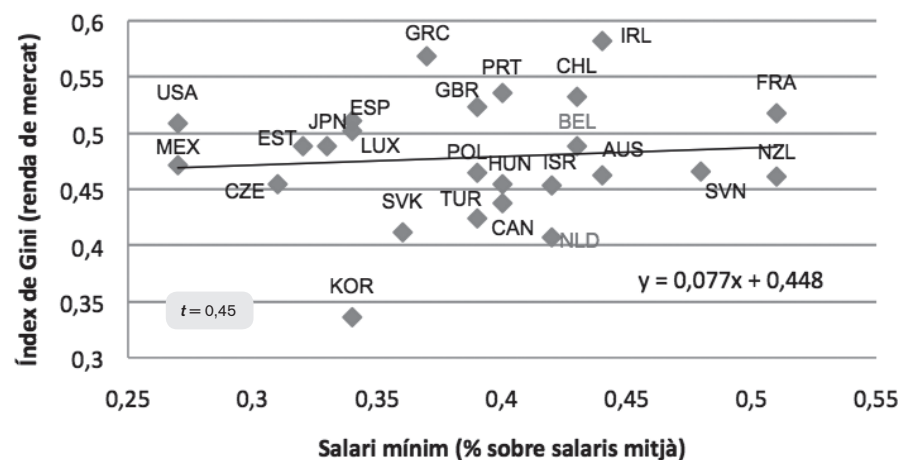
Font: OCDE i SGI.

Gràfic 25. Salaris baixos i distribució (22 països)

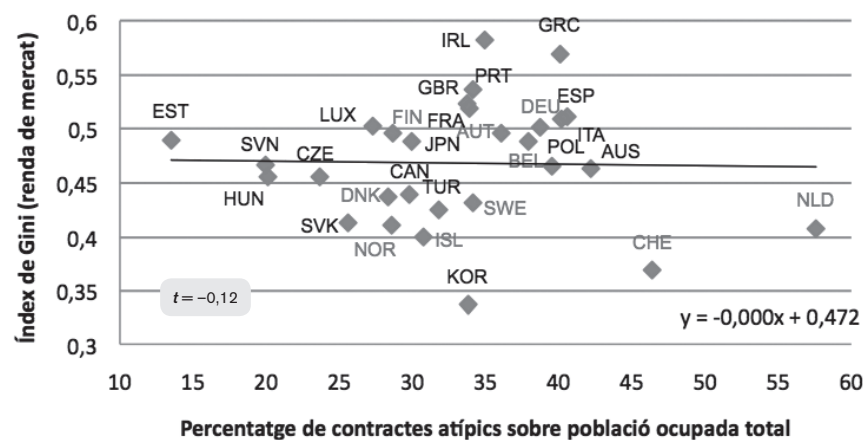
Font: OCDE i SGI.

Gràfic 26. Salari mínim i distribució (25 països)

Font: OCDE.

Gràfic 27. Contractes atípics i distribució (29 països)

Font: OCDE.

qualitat baixa—, els treballs empírics sobre la qüestió donen resultats molt diferents al voltant de l'abast real d'aquest efecte. Les dades sobre el salari mínim, disponibles només per a 25 països de l'OCDE —i només Bèlgica i els Països Baixos entre els deu països de referència—, provenen de la base de dades de l'OCDE.¹⁴

Un altre aspecte del mercat de treball que podria tenir en principi efectes sobre la igualtat de la distribució de la renda de mercat és el grau d'incidència dels anomenats contractes laborals atípics —«*non-standard work*»—, que inclouen tres classes de tipologies diferents: contractes a temps parcial, contractes temporals i treball autònom. Tot i el risc de generalitzar de manera excessiva, els contractes laborals atípics han tendit a guanyar importància per raó de la implementació de polítiques del mercat laboral que han afavorit la seva desregulació (OCDE, 2015). Els seus efectes són, des del punt de vista teòric, ambigus. En la mesura que permeten augmentar la participació laboral i l'ocupació poden tenir efectes relativament benignes, però en la mesura que representen una major precarització i una menor qualitat dels llocs de treball també poden tenir efectes negatius sobre els salaris dels treballadors afectats i, per tant, reduir la igualtat de la distribució de la renda. L'evidència empírica que presentem al gràfic 27 és indicativa d'una absència de correlació entre la incidència dels contractes laborals atípics, mesurada com el percentatge de treballadors afectats pels mateixos en relació a la totalitat de la població ocupada d'un país, i l'índex de Gini de la distribució de la renda de mercat. Les dades referents als contractes atípics procedeixen d'OCDE¹⁵ i estan disponibles només per a 29 països de l'OCDE.

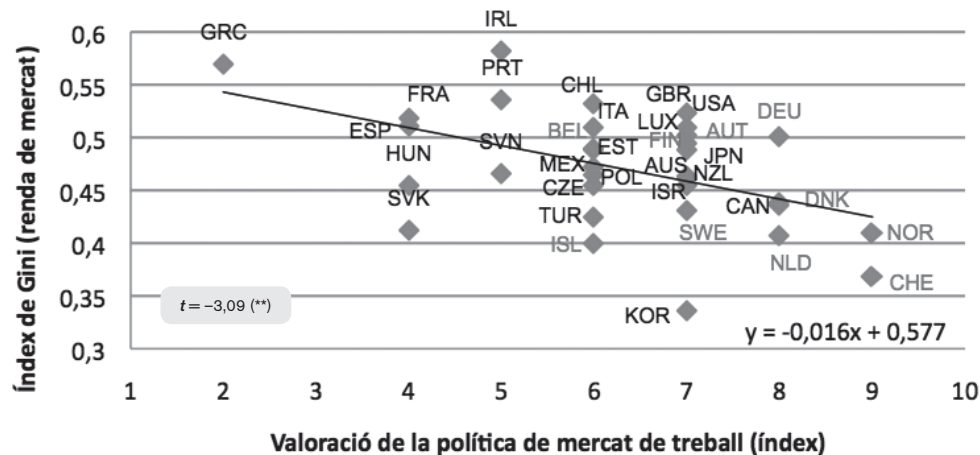
El projecte SGI conté també indicadors basats en valoracions qualitatives per part d'experts. En el cas del mercat de treball, ens trobem amb un índex de les polítiques laborals que pretén respondre la pregunta «De quina manera la política de mercat de treball s'enfronta al problema de la desocupació?». En concret, l'indicador pretén avaluar les estratègies governamentals que es dirigeixen als objectius de reduir la desocupació, augmentar l'estabilitat del llocs de treball i millorar l'adequació de l'oferta de treballadors i les seves qualificacions a les demandes de les empreses. L'indicador, que com en els altres casos que hem examinat té valors entre 0 i 10 —un valor més alt indica una millor valoració de la política—, té una clara correlació negativa amb l'índex de Gini de la renda de mercat. El resultat, en definitiva, és l'esperat: una millor valoració de la política de mercat de treball està associada a una distribució més equitativa de la renda de mercat. Els gràfics 28 i 29 mostren aquest resultat respectivament per a les mostres de 34 i 22 països.

Els països destinen quantitats molt diferents de recursos a les polítiques actives de mercat de treball però, un altre cop, la interpretació de la possible correlació entre aquest fet i la igualtat en la distribució de la renda

14 www.oecd-ilibrary.org/employment/data/oecd-employment-and-labour-market-statistics_ifs-data-en

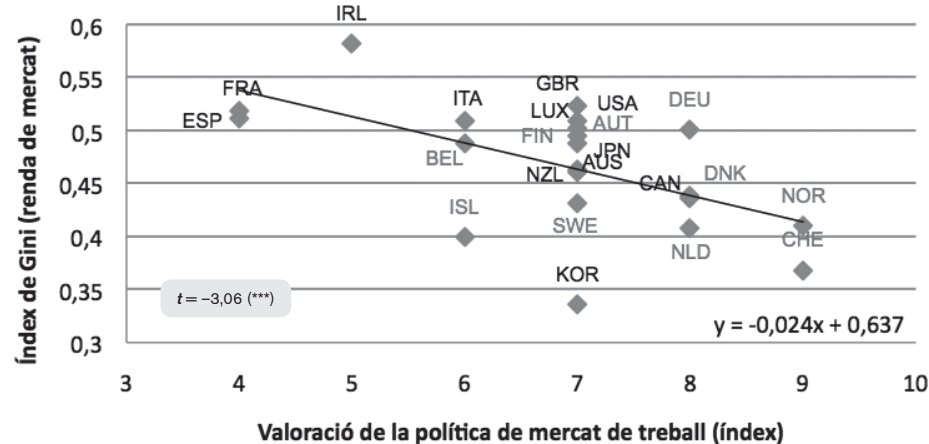
15 OCDE, 2015, Figure 4.1, p.140.

Gràfic 28. Polítiques de mercat de treball i distribució (34 països)

Font: OCDE i SGI.

Gràfic 29. Polítiques de mercat de treball i distribució (22 països)

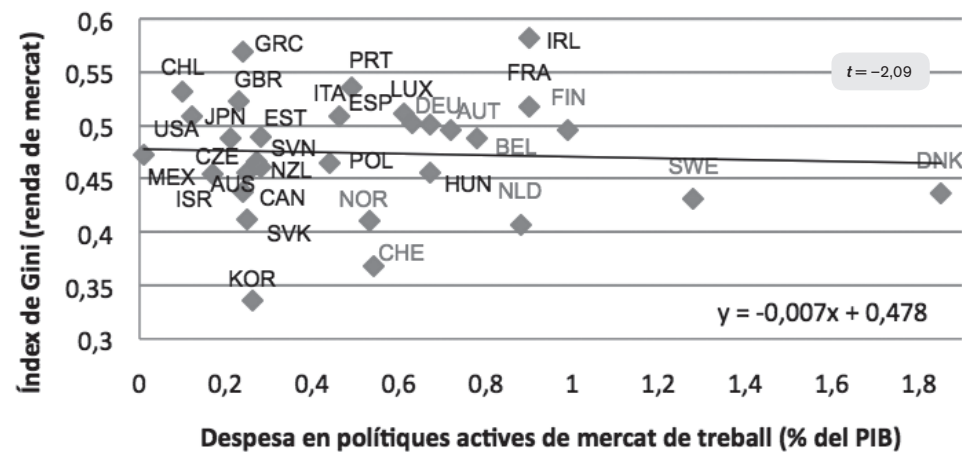

Font: OCDE i SGI.

de mercat no és immediata. Així com pot ser que un país que destina una gran quantitat de recursos a les polítiques actives de mercat laboral es vegi recompensat amb taxes relativament baixes de desocupació, també podríem pensar que un país amb una taxa relativament baixa de desocupació no necessita dedicar una gran quantitat de recursos a aquest tipus de polítiques i pot dedicar-los a altres tipus de polítiques. Potser per aquesta raó, els gràfics 30 i 31 donen a entendre clarament que no hi ha cap mena de correlació entre els recursos que els països dediquen a les polítiques actives de mercat de treball –variable que es mesura com a percentatge del PIB– i l'índex de Gini de la distribució de la renda de mercat. La font de les dades és com abans la base de dades de l'OCDE –encara que en aquest cas les dades per a Islàndia i Turquia no estan disponibles. De l'examen dels gràfics 30 i 31 cal destacar que els països que nosaltres considerem com a referents tenen un volum relatiu de despeses en matèria de polítiques actives de mercat de treball que estan clarament per sobre de la mitjana i que els països d'aquest grup que destinen un menor volum de recursos a aquest tipus d'objectius són precisament els que tenen menors taxes desocupació –Noruega i Suïssa.

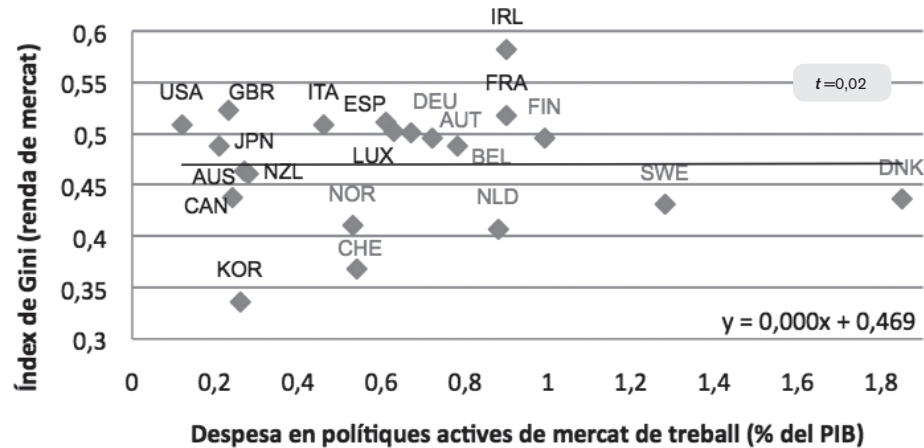
Els indicadors sobre polítiques de protecció de l'ocupació a cada país elaborats per l'OCDE pretenen informar de manera sintètica sobre la major o menor flexibilitat de la regulació sobre acomiadaments i l'ús de contractes temporal. Es recull informació sobre 21 elements diferents. Les observacions empíriques que presentem als gràfics 32 i 33 són bastant categòriques en el sentit de desmentir que hi hagi una relació evident entre les mesures de protecció de l'ocupació i l'índex de Gini de la distribució de la renda de mercat. Des d'aquest punt de vista és oportú destacar un altre cop que la relació entre una major desregulació del mercat laboral –que en aquest cas caldria entendre com a una menor protecció de l'ocupació– i la igualtat de la distribució de les rendes de treball és complexa. Sovint s'argumenta que la desregulació condueix a situacions més precàries dels treballadors durant períodes de temps més perllongats i que això té conseqüències negatives des del punt de vista de la distribució de la renda. Al mateix temps, però, també s'afirma per part d'altres economistes que una excessiva regulació del mercat de treball sovint actua com un desincentiu per a la contractació laboral a mitjà termini i acaba provocant menors taxes d'ocupació i majors taxes de desocupació, amb els efectes negatius que això pot tenir sobre la igualtat de la distribució de la renda. Les dades sobre protecció de l'ocupació provenen de la base de dades de l'OCDE. Als gràfics 32 i 33 fem servir la mitjana aritmètica dels quatre indicadors –que tenen valors entre 0 (marc laboral menys restrictiu) i 6 (més restrictiu)– elaborats per l'OCDE que corresponen a la protecció de diferents col·lectius de treballadors davant de diferents possibles contingències –acomiadament, abast dels contractes temporals... És important fer constar que aquest resultat es manté en el cas que utilitzem cadascun dels indicadors de forma individualitzada, tot i que no es presenta el detall d'aquests càlculs en el treball. El gràfic 33, no obs-

Gràfic 30. Polítiques actives de mercat de treball i distribució (32 països)

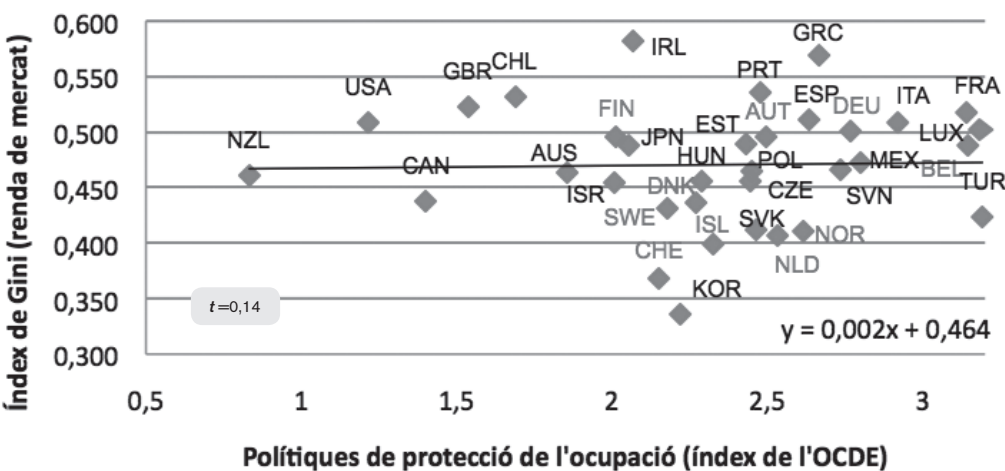
Font: OCDE.

Gràfic 31. Polítiques actives de mercat de treball i distribució (21 països)

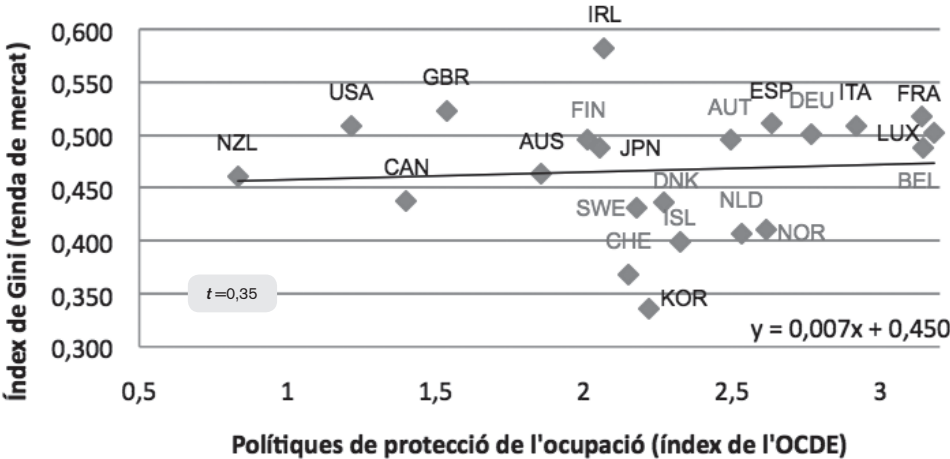
Font: OCDE.

Gràfic 32. Polítiques de protecció de l'ocupació i distribució (34 països)

Font: OCDE.

Gràfic 33. Polítiques de protecció de l'ocupació i distribució (22 països)

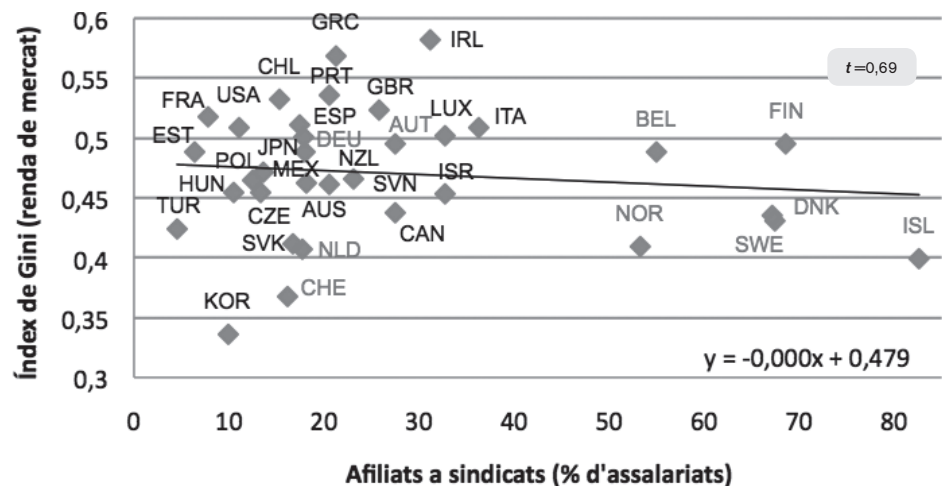
Font: OCDE.

tant això, ens permet comprovar com els nostres països model més aviat tendeixen a proporcionar nivells relativament elevats de protecció a l'ocupació –clarament per sobre dels països de tradició anglosaxona, per exemple– sense que això els penalitzi excessivament en termes de la seva capacitat de crear ocupació, amb la possible excepció de Bèlgica que ofereix nivells màxims de protecció dins dels països de l'OCDE a costa de mantenir taxes d'ocupació relativament baixes, especialment quan les comparem amb les del grup dels països de referència.

En darrer terme els gràfics 34 i 35 també mostren la inexistència de correlació entre el percentatge d'assalariats que estan afiliats a un sindicat i la igualtat de la distribució de la renda de treball. Un aspecte que pot destacar-se és que els sis països líders de l'OCDE en l'indicador d'afiliació sindical –són els cinc països nòrdics i Bèlgica– pertanyen al grup d'economies líders en benestar econòmic i la resta, tot i estar un xic allunyats dels líders, tenen nivells mitjans en aquest indicador. Tot i que l'afiliació sindical no sembla determinar de forma clara els resultats de la distribució de la renda en el mercat de treball, sí que sembla que és un dels elements importants del model econòmic i social d'èxit dels països pròspers econòmicament i cohesionats socialment que hem seleccionat a l'apartat 1 del treball.

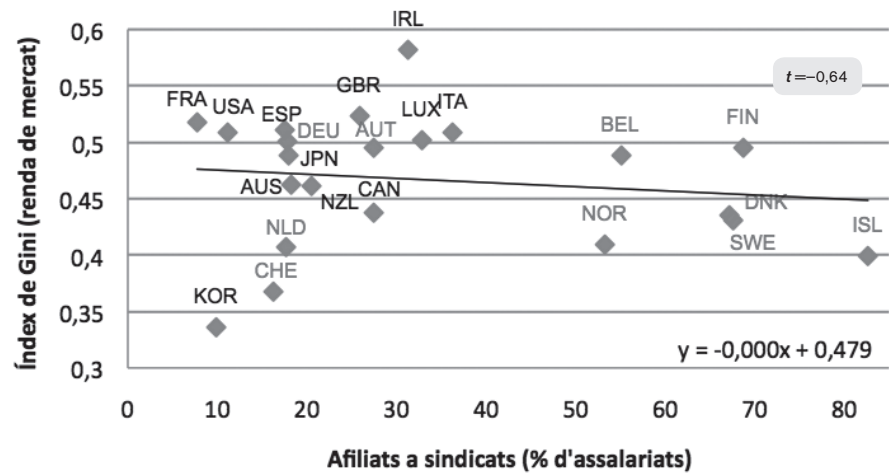
A tall de resum, unes breus conclusions que es desprenen de la nostra anàlisi en aquest apartat. En primer lloc, semblen molt més importants per a la distribució de la renda de mercat els indicadors d'ocupació i desocupació que els referits a la distribució salarial. Amb totes les reserves que el nostre enfocament, bàsicament descriptiu, exigeix, podríem concloure que la principal causa de la desigualtat de la distribució de la renda de mercat és la dificultat d'una economia per generar llocs de treball i mantenir una important part de la seva força laboral desocupada o inactiva. En segon lloc, no hem pogut establir cap regularitat estadística entre les polítiques actives de mercat laboral o les de protecció de l'ocupació i la distribució de la renda de mercat, encara que també es pot afirmar que tenen un protagonisme relativament important en el cas dels deu països que hem considerat de referència al llarg del treball. Finalment, tot i que l'afiliació sindical no sembla una variable definitiva per explicar la distribució de la renda de mercat, sembla que sí que influeix en la distribució de la renda disponible, de tal manera que es pot interpretar que els sindicats actuen com a agents socials que influeixen en procés de redistribució de la renda, molt més enllà del marc estricte del mercat de treball.

Gràfic 34. Afiliació sindical i distribució (34 països)

Font: OCDE.

Gràfic 35. Afiliació sindical i distribució (22 països)

Font: OCDE.

REDISTRIBUCIÓ. LA DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA DISPONIBLE I EL FUNCIONAMENT DELS SISTEMES FISCALS I DE TRANSFERÈNCIES

SUMARI

La política fiscal –i, sobretot, els impostos i transferències– té un fort impacte en la reducció de les desigualtats en tots els països de l'OCDE. Ara bé, aquest impacte és molt desigual, no és proporcional al nivell de desigualtat *ex ante* i és fruit d'una utilització molt heterogènia dels diferents instruments de redistribució. Els intents per vèncer aquesta heterogeneïtat a base de classificar els països en diferents models no han estat gaire reeixits. Pel que fa als deu països «virtuosos», també són heterogenis pel que fa al punt de partida i pel que fa a l'instrumental que utilitzen, però, en canvi, d'ells es pot postular una «regla de l'estació final»: utilitzen la política fiscal de forma proporcional al grau de desigualtat *ex ante*, de manera que, per camins molt diferents, aconseguixen nivells finals molt similars.

En aquest apartat estudiarem el paper que juga la política fiscal en la reducció de la desigualtat del conjunt dels països de l'OCDE en general i dels deu països que hem considerat com a referència en termes de benestar econòmic en particular. Aquests països, recordem-ho, estan caracteritzats per assolir simultàniament els majors índexs de prosperitat –fent servir com a indicador per a mesurar-la el PIB per capita en termes de PPP¹⁶– i d'igualtat –mesurada amb l'índex de Gini referit a la renda disponible de les famílies. Com ja s'ha dit, totes les dades que utilitzem corresponen al 2012, últim disponible en la major part dels casos.

El paper dels impostos i de les transferències en la correcció de les desigualtats

La correcció que efectua la política fiscal sobre la desigualtat és molt important en el conjunt dels països de l'OCDE. Per mesurar aquesta correcció, disposem dels índexs de Gini que mesuren la dispersió de les rendes generada pel mercat –abans d'impostos i transferències– i la que es dona després de l'acció dels impostos i de les transferències –o sigui, referida a la renda disponible de les famílies. Després veurem que l'OCDE també proporciona, per a la majoria de països membres, un tercer índex de Gini que és un intermedi entre aquests dos.

La diferència entre els índexs de Gini abans i després d'impostos i transferències constitueix una mesura de l'eficàcia de la política fiscal a l'hora de corregir les desigualtats. La mitjana de l'índex de Gini de la renda de mercat per als 34 països de l'OCDE és 0,468 però, en canvi, la mitjana corresponent a l'índex de Gini de la renda disponible es redueix fins a 0,314. Aquest fet reflecteix una reducció de la desigualtat deguda als processos de redistribució del 33%. És interessant constatar que, contràriament al que s'afirma de vegades,¹⁷ la magnitud de la correcció, mesurada en termes de la diferència entre els dos índexs de Gini, no està significativament correlacionada amb el nivell de la desigualtat de mercat, tal com mostra el gràfic 36.

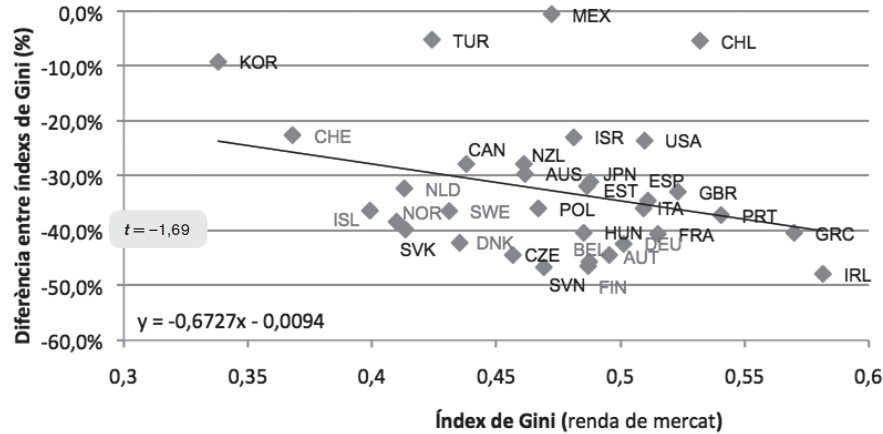
El valor de l'estadístic *t* ens indica que la correlació no és significativament diferent de zero. És a dir, l'efectivitat de la política fiscal a l'hora de corregir les desigualtats que origina el mercat no té relació amb el nivell d'aquestes desigualtats: la política fiscal no és més present allà on és més necessària. Veurem que, en canvi, això no és així en el cas dels països que ens han servit de referència al llarg d'aquest treball.

Seguint anàlisi, té interès destacar que així com la desigualtat post política fiscal –és a dir, referida a la renda disponible de les famílies– està correlacionada amb una sèrie de variables corresponents a cada país, la prèvia –de mercat– no ho està en absolut. Per posar-ho de manifest, presentem els resultats de la

16 Sigles de *Purchasing Power Parity* [paritat de poder adquisitiu].

17 Veure, per exemple, Jaumard et al, 2012a, p. 4.

Gràfic 36. Índex de Gini de renda de mercat i redistribució

Font: OCDE.

regressió de l'índex de Gini post política fiscal amb quatre variables característiques de cada país: el PIB per capita, la població, el volum del seu sector públic –en termes del pes de la despesa pública sobre el PIB– i el fet que siguin països de l'Est, procedents de l'òrbita soviètica o integrants del desaparegut estat iugoslau –les dues primeres variables exògenes estan expressades en logaritmes en funció de la seva naturalesa.

Com es pot veure a la taula 8, l'ajustament de la regressió és alt i el valor dels quatre coeficients estimats és significativament diferent de zero amb un 99% de probabilitat –excepte en el cas de la població, que ho és amb un 95%. És de destacar que el valor negatiu del coeficient de la variable que indica si els països formaven del bloc de l'Est o de l'antiga Iugoslàvia vol dir que aquests països tenen una distribució de la renda disponible relativament més igualitària que els que no tenen aquesta condició.

En canvi, i de manera molt significativa, la igualtat «de mercat» –abans de la política fiscal– no està correlacionada de la mateixa manera amb aquestes variables –veure taula 9.

Només l'estimació del coeficient corresponent a la variable exògena que reflecteix si el país en qüestió va pertànyer a l'òrbita soviètica o a Iugoslàvia –Estònia, Txèquia, Eslovàquia, Eslovènia, Polònia i Hongria– és significativament diferent de zero amb un 95% de probabilitat, tot i que en aquest cas el seu valor és positiu. Això indica que aquests països tenen una distribució de la renda de mercat que és relativament inequitària en comparació a la resta de països.

Taula 8. Determinants de la distribució de la renda disponible

Coeficient t	PIB per capita (log)	Població (log)	Est/no	Despesa pública (% PIB)	R² ajustat
1,469	-0,255	0,019	-0,076	-0,00285	0,78
6,845***	-5,838***	2,226**	-4,952***	-4,409***	

Taula 9. Determinants de la distribució de la renda de mercat

Coeficient t	PIB per capita (log)	Població (log)	Est/no	Despesa pública (% PIB)	R² ajustat
0,938	-0,151	0,014	0,0026	-0,026	0,106
2,419***	-1,916	0,931	2,256**	-0,951	

Taula 10. Determinants de la redistribució de la renda

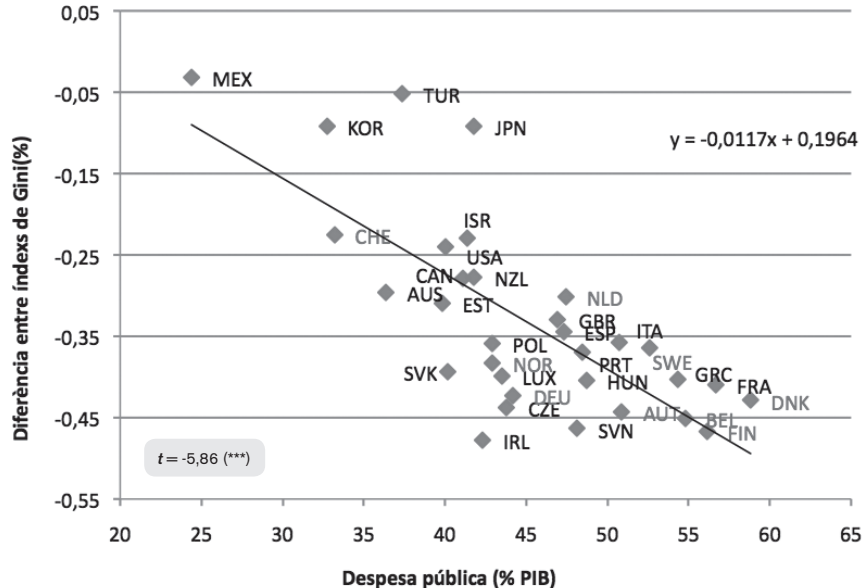
Coeficient t	PIB per capita (log)	Població (log)	Est/no	Despesa pública (% PIB)	R² ajustat
1,433	-0,323	0,022	-0,010	-0,130	0,817
3,523***	-3,902***	1,353	-8,039***	-4,451***	

Del que ha quedat dit es desprèn que evident que el que està molt determinat per les variables que hem utilitzat és el grau de redistribució que efectua la política fiscal. Si expressem aquesta correcció en termes de la diferència percentual entre l'índex de Gini de la renda de mercat i el de la renda disponible, la regressió dóna els resultats de la taula 10.

En aquest cas, tanmateix, la variable de població no és significativa. Dit d'una altra manera, els resultats indiquen que la política fiscal és més potent a l'hora de corregir les desigualtats que genera el mercat com més ric

sigui el país i com major sigui el pes que té la despesa pública en relació al PIB. També té importància si el país va estar en l'òrbita soviètica –o va estar integrat a Iugoslàvia en el cas d'Eslovènia–, en el sentit que observem una major redistribució en aquests països –aquest resultat és coherent amb el que hem vist que passava amb aquesta variable a les taules 7 i 8. D'aquestes tres variables, ens interessa destacar la mida del sector públic. Com podem veure al gràfic 37, aquesta variable i la nostra mesura de redistribució estan molt correlacionades.

Gràfic 37. Despesa pública i redistribució

Font: OCDE.

El paper dels impostos i de les transferències

Fins ara ens hem fixat en l'impacte conjunt dels impostos i de les transferències monetàries a les famílies. L'OCDE publica mesures de l'índex de Gini de la majoria dels seus membres abans d'impostos i transferències –*market income*–, després de transferències, però abans d'impostos –*gross income*– i després d'impostos i transferències –*disposable income*. L'existència de la mesura intermèdia permet distingir entre

l'impacte de les transferències –primer– i dels impostos –després.

En general, aquesta seqüència té sentit perquè les transferències depenen en general dels ingressos abans d'impostos i perquè sovint les transferències estan gravades amb impostos. No sempre aquesta seqüència s'adapta a la fiscalitat de cada país, però els estudis empírics corroboren que els resultats d'aplicar-la no s'allunyen significativament de la realitat (Jaumard et al 2012a).

En qualsevol cas, tant en termes agregats com individualment, les transferències tenen un impacte molt superior al dels impostos: de l'ordre del 85% de la diferència entre els índexs de Gini de mercat i els de la renda disponible correspon a les primeres i el 15% restant als impostos. Així, l'índex referit al conjunt dels països de l'OCDE passa de 0,468 a 0,346 –post transferències– i a 0,314 –post impostos. La segmentació dels impactes no és significativament diferent per al conjunt dels deu països que hem seleccionat, la mitjana dels índexs dels quals passa de 0,442 a 0,309 i a 0,269 –respectivament.

Parlant en termes generals, l'impacte redistributiu de cada transferència –pensió, subsidi de desocupació, ajut familiar...– i de cada impost –IRPF, IVA...– és el producte del seu pes relatiu i de la seva «progressivitat». Al seu torn, la «progressivitat» –o index de Kakwani– es defineix com la diferència entre els índexs de concentració abans i després de la mesura.¹⁸

A la pràctica, la dispersió de les regulacions fiscals és tan gran que els estudiosos han tractat de classificar els sistemes fiscals en un petit nombre de grups. A aquests esforços dediquem el proper apartat.

Tipologies

Habitualment s'identifiquen els orígens de l'estat del benestar amb les reformes de Bismarck a Alemanya –a la dècada del 1880– i l'aplicació de les recomanacions de l'Informe Beveridge (1942) per part dels successius governs britànics. Això ha donat lloc a parlar de dos models d'estat del benestar.

El model bismarckià és fonamentalment un conjunt de mesures de caire assegurador mitjançant el qual els ciutadans fan aportacions que els protegeixen contra diversos infortunis: vellesa, malaltia, invalidesa, viduïtat i orfandat. En la mesura que els mecanismes siguin administrats per l'estat –que és l'habitual–, el model implica un pes molt important de la despesa pública sobre el PIB, però la redistribució conseqüent té lloc fonamentalment en el temps –intergeracionalment. L'impacte sobre la desigualtat, per tant, és reduït.

Pel contrari, el model «à la Beveridge», edificat originalment al Regne Unit, es basa en els impostos, que financen una sanitat gratuïta per a tothom i protegeixen de la pobresa els més desafortunats.

18 Jaumard et al 2012a, Annex.

La redistribució efectuada és, sobretot, intrageneracional, i l'impacte sobre la desigualtat és, per unitat administrada, molt superior.

A partir d'aquesta classificació inicial, Esping-Andersen (1990), en la seva anàlisi clàssica, va establir l'existència de tres models d'estat del benestar, identificats amb els tres grans moviments polítics que han forjat l'Europa moderna:

- Socialdemòcrata, basat en l'universalisme de les prestacions, considerat com un substitut de la família com a provisor de serveis per les necessitats i propi d'una societat molt equitativa.
- Liberal, que proveeix suport públic només als més necessitats i que és coherent amb una societat fortament estratificada.
- Democratacristià, entremig dels altres dos, estaria caracteritzat per una provisió de serveis públics gratuïts i universals, la provisió de transferències dominades pel subsidi de desocupació i pel principi de subsidiarietat –l'estat intervé només en la mesura que no ho fa la família.

És important destacar que la clau de la diferència entre tots tres models és més la població objectiu de les mesures –si aquestes són universals o condicionades–, que el seu volum o qui és el prestador del servei, si el sector públic o el sector privat per compte del sector públic. Això últim és rellevant, per exemple, quan es considera el cas de Suïssa, amb un sistema de pensions dividit en tres capes –pública, privada obligatòria i privada lliure– i un sistema sanitari privat amb assegurança obligatòria. Tant una com altra qüestió afecten molt la dimensió de l'estat mesurat en termes de despesa pública, però no necessàriament el seu impacte redistributiu.

Esping-Andersen va classificar bona part dels països de l'OCDE en aquests tres grups:

- Socialdemòcrates: Dinamarca, Finlàndia, Noruega, Països Baixos i Suècia.
- Liberals: Austràlia, Canadà, EUA, Japó i Suïssa.
- Democratacristians: Alemanya, Àustria, Bèlgica, Espanya, França i Itàlia.

Irlanda, Nova Zelanda i el Regne Unit –amb el seu National Health Service– no serien clarament identificables amb cap dels tres grups. Posteriorment, alguns autors han proposat ubicar els països mediterranis –Espanya, Itàlia, Portugal i Grècia, en un model propi o «mediterrani», caracteritzat pel segell catòlic, el fort pes de la família en la provisió de protecció a l'individu i, de manera correlacionada, un cert subdesenvolupament de l'estat del benestar (Arts, 2002).

La classificació de Esping-Andersen té una aplicabilitat pràctica limitada i està sent cada cop més criticada. Tanmateix, els esforços per crear una tipologia superior no han donat lloc a una classificació definitiva, com veurem immediatament.

Pel que fa específicament a l'impacte de les transferències monetàries i dels impostos, l'OCDE, aplicant una anàlisi «clúster» en base a un total de 19 indicadors, ha establert l'existència de quatre tipus de països. Aquest grups serien:

- A: Un grup caracteritzat per una alta pressió fiscal i un alt volum de transferències no dominades per les pensions de vellesa. Inclouria quatre països nòrdics –Dinamarca, Finlàndia, Noruega i Suècia– a més d'Espanya, Hongria i els Països Baixos. L'impacte redistributiu de les transferències i dels impostos –mesurat amb el grau de reducció de l'índex de Gini– se situa per sobre de la mitjana de l'OCDE, excepte a Espanya, país que tampoc no compleix la característica de l'alta pressió fiscal.
- B: Un grup caracteritzat per una alta pressió fiscal i un alt volum de transferències dominades per les pensions per a la vellesa. Inclouria deu països de l'Europa continental: Alemanya, Àustria, Eslovàquia, Eslovènia, França, Grècia, Itàlia, Luxemburg, Portugal i Txèquia.
- C: Un grup caracteritzat per una baixa pressió fiscal i per un relativament baix volum de transferències combinats amb un paper important dels impostos sobre les persones físiques i la propietat. A la seva vegada, aquest grup es dividiria en dos subgrups en funció del pes de les pensions per a la vellesa. En els casos d'Austràlia, Irlanda, Islàndia, Israel, Nova Zelanda i el Regne Unit (C1) aquest pes és baix i en els casos del Canadà, Corea, els EUA, el Japó i Suïssa (C2) és alt.
- D: Finalment, els quatre restants països membres de l'OCDE –Mèxic, Polònia, Turquia i Xile– presenten baixa pressió fiscal, baix nivell de transferències –amb l'excepció de Polònia– dominades per les pensions –i, per tant, no gaire progressives– i on, a sobre, els impostos sobre el consum tenen un pes important en els ingressos fiscals –els quals, en conseqüència, tenen un impacte redistributiu també limitat.

Els «perfils» de cadascun dels països pot examinar-se a Joumard et al (2012b) i, com pot comprovar-s'hi, l'homogeneïtat dels grups no és alta.

És indubtable que hi ha una certa correlació entre aquesta classificació i la d'Esping-Andersen: el grup A inclou tots cinc països etiquetats com a «socialdemòcrates» –a més d'Espanya i Hongria–, el grup B inclou quatre dels països «democratacristians» i, finalment, el grup C –en els seus dos subgrups– inclou tots els països «liberals».

L'esforç realitzat per l'OCDE per superar la classificació simplista, i progressivament desfasada, d'Esping-

Andersen és extraordinari pel que fa al nombre de països analitzats i, sobretot, pel nombre de variables considerades (19). Ara bé, si considerem els països no des del punt de vista dels instruments, sinó dels resultats, la coherència de la classificació anterior desapareix. Així, si considerem l'impacte de les transferències i dels impostos en cadascun dels quatre grups, els resultats són els següents:

El grup A experimenta una reducció mitjana de l'índex de mercat del 40%, amb un 75% atribuïble a les transferències i un 25% als impostos, mentre que el grup B experimenta la mateixa reducció mitjana del 40% amb una descomposició molt similar: del 80 i del 20% respectivament. Ara bé, dins del grup A, les descomposicions de Finlàndia i Suècia són 81 i 19% i dins del grup B, les de Portugal i Grècia són 75 i 25%. De fet, els resultats dels grups A i B són tan similars que la dispersió –desviació estàndard– del grup B és una mica superior a la de la suma dels grups A i B.

Dit d'una altra manera: pel que fa als resultats, no hi ha diferència entre aquests dos grups. Les polítiques fiscals «socialdemòcrata» i «cristianodemòcrata» –en la mesura que les assimilem als grups A i B proposats per l'OCDE–, arriben als mateixos resultats.

Pel que fa al subgrup C1, la reducció mitjana del valor de l'índex de Gini és del 33%, atribuïble en un 59% a les transferències i en un 41% als impostos. El subgrup C2, per la seva banda, experimenta reduccions encara menors, del 19%, amb una descomposició més escorada cap a les transferències (83 i 17%). Aquesta diferència és lògica en la mesura que les pensions, encara que tinguin un caràcter «beveridgeà», tendeixen a ser menys progressives que les transferències específicament destinades als més necessitats.

Ara bé, dins del subgrup C1, Nova Zelanda té una descomposició de 76%+24% i, dins del subgrup C2, els EUA la tenen de 21%+79%: al primer país el que importen són les transferències i al segon, els impostos. No només això, sinó que els EUA i Suïssa, col·locats al mateix subgrup C2, tenen descomposicions radicalment diferents: en el primer cas, les transferències, com hem vist, juguen un paper secundari; en el cas suís, són els impostos els que no juguen cap paper, perquè tota la reducció (23%) és atribuïble a les transferències.

Finalment, si bé és cert que el grup D experimenta una correcció mitjana molt petita (6%), inclou Polònia, que presenta una reducció (36%), superior fins i tot a la mitjana del subgrup C1.

En definitiva, les classificacions basades en instruments no semblen dir-nos gaire cosa sobre els resultats que obtenen els països respectius.

Aquest resultat no és sorprenent si tenim en compte l'enorme disparitat de circumstàncies que s'amaquen sota un mateix concepte, la qual cosa pot confondre l'observador superficial.

Considerem, per exemple, la relació entre el pes en el PIB de les despeses públiques socials en transferències monetàries que fa cada país membre de l'OCDE i el seu impacte redistributiu –la correcció observada en l'índex de Gini com a conseqüència d'aquestes transferències. Com podem veure al gràfic 38, la

correlació existeix, però no només no és tan important com es podria preveure, sinó que, a partir d'un cert volum de despesa –per sobre del 13% del PIB–, l'impacte és negligible.

Una de les raons de l'escàs impacte de les transferències és que aquestes no necessàriament són progressives, en el sentit que beneficiïn sobretot les famílies amb la renda disponible més baixa. A aquest respecte, OCDE (2014) proporciona una estimació de la proporció de les transferències monetàries que van al quintil inferior i al quintil superior de la societat per a la majoria dels països membres. Només en 15 dels casos la primera proporció és superior a la segona, en dos són equivalents i en 16 l'import de transferències que rep el quintil superior és major que el que rep el quintil inferior. Per entendre aquest fenomen cal tenir present que algunes transferències, com el subsidi de desocupació o les pensions, són en molts països proporcionals a les aportacions i, per tant, als ingressos.

Ara bé, tampoc és possible trobar una relació clara entre l'efecte redistributiu de les transferències i la seva distribució. El gràfic 39 mostra la correlació entre la correcció de l'índex de Gini en 33 països de l'OCDE i la ràtio entre les que van al quintil inferior i les que van al quintil superior –variable «Repartiment de les transferències monetàries entre quintil inferior i superior». Com podem veure, la correlació existeix però sobretot està determinada pel valor excepcional de les transferències al quintil inferior que es donen a Austràlia, que són menys d'un 10% de les que reben el quintil superior. Eliminada la dada d'aquest país, no podria descartar-se la hipòtesi que no hi ha relació entre el volum de les transferències i la correcció observada.

Fins aquí hem estat analitzant la relació entre el volum de les transferències monetàries i algunes de les seves característiques amb l'impacte que tenen en la redistribució dels ingressos entre famílies. En el cas dels impostos, la relació entre el seu volum i l'impacte és encara més tènue.

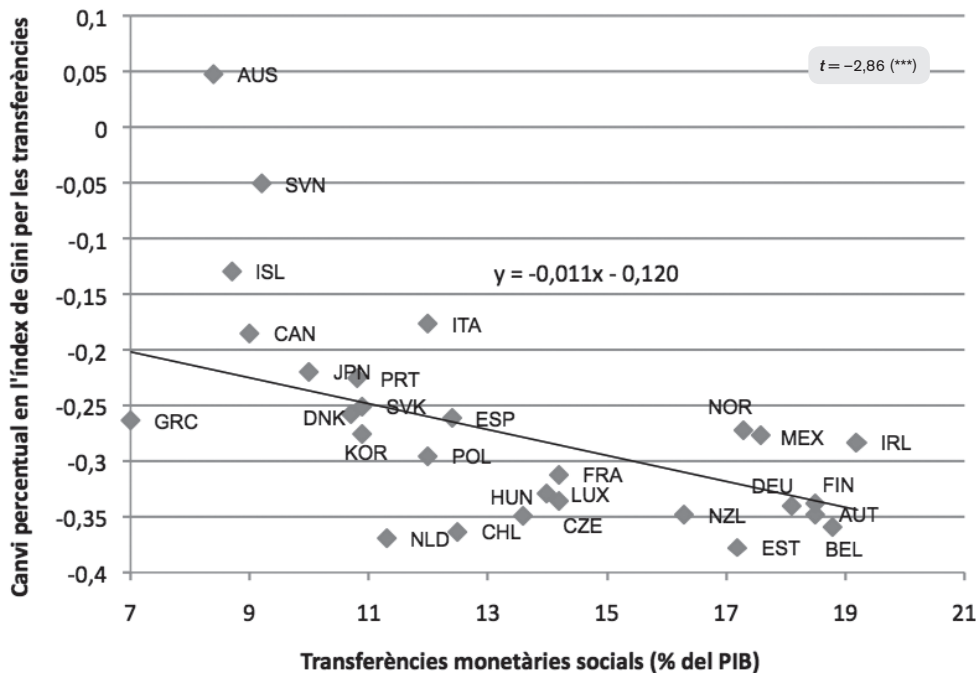
Així, per exemple, no existeix relació entre la pressió fiscal o entre el volum dels impostos individuals –sobre els ingressos i sobre el patrimoni– i la correcció que exerceixen els impostos sobre la distribució de la renda, com posen de manifest els gràfics 40 i 41.

L'anàlisi anterior permet arribar a la conclusió que l'observació dels instruments fiscals ens aporta poca llum per valorar l'acció redistributiva que té la política fiscal en cada país. Tant les classificacions tradicionals –«socialdemòcrata», «democratacristiana» i «liberal»–, com la que proposa l'OCDE o la que es fixa exclusivament en la pressió fiscal, ens diuen molt poca cosa sobre l'eficàcia de la política fiscal a l'hora d'aconseguir una societat més igualitària.

En la mesura que el que ens interessa sigui els resultats de la política fiscal, una classificació més adient seria la que es fixés exclusivament en el seu impacte observat. Actuant d'aquesta manera, podem definir la següent terna:

- Països amb alta reducció de la desigualtat amb instruments fiscals –per sobre del 40% de la de mercat

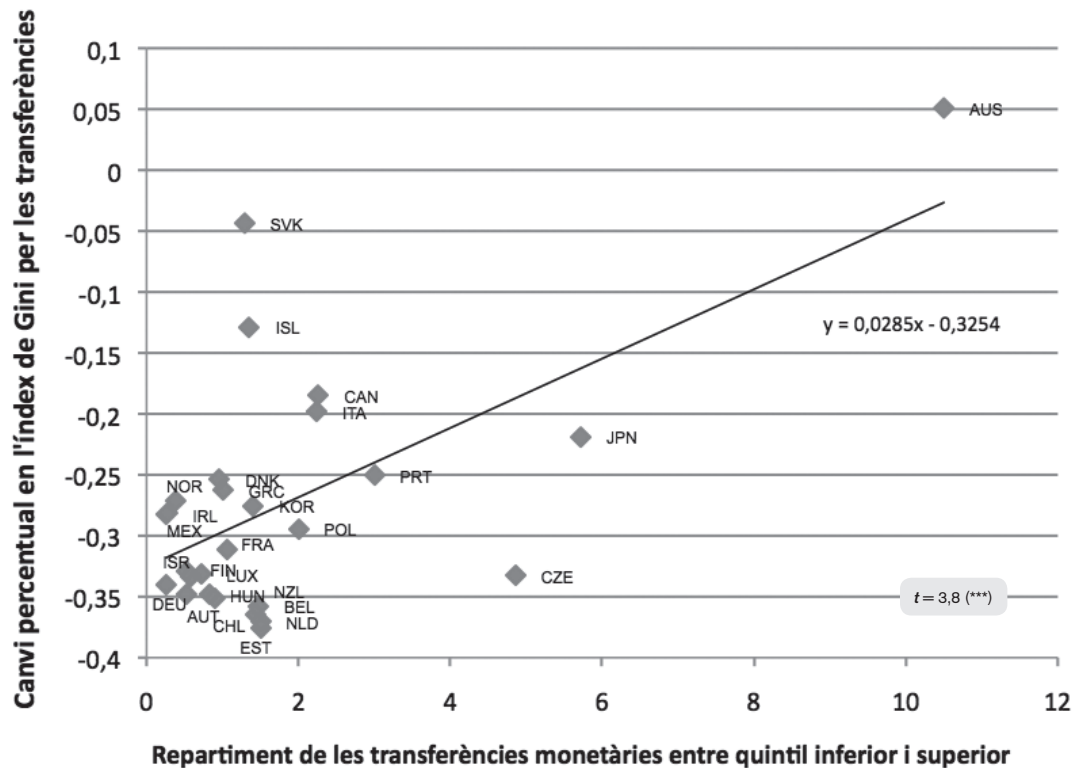
Gràfic 38. Impacte de les transferències monetàries socials sobre l'índex de Gini

Font: OCDE.

- i de major a menor: Bèlgica, Irlanda, Eslovènia, Finlàndia, Txèquia, Àustria, Alemanya, Dinamarca, França, Hongria i Luxemburg.
- Països amb mitjana reducció de la desigualtat amb instruments fiscals –entre el 30 i el 40% de la de mercat i de major a menor: Eslovàquia, Noruega, Portugal, Suècia, Itàlia, Islàndia, Espanya, Regne Unit, Països Baixos, Estònia i Japó.
 - Països amb baixa reducció de la desigualtat amb instruments fiscals –per sota del 30% de la de mercat i de major a menor: Austràlia, Canadà, Nova Zelanda, EUA, Israel, Suïssa i Corea.

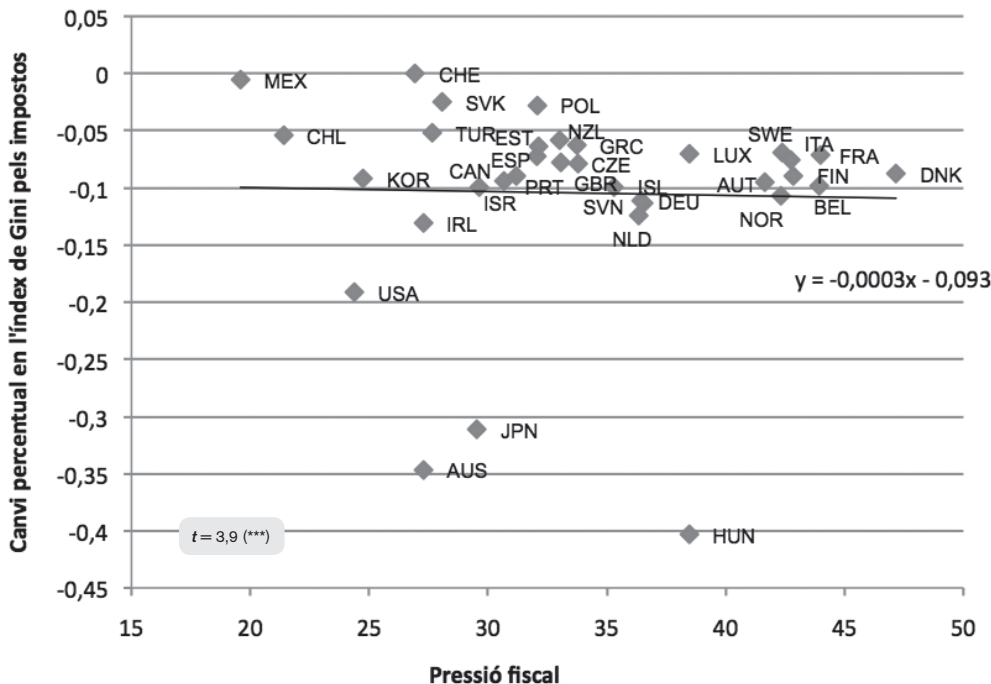
Gràfic 39. Repartiment de les transferències monetàries i impacte sobre l'índex de Gini

Font: OCDE.

Pel que fa a l'impacte relatiu de les transferències i dels impostos –el que hem denominat la descomposició de l'impacte total–, no s'observa un comportament sistemàtic dins de cada un dels tres grups, excepte que la major part dels països del grup tercer, i concretament Austràlia, el Canadà, Israel i els EUA, presenten un pes molt important dels impostos en detriment de les transferències monetàries, el pes de les quals no arriba a doblar el dels impostos. Ara bé, aquest mateix grup també inclou Nova Zelanda, on gairebé el quadruplica, i Suïssa, on, com hem dit, els impostos són neutres des del punt de vista de la desigualtat.

Gràfic 40. Pressió fiscal i impacte dels impostos sobre l'índex de Gini

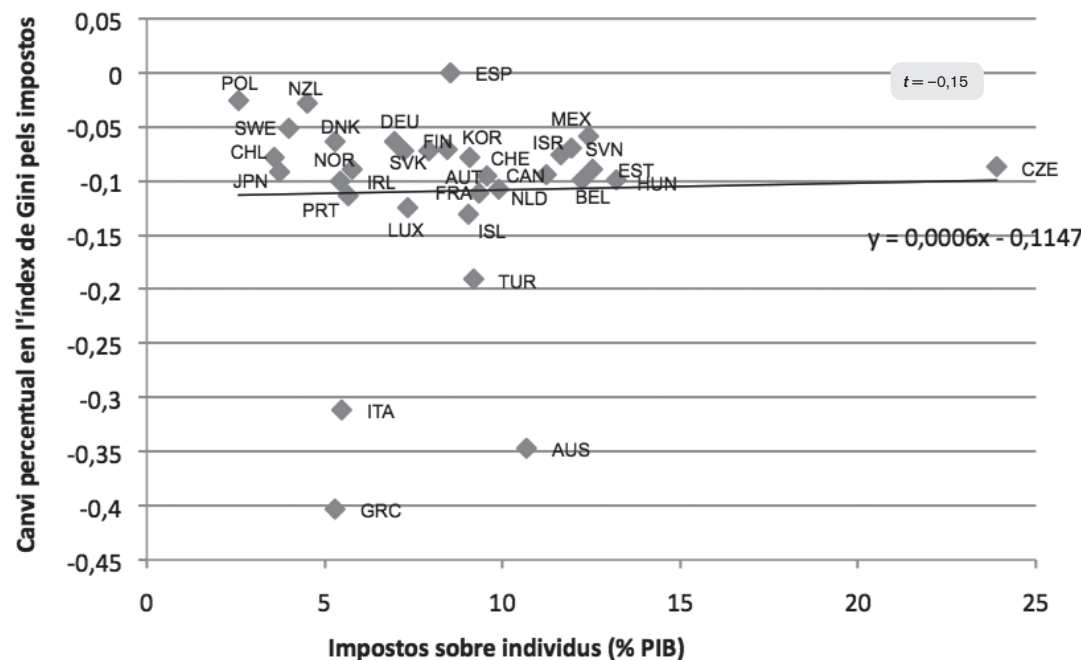
Font: OCDE.

Els països capdavaners en benestar econòmic

Fins aquí hem analitzat la importància dels instruments fiscals en la correcció de les desigualtats que genera el mercat en els països de l'OCDE i hem pogut comprovar que aquesta importància és dispar, així com ho és la que tenen els diferents instruments de què es compona. En aquest apartat concentrarem la nostra atenció en els 10 països de referència que havíem detectat en el capítol primer.

Com és natural en raó dels criteris que hem fet servir per seleccionar-los, la desigualtat d'aquests països és, de mitjana, molt més baixa que la de la resta de països de l'OCDE: un valor de l'índex de Gini de la ren-

Gràfic 41. Impostos sobre individus i l'impacte dels impostos sobre l'índex de Gini

Font: OCDE.

da disponible de 0,269, contra 0,333. Així mateix, la dispersió d'aquests valors és molt baixa: mesurada en termes de desviació estàndard és de 0,014, contra 0,059 en el cas de la resta de països.

Com s'ho fan aquests països per aconseguir aquest envejable nivell d'igualtat?

En gran part a base de polítiques fiscals redistributives. La prova és que els índexs de Gini abans d'aquestes polítiques no són en tots els casos tan envejables, tal com posa de manifest el gràfic 42, que reflecteix els índexs de Gini referits als ingressos familiars «de mercat», és a dir, abans d'impostos i de transferències públiques –el gràfic 42 és molt similar al gràfic 16, només que en aquell cas les dades del PIB per capita estaven en logaritmes. Ho podem comparar amb el gràfic 1, presentat al començament del nostre treball –veure pàgina 18. Com podem veure al gràfic 42, abans de la política fiscal els països de referència no formaven un conjunt tan compacte, ni les mesures d'igualtat eren tan similars, ni la mitjana era tan diferent de la de la resta de

països. Concretament, les mitjanes eren 0,442 –països de referència– contra 0,478 –resta de l'OCDE– i les dispersions respectives eren 0,048 contra 0,06. En definitiva, la política fiscal és clau per entendre els nivells d'igualtat d'aquest conjunt de països.

Ara bé, això no ens ha d'induir a pensar que aquests països basen la seva igualtat en una política fiscal excepcionalment enèrgica. La taula 11 mostra la correcció relativa que efectua la política fiscal en conjunt i els seus dos components bàsics –transferències i impostos– en aquest conjunt de països i en els grups A i B de la classificació proposada per l'OCDE que hem vist abans.

Com veiem, l'eficàcia de la política fiscal no és excepcional en relació a la de molts altres països occidentals. En canvi, sí que és excepcional la relació entre aquesta eficàcia i les desigualtats que genera el mercat, com mostra el gràfic 43.

És a dir, així com en el conjunt de països de l'OCDE no es detectava una relació significativa entre la necessitat de les correccions –l'índex de Gini referit a les rendes de mercat– i la seva importància –veure el gràfic 36–, als deu països de referència, en canvi, aquesta relació existeix de forma molt significativa. Objectivament podem afirmar que en aquests països l'eficàcia de la política fiscal està estretament relacionada amb la seva pròpia necessitat. Podem deduir que aquesta relació reflecteix una opció política clara a favor de la igualtat.

Ara bé, no és possible detectar cap patró mitjançant el qual la política fiscal d'aquests països aconsegueix l'efecte de reduir la desigualtat fins a nivells homogenis.

Un primer indicador ens el proporciona el pes de la despesa social en el conjunt del PIB, que havíem vist que era la variable més correlacionada amb la correcció de les desigualtats amb política fiscal. Com veiem, hi ha molta variabilitat entre els nostres països: n'hi ha que el tenen més alt, igual o més baix que la mitjana de l'OCDE. No només això, sinó que un país com Alemanya, que havíem vist que té una de les correccions més enèrgiques, té una despesa pública relativament baixa.

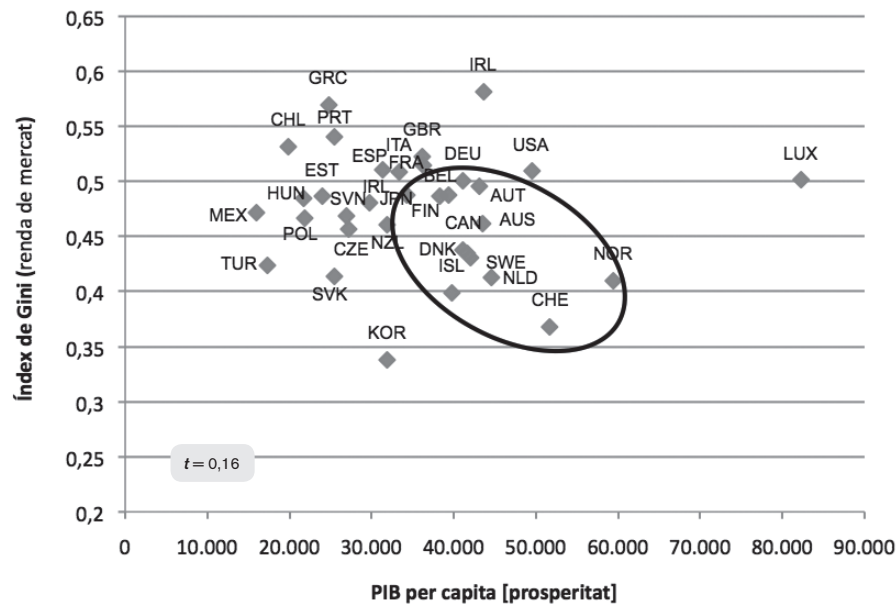
Si en comptes de la despesa pública ens fixem exclusivament en la que té caràcter social, el panorama és diferent, però encara sense una correlació clara entre correcció i volum.

Si posem el focus d'atenció en altres indicadors de la política fiscal, com la pressió fiscal, el pes relatiu de les transferències monetàries, la progressivitat del sistema de pensions obligatori, les modalitats dels sistemes de provisió –per exemple, les pensions–, la composició dels impostos o la progressivitat dels impostos personals, resulta impossible trobar patrons homogenis.

Una altra manera de copsar l'heterogeneïtat de les polítiques fiscals del conjunt de països de referència ens la dona l'observació que les tres classificacions de països a què abans havíem fet esment els col·loquen en grups diferents. Així, l'aplicació de la classificació d'Esping-Andersen ens dona el següent resultat:

- Socialdemòcrates: Dinamarca, Finlàndia, Noruega, Països Baixos i Suècia

Gràfic 42. Prosperitat i distribució

Font: OCDE.

Taula 11. Impacte de la política fiscal en la distribució de la renda

Impacte de les mesures fiscals sobre l'índex de Gini (%)			
	Transferències	Impostos	Total
Països de referència	-30%	-13%	-38%
Grup A	-30%	-13%	-39%
Grup B	-33%	-12%	-41%

Font: OCDE.

- Liberals: Suïssa.
- Democristians: Alemanya, Àustria, Bèlgica.

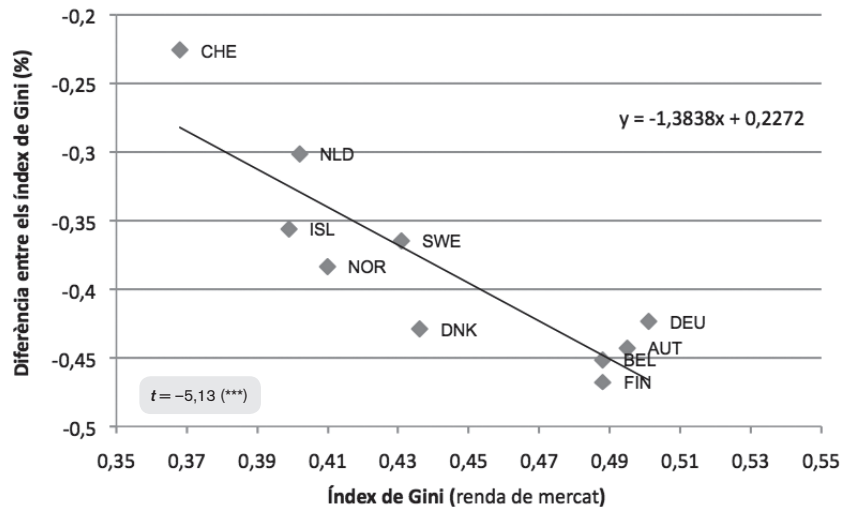
Per la seva banda, la classificació proposada per l'OCDE:

- A: quatre països nòrdics –Dinamarca, Finlàndia, Noruega i Suècia– a més dels Països Baixos.
- B: Alemanya, Àustria.
- C1: Islàndia.
- C2: Suïssa

Finalment, la classificació que nosaltres hem proposat:

- Països amb alta reducció de la desigualtat amb instruments fiscals: Bèlgica, Finlàndia, Àustria, Alemanya, Dinamarca.
- Països amb mitjana reducció de la desigualtat amb instruments fiscals: Noruega, Suècia, Islàndia, Paï-

Gràfic 43. Índex de Gini de renda de mercat i redistribució

Font: OCDE.

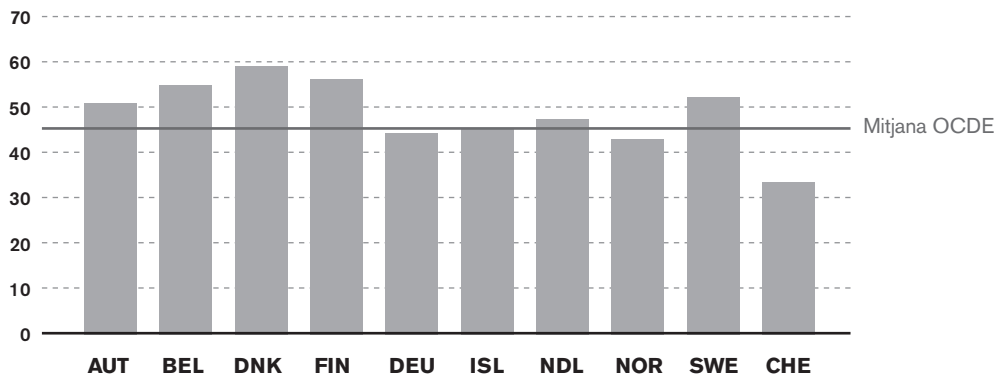
sos Baixos.

- Països amb baixa reducció de la desigualtat amb instruments fiscals: Suïssa

En definitiva, els països que hem seleccionat com a capdavaners mundials en benestar econòmic, partint de nivells de desigualtat relativament –però no molt– dispars, arriben a solucions relativament homogènies a través de mecanismes molt heterogenis. L'única cosa que semblen tenir en comú és la voluntat de corregir les desigualtats, posada de manifest per la correlació entre les desigualtats *ex ante* i la potència de la correcció.

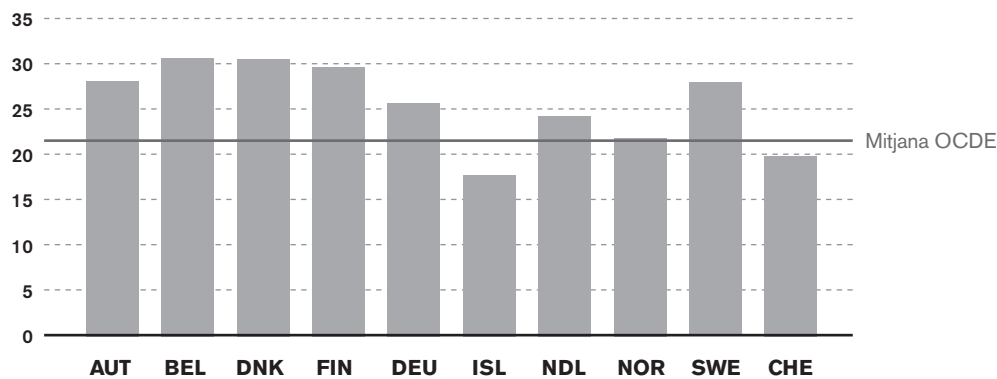
L'important, doncs, no sembla la fórmula, sinó la voluntat d'aconseguir els resultats. Podríem concloure que en aquest grup de deu països s'observa el que en podríem denominar la regla de l'estació final: tots aconseguixen el mateix resultat partint de punts diferents i per camins també diferents.

Gràfic 44. Pes de la despesa pública (% PIB)

Font: OCDE.

Gràfic 45. Pes de la despesa pública social (% PIB)

Font: OCDE.

APÈNDIX DE LA SECCIÓ 4

Taula 12. Dades sobre els índexs de Gini

2012	Índex de Gini		Correcció relativa			
Renda de mercat	Renda bruta	Renda disponible	Transferències	Impostos	Total	
0,463	0,485	0,326	4,8%	-32,8%	-29,6%	AUS
0,495	0,323	0,276	-34,7%	-14,6%	-44,2%	AUT
0,488	0,313	0,268	-35,9%	-14,4%	-45,1%	BEL
0,438	0,357	0,316	-18,5%	-11,5%	-27,9%	CAN
0,532		0,503			-5,5%	CHL
0,455	0,29	0,256	-36,3%	-11,7%	-43,7%	CZE
0,436	0,29	0,249	-33,5%	-14,1%	-42,9%	DNK
0,489	0,363	0,338	-25,8%	-6,9%	-30,9%	EST
0,488	0,304	0,26	-37,7%	-14,5%	-46,7%	FIN
0,518	0,343	0,306	-33,8%	-10,8%	-40,9%	FRA
0,501	0,345	0,289	-31,1%	-16,2%	-42,3%	DEU
0,569	0,376	0,34	-33,9%	-9,6%	-40,2%	GRC
0,485		0,289			-40,4%	HUN
0,399	0,294	0,257	-26,3%	-12,6%	-35,6%	ISL
0,582	0,379	0,304	-34,9%	-19,8%	-47,8%	IRL
0,481	0,419	0,371	-12,9%	-11,5%	-22,9%	ISR
0,509	0,365	0,327	-28,3%	-10,4%	-35,8%	ITA
0,338		0,307			-9,2%	JPN
0,338		0,307			-9,2%	KOR
0,502	0,336	0,302	-33,1%	-10,1%	-39,8%	LUX
0,472		0,457			-3,2%	MEX
0,402	0,331	0,281	-17,7%	-15,1%	-30,1%	NLD
0,461	0,36	0,333	-21,9%	-7,5%	-27,8%	NZL
0,41	0,297	0,253	-27,6%	-14,8%	-38,3%	NOR
0,465	0,312	0,298	-32,9%	-4,5%	-35,9%	POL
0,536	0,388	0,338	-27,6%	-12,9%	-36,9%	PRT
0,412	0,26	0,25	-36,9%	-3,8%	-39,3%	SVK
0,466	0,304	0,25	-34,8%	-17,8%	-46,4%	SVN
0,511	0,372	0,335	-27,2%	-9,9%	-34,4%	ESP
0,431	0,304	0,274	-29,5%	-9,9%	-36,4%	SWE
0,368	0,285	0,285	-22,6%	0,0%	-22,6%	CHE
0,424		0,402			-5,2%	TUR
0,523	0,392	0,351	-25,0%	-10,5%	-32,9%	GBR
0,513	0,487	0,39	-5,1%	-19,9%	-24,0%	USA
0,468	0,346	0,314	-26,1%	-9,0%	-32,8%	OCDE

Font: OCDE.

REDISTRIBUCIÓ. EL PAPER DE LES POLÍTIQUES SOCIALS I LA PRESTACIÓ DE SERVEIS PÚBLICS

SUMARI

Els deu països que hem considerat pròspers i igualitaris figuren entre els millors del món també en polítiques socials. Això és el que s'obté quan relacionem les diferents variables que conformen les polítiques socials i l'índex de Gini de la renda disponible. Les societats més igualitàries són les que tenen millors puntuacions en matèria de polítiques socials. Entre els països pròspers i igualitaris n'hi ha alguns que destaquen per la seva excel·lència en polítiques socials. Es tracta dels països nòrdics i els Països Baixos. Es pot destacar també que en matèria de serveis socials –els que millor recullen les polítiques socials dels estats en els índexs de l'SGI– l'únic país gran del nostre grup de referència –Alemanya– ocupa la novena posició entre els deu països considerats, és a dir, que pràcticament tots els millors entre els millors són països petits.

A la secció 1 hem establert la relació existent entre la prosperitat dels països i el seu grau d'igualtat, tot emfasitzant que entre els països n'hi havia 10 que destacaven clarament per sobre de la resta en prosperitat i igualtat. Es tracta de 9

països petits –Àustria, Bèlgica, Dinamarca, Finlàndia, Islàndia, Noruega, els Països Baixos, Suècia i Suïssa– més Alemanya, tots ells del centre i nord d'Europa.

En aquesta secció relacionem la igualtat amb les polítiques socials que s'apliquen als 34 països de l'OCDE, focalitzant la nostra atenció en els deu que considerem els models d'excel·lència per les raons apuntades a la secció 1. Per fer-ho operarem amb un indicador d'igualtat que ja hem utilitzat en aquest treball, l'índex de Gini relatiu a la renda disponible de la població.

Pel que fa a la quantificació de les polítiques socials que practiquen els diferents països utilitzem els índexs elaborats pel projecte SGI que elabora anualment l'empresa Bertelsmann Stiftung i que ja hem descrit de manera breu a l'apartat 3 del treball.

Presentem en primer lloc quins són els indicadors que inclou l'SGI en l'apartat de polítiques socials. A continuació explorem si l'índex de Gini té relació amb aquestes polítiques i finalment analitzem el comportament en aquest mateix àmbit de polítiques socials per part dels deu països en els quals centrem la nostra atenció.

Indicadors de polítiques socials

L'SGI elabora uns índexs sobre polítiques socials als països de l'OCDE en què valora 8 àmbits que agrupen 38 variables diferents. Per a cadascuna d'elles i pels 34 països en fa una valoració, que pren valors entre 0 i 10, sent 0 el pitjor registre i 10 el millor.

Els àmbits i les variables són aquests:

1. Educació:

- Política educativa, que s'avalua sobre la base dels criteris de qualitat, d'equitat i d'eficiència en l'ús dels recursos.
- Formació secundària superior complerta: percentatge de població en el grup de 25 a 64 anys.
- Formació terciària: percentatge de població en el grup de 25 a 64 anys.
- Resultats PISA: resultats en lectura, matemàtiques i ciències.
- Resultats PISA tenint present l'estatus econòmic, social i cultural dels estudiants.
- Despesa en preprimària: percentatge del PIB.

2. Inclusió social:

- Política d'inclusió social per prevenir la pobresa i afavorir la igualtat d'oportunitats.
- Risc de pobresa: percentatge de la població.
- Ràtio de «NI-NI»: percentatge de la població de 20 a 24 anys que ni estudia ni treballa.

- Coeficient de Gini.
 - Igualtat de gènere als parlaments: percentatge de dones.
 - Satisfacció personal amb la vida, en una escala de 0 a 10.
3. Salut:
- Política sanitària: en quin grau proveeix serveis de qualitat, és inclusiva i eficient.
 - Despesa en programes de salut: percentatge de la despesa sanitària.
 - Esperança de vida en néixer.
 - Ràtio de mortalitat infantil.
 - Percepció personal de la salut, per grups de renda.
4. Família:
- Política familiar: en quina mesura permet la conciliació de la vida familiar i laboral.
 - Escolarització de 0 a 2 anys: percentatge d'aquest grup d'edat.
 - Escolarització de 3 a 5 anys: percentatge d'aquest grup d'edat.
 - Ràtio de fertilitat.
 - Risc de pobresa infantil, percentatge de la població de menys de 18 anys.
5. Pensions:
- Política de pensions: en quina mesura prevé la pobresa, és equitativa intergeneracionalment i és fiscalment sostenible.
 - Ràtio d'ocupació entre 55 i 64 anys: percentatge de la població d'aquest grup.
 - Ràtio de dependència de la gent gran: percentatge dels no actius sobre els actius.
 - Risc de pobresa dels majors de 65 anys: percentatge d'aquest grup d'edat.
6. Integració:
- Política d'integració: en quina mesura s'apliquen actuacions en l'àmbit cultural, social, econòmic... per facilitar la integració dels immigrants.
 - Ràtio Immigrants/Natiu en secundària superior: relació entre els percentatges de cada grup, per persones d'entre 25 i 64 anys.
 - Ràtio Immigrants/Natiu en educació terciària: relació entre els percentatges de cada grup, per persones d'entre 25 i 64 anys.
 - Ràtio Immigrants/Natiu desocupats: relació entre els percentatges de cada grup, per persones d'entre 15 i 64 anys.
 - Ràtio Immigrants/Natiu ocupats: relació entre els percentatges de cada grup, en persones d'entre 25 i 64 anys.

7. Seguretat:

- Política de seguretat: en quina mesura es protegeix internament els ciutadans contra riscos en la seguretat.
- Ràtio d'homicidis per cada 100.000 habitants.
- Robatoris en els darrers 12 mesos a la persona o a algun membre de la família.
- Confiança en la policia: percentatge de la població que n'hi té.

8. Solidaritat amb països en desenvolupament:

- Política social global: en quina mesura el govern està implicat en promoure la igualtat d'oportunitats socioeconòmiques en països en desenvolupament.
- Suport econòmic al desenvolupament: percentatge del PNB.

Sobre la base dels índexs generals dels 8 grups, l'SGI elabora un índex global de polítiques socials, país per país. Per tant, en total es disposa de 47 indicadors per cada país: un de síntesi de les polítiques globals, un per cadascun dels 8 àmbits i 38 corresponents a les 38 variables que acabem de presentar.

Relació entre igualtat i polítiques socials

En la mesura que les actuacions dels governs tenen per finalitat assegurar determinats serveis a tota població i també llimar les diferències excessives de benestar i d'oportunitats entre les persones, hom esperaria que com més intenses siguin les polítiques socials, major fos el grau d'igualtat. En termes dels indicadors que hem examinat en aquest treball, això vol dir índexs de Gini de la distribució de la renda disponible més baixos.

Ara bé, els indicadors amb què l'SGI elabora el seu índex de polítiques socials inclou una barreja de factors que mantenen diferents vincles amb el grau d'igualtat d'una societat.

Hi ha variables que esperàriem que tinguessin una capacitat explicativa alta de la igualtat, com per exemple les polítiques que segueixen en matèria d'inclusió social, d'integració o de família, per exemple. Però l'SGI també inclou variables que més que explicar un índex de Gini baix, podrien ser més aviat explicables precisament perquè l'índex de Gini és baix, és a dir, hauríem d'invertir la relació de dependència. Un exemple d'això el tenim en l'indicador de risc de pobresa infantil o de pobresa de la gent gran: en societats molt igualitàries, pel fet de ser-ho, aquests riscos haurien de ser inferiors. Així mateix, d'una societat igualitària –solidària internament– n'esperàriem més solidaritat internacional amb els països en desenvolupament que no pas una societat menys igualitària, sent doncs aquesta la variable dependent i no pas la independent. D'altra

banda, l'índex de polítiques socials de l'SGI inclou alguna variable de la qual se n'esperaria una relació molt feble amb l'índex de Gini, com ara la percepció personal de la salut.

Ara bé, no obstant l'existència d'alguns casos de relació feble o capgirada, no impedeix que la majoria de variables incloses en les polítiques socials, tal i com les treballa l'SGI, són susceptibles d'incidir sobre l'índex de Gini, i de fer-ho en una relació negativa: millors polítiques socials haurien d'estar correlacionades amb índexs de Gini baixos.

Addicionalment, cal dir que l'SGI elabora un índex global de polítiques socials, que es calcula com a mitjana simple dels índexs dels vuit grups de variables que hem presentat, algunes de les quals són neta-ment «socials», per la seva orientació a afavorir la igualtat, i d'altres corresponen més aviat a serveis bàsics que presten tots els estats. Per aquest motiu, els índexs de polítiques socials tal i com els tracta l'SGI els analitzem en dos blocs diferenciats:

- Bloc de serveis bàsics: educació (grup 1), salut (grup 2) i seguretat (grup 7)
- Bloc de Serveis socials: inclusió social (grup 3), famílies (grup 4), pensions (grup 5), integració (grup 6) i solidaritat amb països en desenvolupament (grup 8).

Vegem quina relació hi ha entre aquests serveis i la igualtat que presenten els països, primer de manera agregada, i després pels dos blocs de serveis indicats.

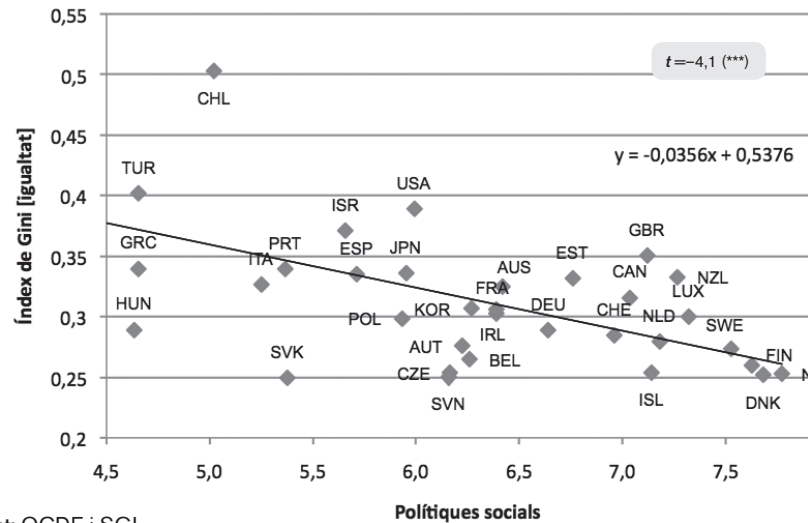
Índex global de polítiques socials i igualtat

Existeix una relació bastant clara entre la intensitat de les polítiques socials que exerceixen els diferents estats i el seu nivell d'igualtat, tant al conjunt de 34 països de l'OCDE com als 22 països més rics d'aquesta organització –gràfics 46 i 47. Les dades de cada país i la corresponent línia de regressió –tendència– mostra un sentit decreixent: una major dedicació de recursos a polítiques socials s'associa a nivells d'índex de Gini de renda disponible més baixos, és a dir, a països més igualitaris. Tant en un cas com en l'altre l'estadístic *t* del coeficient corresponent al pendent de la línia de tendència és estadísticament significatiu.

Serveis bàsics i igualtat

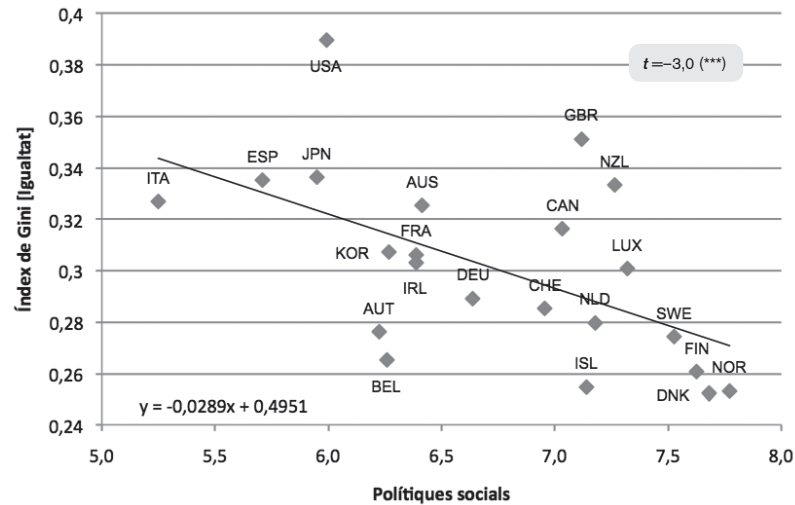
Els índexs d'educació, de salut i de seguretat presenten una relació que en general és negativa amb el grau d'igualtat dels països. Les regressions per cada un d'aquest grups de variables es poden observar a la taula 13.

Gràfic 46. Polítiques socials i igualtat (34 països)

Font: OCDE i SGI.

Gràfic 47. Polítiques socials i igualtat (22 països)

Font: OCDE i SGI.

Taula 13. Serveis bàsics i igualtat

Variables	34 països OCDE		22 països rics OCDE	
	Regressió	t	Regressió	t
Educació	y = -0,019x + 0,4296	-2,3 (**)	y = -0,0035x + 0,3233	-0,4
Política educativa	y = -0,0076x + 0,3608	-1,1	y = 0,0014x + 0,292	0,2
Secundària superior completa	y = -0,0164x + 0,4303	-3,8 (***)	y = -0,003x + 0,303	0,0
Formació terciària	y = -0,0072x + 0,3603	-1,1	y = 0,0053x + 0,264	0,9
Resultats PISA	y = -0,0186x + 0,4176	-3,8 (***)	y = 0,0012x + 0,2932	0,2
Resultats PISA sobre base socioeconòmica	y = 0,0052x + 0,2824	0,9	y = -0,002x + 0,3137	-0,4
Despesa en educació pre-primària	y = -0,0084x + 0,3582	-1,7 (*)	y = -0,0081x + 0,3422	-2,7 (**)
Salut	y = -0,0194x + 0,4423	-1,7 (*)	y = -0,003x + 0,3218	-0,2
Política sanitària	y = -0,0052x + 0,3509	-0,7	y = -0,003x + 0,2947	0,1
Despesa en programes de salut	y = -0,0032x + 0,3308	-0,6	y = 0,0007x + 0,297	0,2
Esperança de vida al nèixer	y = -0,0104x + 0,3863	-1,1	y = -0,0027x + 0,3211	-0,2
Ràtio de mortalitat infantil	y = -0,0227x + 0,4742	-5,3 (***)	y = -0,0295x + 0,5242	-3,8 (***)
Percepció personal de la salut	y = -0,0041x + 0,29	0,6	y = -0,004x + 0,2751	0,6
Seguretat	y = -0,0286x + 0,5086	-4,5 (***)	y = -0,0195x + 0,4407	-2,6 (***)
Política de seguretat	y = -0,0194x + 0,4591	-3,1 (***)	y = -0,0136x + 0,4079	-1,9 (*)
Ràtio d'homicidis per 100.000 habitants	y = -0,0169x + 0,4295	-4,7 (***)	y = -0,0071x + 0,3535	-1,6
Robatoris en els darrers 12 mesos	y = -0,0107x + 0,3683	-2,0 (**)	y = -0,006x + 0,3306	-1,4
Confiança en la policia	y = -0,0172x + 0,4281	-2,5 (**)	y = -0,0101x + 0,3729	-1,5

Font: OCDE.

En educació l'agregat de variables mostra una relació negativa amb l'índex de Gini de renda disponible i és estadísticament significatiu pel conjunt de països de l'OCDE, com també ho és en dues de les variables que componen l'agregat –secundària superior complerta i resultats PISA–; en canvi, no és significatiu pels 22 països més rics, de manera que no se'n pot concloure una incidència clara sobre la igualtat, ni tan sols en la variable que inicialment podria semblar que seria més relacionada amb la igualtat com és la política educativa. La qualitat d'aquesta política està poc relacionada amb la igualtat d'un país, el que, dit d'altra manera, indica que la variabilitat dels països pel que fa a la qualitat, equitat i eficiència de les seves polítiques educatives no té relació amb els resultats que aquests obtenen en termes de major o menor igualtat en la distribució de la renda disponible.

En salut, l'agregat de variables que conforma el bloc també mostra una relació negativa amb l'índex de Gini de renda disponible, però no és estadísticament significativa ni pels 34 països de l'OCDE ni pels 22 més rics. Només ho és una de les variables, la ràtio de mortalitat infantil, malgrat que més aviat seria una variable dependent més que no pas independent en la seva relació amb el grau d'igualtat. Ni tan sols la política sanitària o la despesa en programes de salut semblen tenir gaire relació amb la igualtat de les societats.

En seguretat, les variables del bloc agafades en un conjunt mostren una relació negativa amb l'índex de Gini i aquesta relació és estadísticament significativa, tant pels països de l'OCDE com pels 22 més rics. També ho és en les diferents variables agafades una per una pel conjunt dels 34 països de l'OCDE.

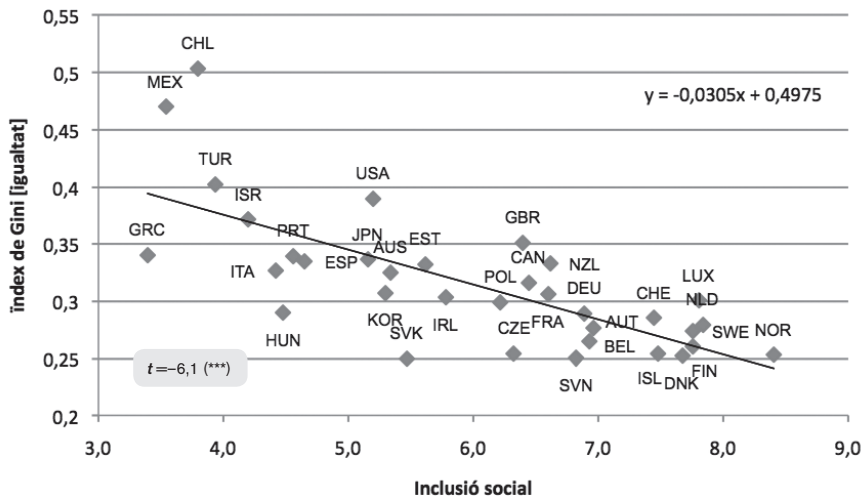
Així doncs, en el camp dels serveis bàsics, la seguretat està força ben relacionada amb la igualtat, però en canvi en els serveis d'educació i salut que presten o financen els estats, no hi ha evidència que ni les polítiques ni els resultats que s'obtenen ho estiguin.

Serveis socials i igualtat

Dels gràfics 48 al 57 es presenten les relacions entre els grups de variables d'inclusió social, famílies, pensions, integració i solidaritat amb els països en desenvolupament, d'una banda per als 34 països de l'OCDE i, de l'altra, per als 22 més rics. A la taula 19 de l'apèndix d'aquesta secció del treball es presenta el detall de les 22 variables incloses en aquests grups, amb les seves regressions i els seus coeficients de significació.

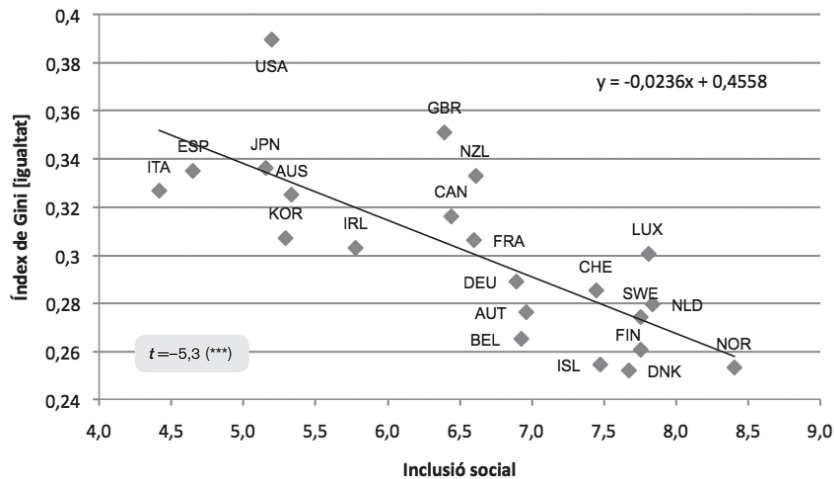
Als gràfics es pot observar que hi ha una clara relació entre els millors registres en aquestes àrees i la igualtat, que aquesta relació és negativa –millors valoracions de les diferents polítiques socials impliquen menors índexs de Gini en termes de renda disponible– i que és estadísticament significativa, amb només dues excepcions, les dels 22 països rics en el grup d'integració i solidaritat amb els països en desenvolupament –gràfics 55 i 57.

Gràfic 48. Inclusió social i igualtat (34 països)

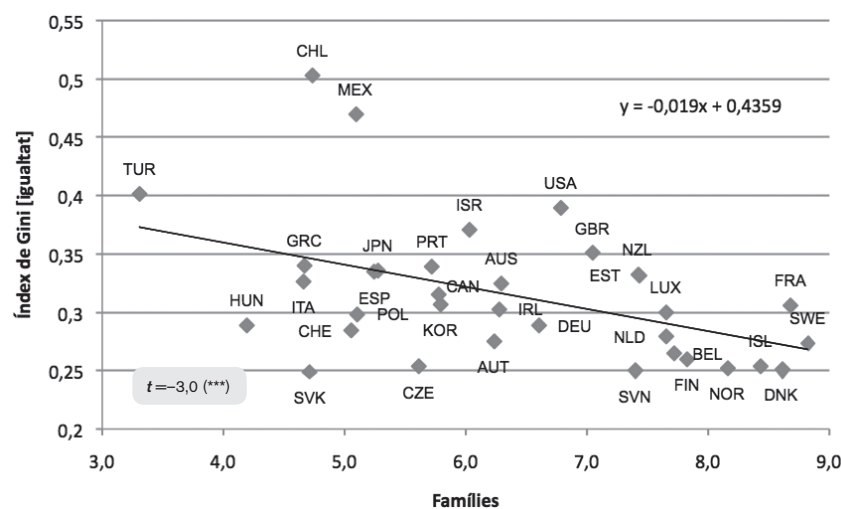
Font: OCDE i SGI.

Gràfic 49. Inclusió social i igualtat (22 països)

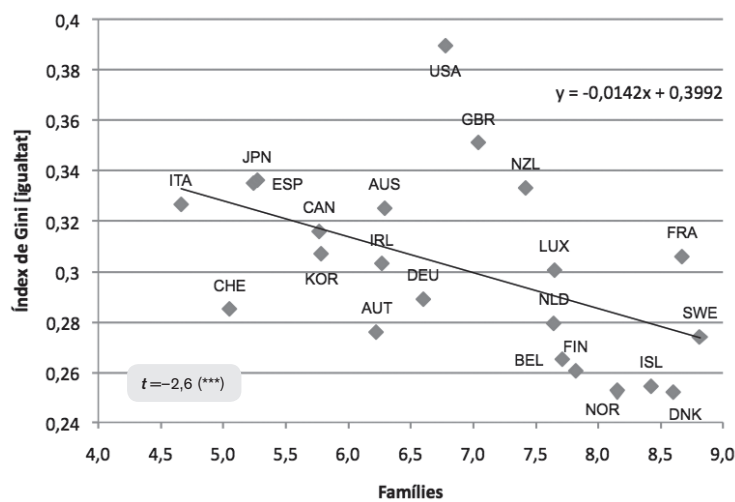
Font: OCDE i SGI.

Gràfic 50. Famílies i igualtat (34 països)

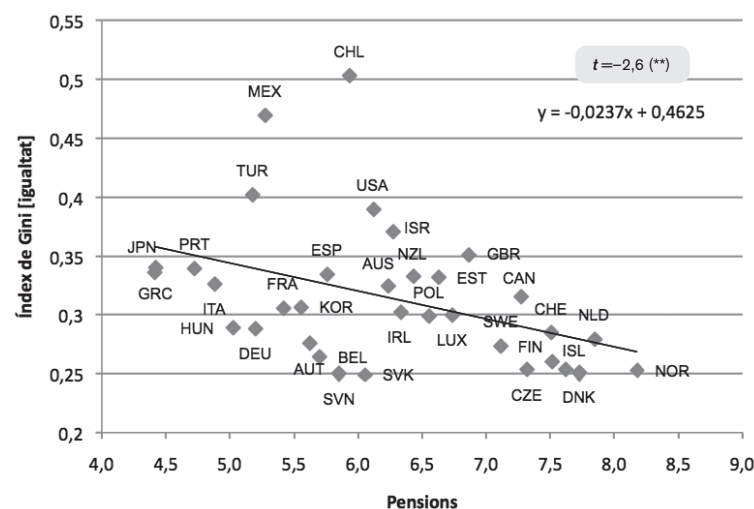
Font: OCDE i SGI.

Gràfic 51. Famílies i igualtat (22 països)

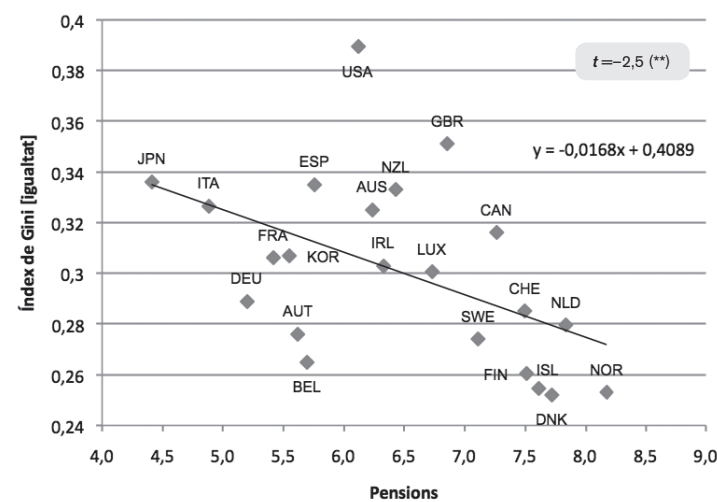
Font: OCDE i SGI.

Gràfic 52. Pensions i igualtat (34 països)

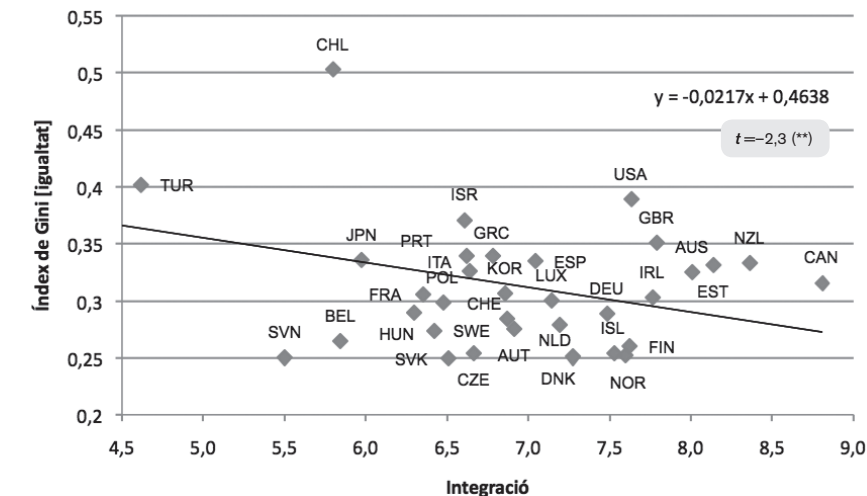
Font: OCDE i SGI.

Gràfic 53. Pensions i igualtat (22 països)

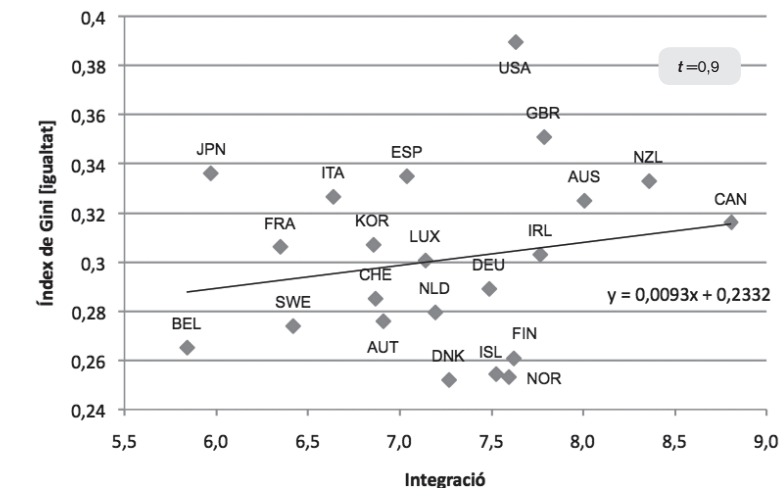
Font: OCDE i SGI.

Gràfic 54. Integració i igualtat (34 països)

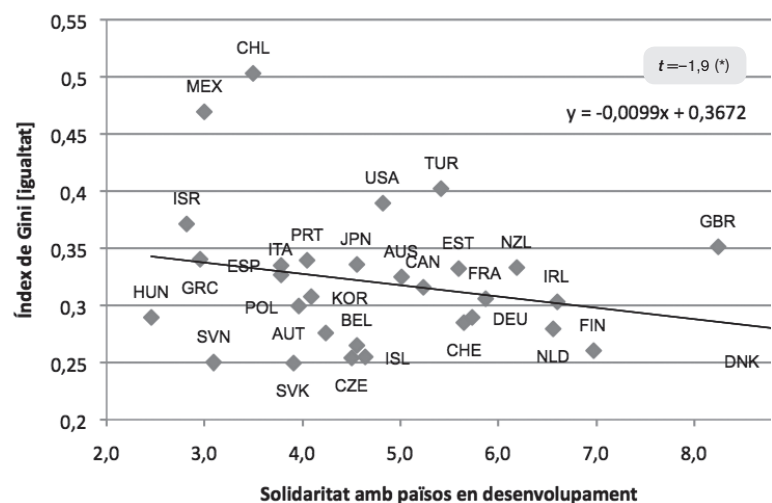
Font: OCDE i SGI.

Gràfic 55. Integració i igualtat (22 països)

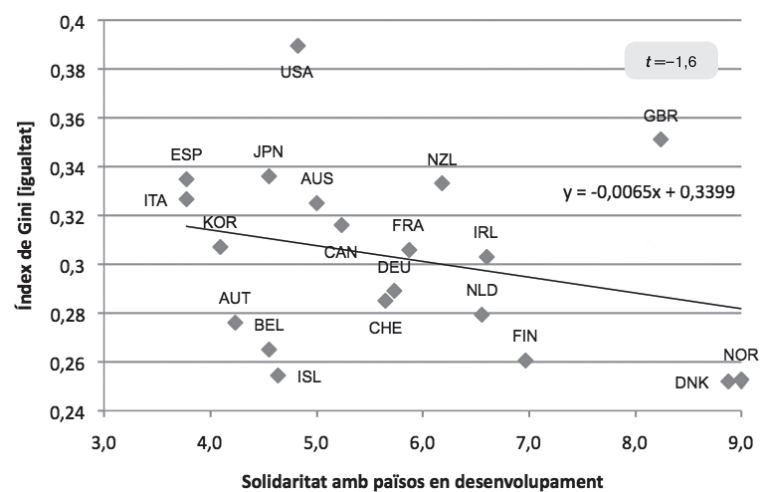
Font: OCDE i SGI.

Gràfic 56. Solidaritat amb països en desenvolupament i igualtat (34 països)

Font: OCDE i SGI.

Gràfic 57. Solidaritat amb països en desenvolupament i igualtat (22 països)

Font: OCDE i SGI.

Els 10 països més pròspers i igualitaris enfront de les polítiques socials

Passem ara a veure de quina manera es comporten, en matèria de polítiques socials d'acord amb els índexs de l'SGI, els 10 països que hem considerat model·lics pel fet de simultaniejar riquesa i igualtat.

Registres generals

Hem elaborat rànquings de països i hem mirat quina posició ocupa cadascun dels 10 objecte d'interès en les puntuacions de l'SGI. Ho hem fet per cadascuna de les 38 variables que aquesta institució té en compte per avaluar les polítiques socials. Hem fet el mateix pels 8 àmbits en què s'agrupen les 38 variables anteriors i, lògicament, per l'índex de síntesi «polítiques socials», que és una mitjana dels registres dels 8 grups.

Entre els 10 països amb millors registres de l'OCDE en matèria de polítiques socials, n'hi ha 6 dels que hem catalogat com a països de referència. És rellevant destacar que els quatre primers països de l'OCDE en polítiques socials són Noruega, Dinamarca, Finlàndia i Suècia, tots ells del nostre grup de 10 països a destacar.

Si el rànquing l'ampliem als millors 15 països de l'OCDE, n'hi ha vuit d'ells que són del nostre grup de referència.

La gran presència d'aquests països entre els millors també es constata en el nombre dels mateixos que figuren entre els millors en els diferents grups de variables que conformen les polítiques socials de l'SGI. En efecte, com es pot observar a la taula 14, dels 10 millors països de l'OCDE en inclusió social, 9 són del nostre grup selecte; en famílies i pensions, 7 països són del nostre grup; en solidaritat exterior n'hi ha 4 i, en canvi, en integració només 3.

Els nostres 10 països no destaquen especialment en l'àrea des serveis bàsics: 5 d'ells es troben entre els 10 primers en matèria de seguretat, 4 en matèria de salut i només 3 en matèria d'educació. Aquests registres vénen a confirmar una vinculació menor entre aquests àmbits d'actuació dels estats i el nivell d'igualtat de les seves societats.

Si haguéssim de fer un podi amb els països que apliquen el que els experts consideren com les millors polítiques socials, hi trobaríem un predomini clar dels nostres 10 països més pròspers i igualitaris. Es pot comprovar visualment al gràfic 58, com els nostres 10 figuren entre els 20 països de l'OCDE capdavanters en aquest àmbit, i dominant clarament les primeres posicions. Només cal veure que entre els 8 primers, 6 són països del nostre interès. I un apunt important des del punt de vista del nostre treball: els vuit són petits.

Els millors països en serveis bàsics de l'estat

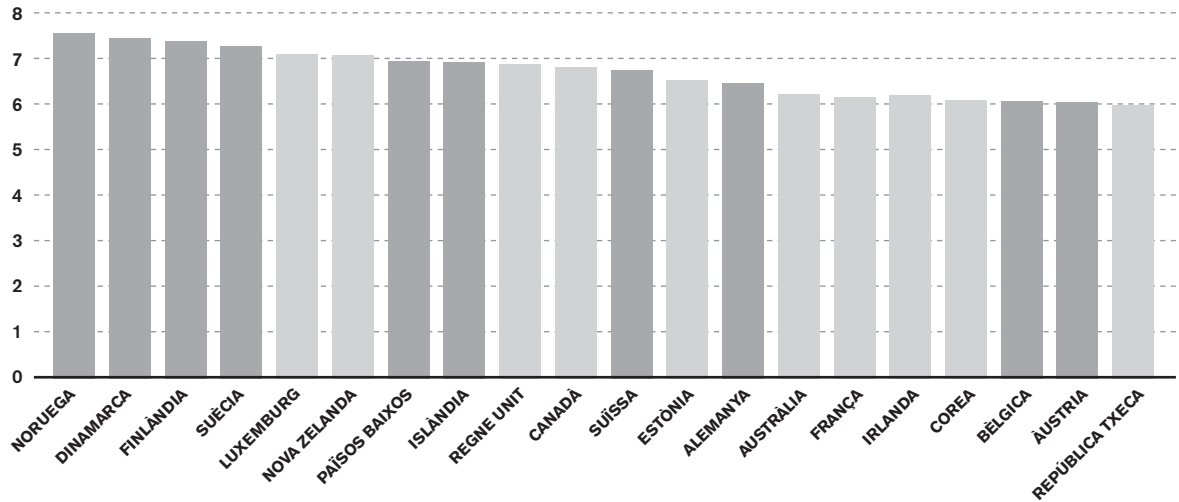
El grup de 10 països pròspers i igualitaris presenten diferències entre ells en l'àmbit dels serveis bàsics que ofereixen els estats, tal i com recollim a les taules 17 i 18 a l'apèndix d'aquesta secció del treball, on s'hi

Taula 14. Presència dels països excel·lents entre els millors de l'SGI en polítiques socials

Polítiques	Països excel·lents entre...	
	els 10 primers	els 15 primers
Polítiques socials	6	8
Educació	3	6
Inclusió social	9	10
Salut	4	8
Famílies	7	8
Pensions	7	7
Integració	3	6
Seguretat	6	8
Solidaritat exterior	5	7

Font: OCDE.

Gràfic 58. Els 20 països de l'OCDE capdavanters en polítiques socials

Font: SGI.

recull el lloc que ocupa cada país en el rànquing dels 10 i dels 15 millors països respectivament, de l'OCDE en cada una de les variables que utilitza l'SGI.

Recordem que hem considerat com a serveis bàsics l'educació, la salut i la seguretat. En aquests tres àmbits l'SGI elabora 18 indicadors per cada país i sobre aquesta base hem mirat si els nostres 10 països d'interès figuren entre els 10 primers de l'OCDE en el rànquing dels millors.

Finlàndia és el país que més destaca, atès que es troba entre els 10 primers en 13 dels 18 registres (un 72%) –veure taula 15, primera i segona fila. Suïssa és el segon país que més vegades figura entre els 10 millors, amb 11 aparicions de les 18 possibles. Els altres països que figuren més vegades entre els millors –mínim de 9 vegades entre les 18 possibles– són Suïssa, Islàndia, Dinamarca i Alemanya.

Els millors països en serveis socials de l'estat

Tal i com hem vist anteriorment considerem serveis socials la inclusió social, famílies, pensions, integració i solidaritat amb països en desenvolupament. En aquests cinc àmbits l'SGI elabora 27 indicadors per cada país i, una vegada més, sobre aquesta base hem mirat si els nostres 10 països d'interès figuren entre els 10 primers de l'OCDE en el rànquing dels millors.

Noruega és el país que més destaca, atès que es troba entre els 10 primers en 22 dels 27 registres (un 81%) –veure taula 16, primera i segona fila. Islàndia és el segon país que més vegades figura entre els 10 millors, amb 21 aparicions de les 27 possibles. Els altres països que figuren més vegades entre els millors –mínim de 17 vegades entre les 27 possibles– són Dinamarca, Finlàndia, els Països Baixos i Suècia. Aquests són, doncs, entre els 10 països excel·lents els que també destaquen en polítiques socials. Al cantó oposat Àustria és el país que se situa en l'extrem més baix dels excel·lents –veure taula 16.

Taula 15. Llocs dels 10 països excel·lents en rànkings de serveis bàsics

Concepte	AUT	BEL	DNK	FIN	ISL	DEU	NLD	NOR	SWE	CHE	Total
Nombre d'aparicions als rànkings	3	1	9	13	10	9	2	7	7	11	72
Aparicions/total de registres (18)	17%	6%	50%	72%	56%	50%	11%	39%	39%	61%	40%
De les quals...											
Aparicions en els grups	1	0	2	3	1	2	0	1	0	2	12
Aparicions en els grups/total grups (2)	33%	0%	67%	100%	33%	67%	0%	33%	0%	67%	40%
Aparicions en les variables individuals	2	1	7	10	9	7	2	6	7	9	60
Aparicions en les variables individuals/ total variables (15)	13%	7%	47%	67%	60%	47%	13%	40%	47%	60%	40%

Font: SGI.

Taula 16. Llocs dels 10 països excel·lents en rànkings de serveis socials

Concepte	AUT	BEL	DNK	FIN	ISL	DEU	NLD	NOR	SWE	CHE	Total
Nombre d'aparicions als rànkings	4	9	19	18	21	5	17	22	17	11	143
Aparicions/total de registres (27)	15%	33%	70%	67%	78%	19%	63%	81%	63%	41%	53%
De les quals...											
Aparicions en els grups	1	2	4	5	4	0	4	5	4	2	31
Aparicions en els grups/total grups (5)	20%	40%	80%	100%	80%	0%	80%	100%	80%	40%	62%
Aparicions en les variables individuals	3	7	15	13	17	5	13	17	13	9	112
Aparicions en les variables individuals/ total variables (22)	14%	32%	68%	59%	77%	23%	59%	77%	59%	41%	51%

Font: SGI.

APÈNDIX DE LA SECCIÓ 5

Taula 17. Llocs que ocupen els 10 països en el rànquing dels 10 primers per variables de polítiques socials

Concepte	AUT	BEL	DNK	FIN	ISL	DEU	NLD	NOR	SWE	CHE	Nombre de països	%
Polítiques socials			2	3	8		7	1	4		6	60%
Educació				2		10				6	3	30%
Política educativa				2		9				5	3	30%
Secundària superior completa				10		9				8	3	30%
Formació terciària				8				9			2	20%
Resultats PISA				3		10	7			8	4	40%
Resultats PISA sobre base socioeconòmica				6	2			3	10		4	40%
Despesa en educació pre-primària		4	2		1				6		4	40%
Inclusió social	9	10	6	4	7		2	1	5	8	9	90%
Política d'inclusió social	9	10	6	4	8		3	1	5	7	9	90%
Risc de pobresa			7	5	1		3	4		10	6	60%
Ràtio Ni-Nis	7		5	10	1	8	3	4	9	6	9	90%
Coeficient de Gini		9	10	8	2		7	1	6		7	70%
Igualtat de gèrene als parlaments		3	7	2	4	10	8	6	1		8	80%
Satisfacció personal amb la vida			2	4	1		7	5		3	6	60%
Salut			9	4		10				3	4	40%
Política sanitària			9	4		10				1	4	40%
Despesa en programes de salut				2		10	7		5		4	40%
Esperança de vida al nèixer					3			11	8	4	4	40%
Ràtio de mortalitat infantil			9	4	1			5	7		5	50%
Percepció personal de la salut					4						1	10%
Famílies		7	3	6	4		9	5	1		7	70%
Política familiar		9	3	6	4		10	5	1		7	70%
Escolarització de 0 a 2 anys		5	1		9		6	8	3		6	60%
Escolarització 3-5 anys		1	5		2				3		4	40%

Concepte	AUT	BEL	DNK	FIN	ISL	DEU	NLD	NOR	SWE	CHE	Nombre de països	%
Ràtio de fertilitat					5				9		2	20%
Risc de pobresa infantil			2	1	4	9	5	3		8	7	70%
Pensions			3	5	4		2	1	9	6	7	70%
Política de pensions			4	5			3	2	8	1	6	60%
Ràtio d'ocupació entre 55 i 64 anys					1	10		5	3	4	5	50%
Ràtio de dependència de la gent gran					8						1	10%
Risc de pobresa dels majors de 65 anys			8	10	4		6	2			5	50%
Integració				8	10			9			3	30%
Política d'integració				4		6	7	5			4	40%
Ràtio immigrants/natius a secundària superior					1			9			2	20%
Ràtio immigrants/natius a terciària	2		4		6			5	1	3	6	60%
Ràtio immigrants/natius desocupats											0	0%
Ràtio immigrants/natius ocupats					4						1	10%
Seguretat	10		7	8	2			9		3	6	60%
Política de seguretat	10		9	6	8			7		2	6	60%
Ràtio d'homicidis per 100.000 habitants			6		2	7			5	3	5	50%
Robatoris en els darrers 12 mesos			8		3				6		3	30%
Confiança en la policia	6		10	8	1	7		9		2	7	70%
Solidaritat amb països en desenvolupament			5	6			8	3	2		5	50%
Política social global			3	8				7	2		4	40%
Suport econòmic al desenvolupament		10	4	7			6	3	2	8	7	70%

Font: SGI.

Taula 18. Llocs que ocupen els 10 països en el rànquing dels 15 primers per variables de polítiques socials

Concepte	AUT	BEL	DNK	FIN	ISL	DEU	NLD	NOR	SWE	CHE	Nombre de països	%
Polítiques socials			2	3	8	13	7	1	4	11	8	53%
Educació			14	2	11	10		15	6	6	6	40%
Política educativa			14	2	13	9		15		5	6	40%
Secundària superior completa	15			10		9			14	8	5	33%
Formació terciària				8	15			9	14	12	5	33%
Resultats PISA	15	12		3		10	7			8	6	40%
Resultats PISA sobre base socioeconòmica				6	2		13	3	10		5	33%
Despesa en educació pre-primària	13	4	2		1	14		15	6		7	47%
Inclusió social	9	10	6	4	7	11	2	1	5	8	10	67%
Política d'inclusió social	9	10	6	4	8	11	3	1	5	7	10	67%
Risc de pobresa	11	13	7	5	1		3	4	12	10	9	60%
Ràtio Ni-Nis	7		5	10	1	8	3	4	9	6	9	60%
Coeficient de Gini	11	9	10	8	2	14	7	1	6	12	10	67%
Igualtat de gènere als parlaments	13	3	7	2	4	10	8	6	1		9	60%
Satisfacció personal amb la vida		15	2	4	1	13	7	5	11	3	9	60%
Salut	12		9	4		10	14	15	11	3	8	53%
Política sanitària	11		9	4		10			15	1	6	40%
Despesa en programes de salut				2		10	7		5		4	27%
Esperança de vida al nèixer					3			11	8	4	4	27%
Ràtio de mortalitat infantil	15		9	4	1			5	7		6	40%
Percepció personal de la salut			14		4			13	15		4	27%
Famílies		7	3	6	4	15	9	5	1		8	53%
Política familiar		9	3	6	4	15	10	5	1		8	53%
Escolarització de 0 a 2 anys		5	1		9		6	8	3		6	40%
Escolarització 3-5 anys		1	5		2	12	14		3		6	40%

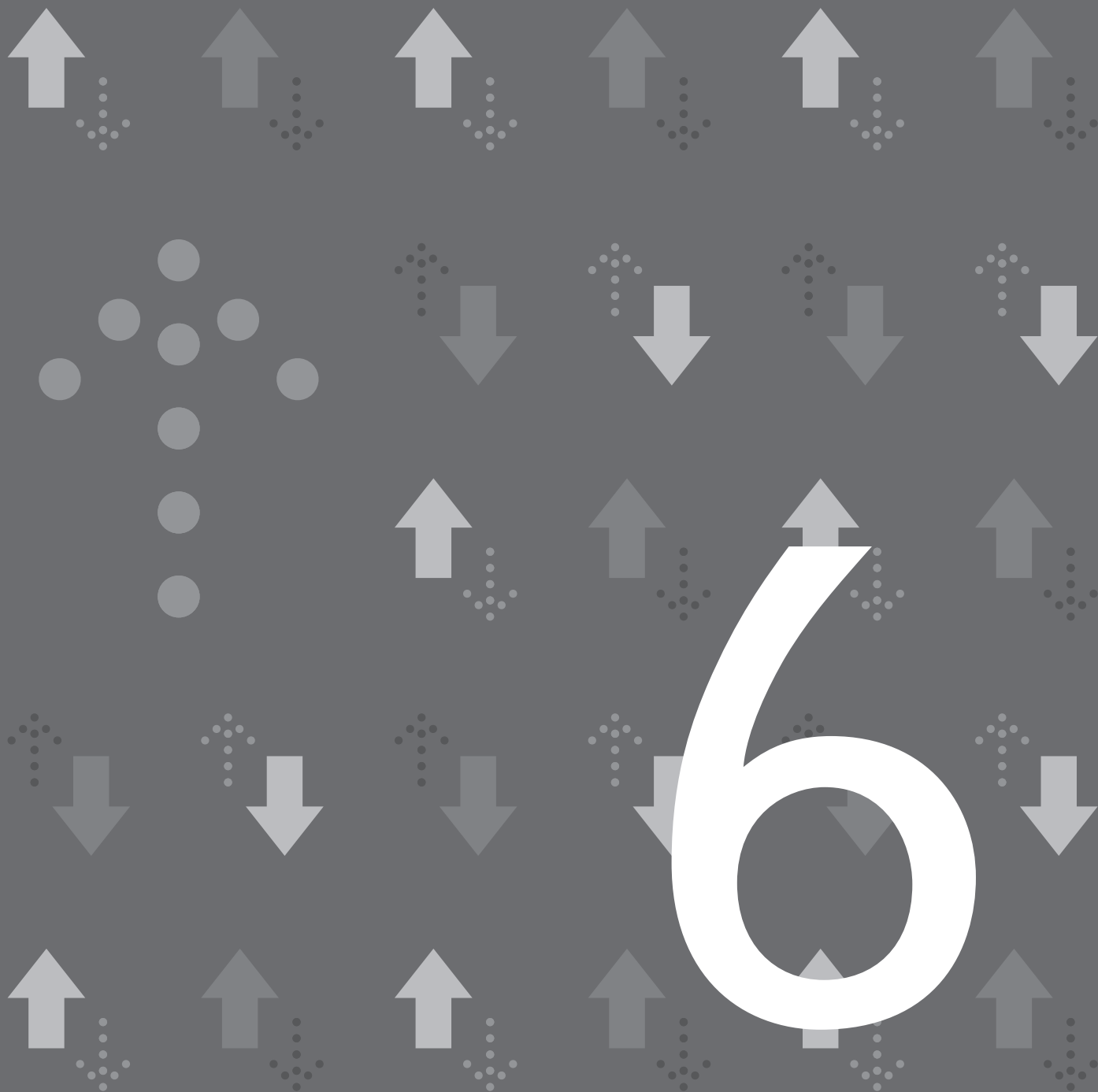
Concepte	AUT	BEL	DNK	FIN	ISL	DEU	NLD	NOR	SWE	CHE	Nombre de països	%
Ràtio de fertilitat		15		14	5			12	9		5	33%
Risc de pobresa infantil	13		2	1	4	9	5	3	12	8	9	60%
Pensions			3	5	4		2	1	9	6	7	47%
Política de pensions			4	5	11		3	2	8	1	7	47%
Ràtio d'ocupació entre 55 i 64 anys			12		1	10		5	3	4	6	40%
Ràtio de dependència de la gent gran					8			15			2	13%
Risc de pobresa dels majors de 65 anys		12	8	10	4		6	2	13		7	47%
Integració			12	8	10	11	13	9			6	40%
Política d'integració	14		13	4		6	7	5			6	40%
Ràtio immigrants/natius a secundària superior			11		1		13	9			4	27%
Ràtio immigrants/natius a terciària	2	11	4		6	12		5	1	3	8	53%
Ràtio immigrants/natius desocupats											0	0%
Ràtio immigrants/natius ocupats					4						1	10%
Seguretat	10		7	8	2	11	14	9		3	8	53%
Política de seguretat	10		9	6	8	11	14	7		2	8	53%
Ràtio d'homicidis per 100.000 habitants	12		6		2	7	13		5	3	7	47%
Robatoris en els darrers 12 mesos	15		8		3			12	6	13	6	40%
Confiança en la policia	6		10	8	1	7	14	9	13	2	9	60%
Solidaritat amb països en desenvolupament			5	6		11	8	3	2	12	7	47%
Política social global			3	8		11	15	7	2		6	40%
Suport econòmic al desenvolupament		10	4	7		13	6	3	2	8	8	53%

Font: SGI.

Taula 19. Regressions de les variables del grup de serveis

	34 països OCDE		22 països rics OCDE	
Variables	Regressió	t	Regressió	t
Inclusió social	y = -0,0305x + 0,4975	-6,1 (***)	y = -0,0236x + 0,4558	-5,3 (***)
Política d'inclusió social	y = -0,0218x + 0,4489	-4,4 (**)	y = 0,0158x + 0,4092	-3,3 (**)
Risc de pobresa	y = -0,0241x + 0,4423	-8,5 (***)	y = -0,0175x + 0,4031	-5,8 (***)
Ràtio Ni-Nis	y = -0,0189x + 0,422	-4,1 (**)	y = -0,0126x + 0,3795	-3,3 (**)
Coefficient de Gini	y = -0,0314x + 0,4768	-18,2 (***)	y = -0,0261x + 0,4467	-10,7 (***)
Igualtat de gèrene als parlaments	y = -0,0115x + 0,3841	-2,2 (**)	y = -0,013x + 0,386	-3,9 (**)
Satisfacció personal amb la vida	y = -0,0116x + 0,396	-0,8	y = -0,031x + 0,5258	-2,0 (*)
Famílies	y = -0,019x + 0,4359	-3,0 (***)	y = -0,0142x + 0,3992	-2,6 (**)
Política familiar	y = -0,0126x + 0,4014	-3,0 (**)	y = -0,007x + 0,3526	-1,7
Escolarització de 0 a 2 anys	y = -0,0095x + 0,3576	-1,8 (*)	y = -0,0066x + 0,3361	-1,3
Escolarització 3-5 anys	y = -0,004x + 0,2917	-1,4	y = -0,0082x + 0,3654	-1,9 (*)
Ràtio de fertilitat	y = 0,0139x + 0,2341	2,0 (*)	y = -0,0024x + 0,3149	-0,3
Risc de pobresa infantil	y = -0,0213x + 0,4383	-7,6 (***)	y = -0,0185x + 0,4233	-6,6 (***)
Pensions	y = -0,0237x + 0,4625	-2,6 (**)	y = -0,0168x + 0,4089	-2,5 (**)
Política de pensions	y = -0,0129x + 0,3999	-2,1 (**)	y = -0,0083x + 0,3594	-1,7
Ràtio d'ocupació entre 55 i 64 anys	y = -7E-05x + 0,3156	0,0	y = -0,0044x + 0,3301	-0,7
Ràtio de dependència de la gent gran	y = 0,0145x + 0,2469	3,2 (**)	y = 0,0023x + 0,2913	0,5
Risc de pobresa dels majors de 65 anys	y = -0,0139x + 0,4064	-4,9 (***)	y = -0,007x + 0,3483	-2,7 (**)
Integració	y = -0,0217x + 0,4638	-2,3 (**)	y = 0,0093x + 0,2332	0,9
Política d'integració	y = -0,014x + 0,4032	-2,2 (**)	y = -0,0037x + 0,3265	-0,6
Ràtio immigrants/natius a secundària superior	y = -0,0074x + 0,3672	-1,8 (*)	y = -0,007x + 0,306	-0,1
Ràtio immigrants/natius a terciària	y = -0,0127x + 0,4092	-2,9 (**)	y = -0,0094x + 0,3783	-1,8 (*)
Ràtio immigrants/natius desocupats	y = 0,0139x + 0,208	3,0 (**)	y = 0,0124x + 0,2134	5,1 (***)
Ràtio immigrants/natius ocupats	y = -0,0012x + 0,3244	-0,2	y = 0,0071x + 0,2489	1,8 (*)
Solidaritat amb països en desenvolupament	y = -0,0099x + 0,3672	-1,9 (*)	y = -0,0064x + 0,3399	-1,6
Política social global	y = -0,0047x + 0,3451	-0,8	y = -0,0004x + 0,3033	-0,1
Suport econòmic al desenvolupament	y = -0,0091x + 0,3526	-2,5 (**)	y = -0,0067x + 0,3357	-2,5 (**)

Font: OCDE.

PROPOSTES DE POLÍTICA ECONÒMICA PER A LA PROMOCIÓ DE LA IGUALTAT D'OPORTUNITATS

SUMARI

Aquest apartat del treball es proposa analitzar algunes propostes de política econòmica que pretenen contribuir a la promoció de la igualtat d'oportunitats i la disminució de la desigualtat en la distribució de renda als països de l'OCDE. La nostra anàlisi en aquest punt no té cap ànim d'exhaustivitat i més aviat se centra a aportar exemples d'algunes bones pràctiques que s'han dut a terme en alguns països i que, amb les limitacions lògiques del cas, podrien adoptar-se per part dels governs d'altres països. El nostre examen se centra en les mesures orientades a la consecució de dos objectius: el creixement de l'ocupació, en quantitat i, sobretot, en qualitat; i la capacitació acadèmica i professional de la població i, especialment, dels sectors més vulnerables de la societat.

No hi ha res inevitable sobre el fenomen econòmic i social de la desigualtat. Els dirigents polítics tenen al seu abast una tirallonga d'instruments i eines de política econòmica per intentar fer-hi front i promoure una major igualtat d'oportunitats per a tothom. Ara bé, no hi ha receptes miraculoses. Cada país s'enfronta a la

necessitat de dissenyar el seu propi paquet de mesures de política econòmica que dependrà, entre d'altres factors, de les causes concretes de l'increment de la desigualtat, la importància que es doni a altres objectius que, almenys potencialment, poden ser incompatibles amb el de major igualtat i el paper que es vulgui donar als poders públics a l'hora d'abordar aquest problema.

Els darrers estudis de l'OCDE (OCDE, 2015) i l'FMI (Ostry et al, 2014), esmentats a la secció 3 del treball, demostren que elevats nivells de desigualtat econòmica van en detriment dels objectius de creixement econòmic i, des d'aquest punt de vista, ofereixen una perspectiva sobre el tema que s'allunya dels plantejaments més tradicionals que considerava bàsicament incompatibles els objectius de reducció de la desigualtat i promoció del creixement econòmic. De fet, aquesta visió més nova afegeix una certa urgència en la presa de decisions per part de la política econòmica dels diferents països per abordar de manera efectiva el problema de la desigualtat, un cop sembla que l'èxit d'aquesta empresa pot venir acompanyat d'increments de les taxes de creixement econòmic a llarg termini. Els resultats de les investigacions ressenyades anteriorment posen de manifest que és possible i necessari dissenyar la política econòmica de manera complementària per aconseguir la màxima coordinació en la consecució d'aquests dos importants objectius.

La política econòmica més efectiva per abordar el problema de les desigualtats és, en general, la que ataca les seves causes originals (OCDE, 2015). Reduir la creixent divisió entre rics i pobres i millorar la igualtat d'oportunitats per a tothom sembla una estratègia adequada i, amb un bon disseny de les mesures de política econòmica, compatible amb la promoció del creixement econòmic. Tal com ho defineix la mateixa OCDE en els seus plantejament més estratègics, l'objectiu és aconseguir un creixement més inclusiu, és a dir, un creixement que creï oportunitats per tothom i distribueixi de manera justa els beneficis de la major prosperitat. Aquest enfocament és preferible al que es concentra a solucionar les seves conseqüències amb posterioritat. Les estratègies de redistribució basades exclusivament en els sistemes de transferències i impostos poden acabar sent poc efectives i, sovint, financerament insostenibles.

En aquest context, repassem a continuació d'una manera necessàriament sintètica alguns instruments de política econòmica que resulten d'interès tenint en compte els objectius que estem examinant. El primer tipus de mesures de política econòmica que volem examinar són les que tenen com a prioritat promoure el creixement de l'ocupació, especialment la de bona qualitat. Aquesta és, sense cap mena de dubte una bona manera de promoure la igualtat d'oportunitats i reduir les desigualtats excessives. És evident que el creixement de la desigualtat ha vingut acompanyat en alguns països d'un notable creixement de l'ocupació, especialment abans de la crisi econòmica. Sovint els llocs de treball que s'han creat eren de qualitat baixa i implicaven el creixement del nombre de contractes atípics –temporals, a temps parcial i treball autònom–,

fets que contribuïen al creixement de la desigualtat. Trencar el cercle viciós de creació d'ocupació i creixement de la desigualtat exigeix una estratègia que es centri sobretot en la millora de la qualitat dels llocs de treball, per sobre de la quantitat. A continuació apuntem una sèrie de mesures de política econòmica en aquesta línia i que es classifiquen en tres àrees diferents: a) polítiques actives de mercat de treball; b) mesures adreçades a la incorporació dels joves al mercat de treball; i c) reformes de les institucions del mercat de treball.

Polítiques actives de mercat de treball

Les polítiques efectives d'activació del mercat de treball exigeixen mesures diferenciades en funció del col·lectiu al qual van adreçades. Alguns països, com per exemple Suècia, Suïssa, els Països Baixos o el Regne Unit, han reformat el tractament que reben els treballadors amb discapacitats amb la pretensió de convertir les prestacions de caràcter passiu per discapacitat en prestacions de tipus més actiu i que pretenen la incorporació al mercat de treball. Altres països com Alemanya i el Canadà han dissenyat les polítiques adreçades als treballadors de més edat per permetre majors graus d'elecció entre treball i jubilació.

Incorporació dels joves al mercat de treball

En aquest punt es considera transcendental afavorir les perspectives a llarg termini dels joves enfortint el sistema educatiu i la formació professional, reforçant els sistemes d'assistència en la transició de l'escola a la feina i prevenint situacions de risc —associats a llocs de treball precaris i salaris baixos— que normalment estan relacionats amb col·lectius de joves que abandonen l'escola de forma prematura. Algunes experiències reeixides a Àustria i Finlàndia —en les quals estan basats els esquemes de la «Garantia Juvenil» de la UE— demostren clarament que invertir recursos en la millora de la transició escola-empresa dels joves dona rendiments molt elevats.

Reforma de les institucions del mercat de treball

Els baixos salaris i el problema dels «*working poor*» són reptes de gran importància a l'hora d'afrontar el problema de la desigualtat. La qüestió dels salaris mínims sempre ha estat controvertida entre els economistes, però sembla que hi ha un creixent consens que sistemes de salaris mínims ben dissenyats i en coordinació amb els sistemes d'impostos i transferències poden ajudar a resoldre el tema dels salaris excessivament baixos sense ocasionar pèrdues d'ocupació rellevants. Per altra banda, també sembla clar que cal superar la segmentació excessiva del mercat de treball —o l'existència del que s'anomenen mercats de treball duals—, en part deguda als esquemes de protecció de l'ocupació que diferencien les condicions laborals dels treba-

lladors en funció del seu tipus de contractació. Aquest fet dificulta la progressió dels treballadors en situació més precària i els fa vulnerables a una carrera laboral on s'encadenen els contractes temporals i es dificil consolidar una posició estable, la qual cosa dificulta la reducció de les desigualtats al mercat de treball.

El segon tipus de mesures tenen a veure amb les polítiques educatives, l'objectiu de la promoció de la igualtat d'oportunitats i la reducció de les desigualtats en la inversió en capital humà i l'adquisició de millors qualificacions. Com s'ha vist a la secció 2, el mecanisme a través del qual la desigualtat de la renda afecta el creixement econòmic està molt relacionat amb la incapacitat de les persones d'entorns socials i econòmics poc afavorits d'accedir a nivells elevats d'educació i desenvolupar de manera òptima el seu capital humà. Aquest fet presenta la política econòmica com una oportunitat de millorar el creixement econòmic a llarg termini en base a mesures que millorin la capacitació acadèmica i professional dels sectors més vulnerables de la societat. Les mesures de política econòmica en aquesta línia es poden classificar en quatre grups: a) educació i atenció als nens més petits; b) polítiques destinades a les famílies amb nens en edat escolar; c) reducció de la desigualtat en els resultats educatius; i d) actualització de les qualificacions per evitar la seva obsolescència.

Educació i atenció als nens més petits

Cada cop és més reconegut el fet que els primers anys de la vida d'una persona sovint són molt decisius per a la resta de la seva existència. La pobresa infantil, per exemple, dona lloc a cicatrius que poden afectar de manera severa els resultats educatius dels anys formatius i, amb posterioritat, els horitzons laborals dels afectats, fet que reforça el creixement de la desigualtat de la renda i redueix el grau de mobilitat social. Des d'aquest punt de vista és molt important garantir l'accés als serveis d'escoles bressol on els nens petits dels pares treballadors puguin aprendre i desenvolupar-se abans d'arribar a l'educació primària, tot permetent que els pares no hagin d'interrompre la seva carrera laboral.

Polítiques destinades a les famílies amb nens en edat escolar

Les polítiques d'incentius directes per a l'assistència a l'escola dels nens més petits són característiques de països emergents com Mèxic o el Brasil, però alguns països rics de l'OCDE han experimentat amb versions d'aquest tipus de mesures –en forma de subsidis o desgravacions fiscals– a les famílies quan els joves decideixen continuar dins del sistema educatiu a nivells més avançats. Exemples de països que han aplicat aquestes polítiques són Àustria, la República Txeca, Alemanya i Suïssa. Altres polítiques inclouen el suport a les famílies amb nens en edat escolar en forma d'ajuts per a l'alimentació o la compra de material escolar. Les investigacions de l'OCDE (OCDE, 2015) indiquen que els sistemes d'atenció als infants que contribu-

eixen més a la reducció de la pobresa combinen l'accés universal al servei amb l'ús d'estructures tarifàries que són progressives –el cas de Dinamarca, per exemple.

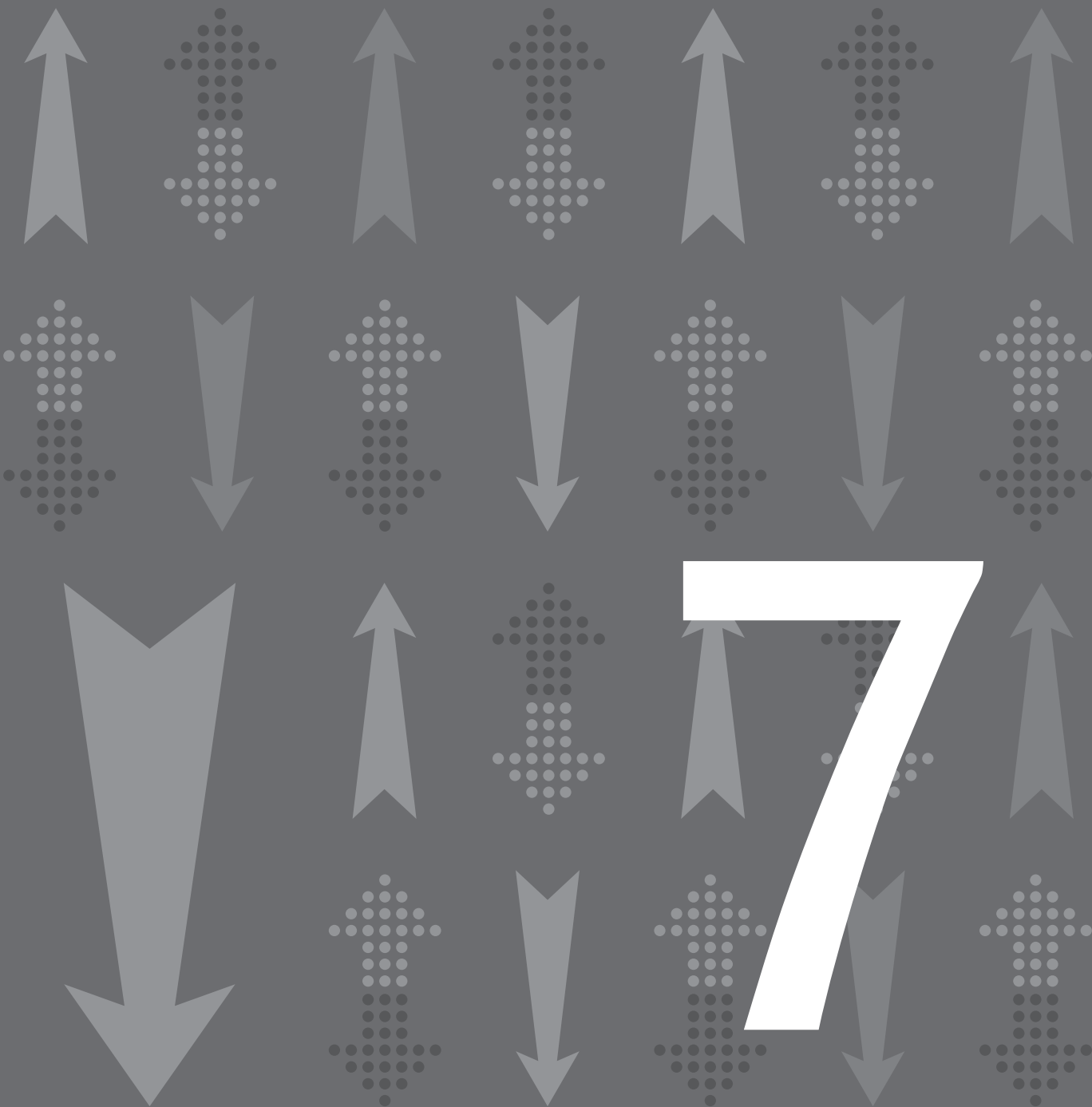
Reducció de la desigualtat en els resultats educatius

Finlàndia, per exemple, és un país que té un sistema educatiu que presenta uns resultats –mesurats en base a les dades provinents dels informes PISA– molt equitatius, afavorint la igualtat d'oportunitats i la mobilitat social des de bon començament. Les escoles finlandeses dediquen mestres especialitzats al suport dels grups d'estudiants amb major risc de fracàs escolar i abandonament prematur.

Actualització de les qualificacions per evitar la seva obsolescència

La millora de les qualificacions professionals en l'edat adulta és un component essencial per assegurar l'ocupabilitat de tots els treballadors i la seva progressió en el mercat laboral. Aquest és un problema especialment agut en el cas de les empreses petites i mitjanes que, davant de les dificultats que poden tenir per retenir els millors treballadors, estan en moltes ocasions mancades dels incentius necessaris per millorar la formació dins de la mateixa empresa.

Com és evident, totes aquestes mesures que hem enunciat no exclouen l'absoluta necessitat de comptar, de forma complementària, amb un sistema d'impostos i transferències que contribueixi a una redistribució eficient. En concret, les autoritats fiscals han de garantir que els individus més rics i les empreses, particularment les multinacionals que sovint aprofiten la descoordinació entre les agències tributàries dels diferents països per eludir part de la seva càrrega fiscal, contribueixin de forma adequada al finançament de les despeses públiques. Aquest és un element crucial per assegurar la sostenibilitat de l'estat del benestar dels països de l'OCDE i la legitimitat social de les economies de mercat.

CONCLUSIONS

El creixement de la desigualtat als països de l'OCDE ve de lluny i l'episodi de la crisi econòmica recent no ha fet més que confirmar aquesta tendència. Les dades dels darrers trenta anys ens diuen que les societats d'aquests països es troben, en aquest tema concret, en el seu pitjor moment. L'elevada desigualtat econòmica i el debat sobre les seves conseqüències econòmiques, polítiques i socials ocupa un lloc central en l'agenda política dels governants i en les preocupacions dels ciutadans, que en molts casos ho veuen com una amenaça potencial per a la pau social, l'estabilitat política i la seguretat i el progrés econòmic.

Malgrat aquest panorama general, pot observar-se una notable variabilitat pel que fa a la igualtat dins del conjunt dels països de l'OCDE, fins hi tot quan ens centrem en aquells que són relativament més rics. Hi conviuen països relativament desiguals –com per exemple els EUA i el Regne Unit– amb societats on la renda es reparteix de forma molt més equitativa –Noruega i Dinamarca en són dos bons exemples. En aquest treball ens hem volgut centrar especialment en l'anàlisi d'aquells països que, malgrat gaudir dels millors nivells d'igualtat, no per això els ha calgut sacrificar nivells de prosperitat molt elevats. Coincidència o no, nou dels deu països, tots ells europeus, que compleixen les condicions de prosperitat i igualtat són països petits –que en el nostre treball vol dir que tenen menys de 20 milions d'habitants. Alemanya és l'excepció dins de la nostra selecció de països. El cas és que els resultats del nostre estudi desmenteixen les veus que afirmen que els estats petits estan condemnats a la irrellevància en l'economia global. No només és així, sinó que es pot afirmar que alguns d'aquests estats

petits són els que millor gestionen la seva economia i millors resultats ofereixen als seus ciutadans en termes de benestar econòmic.

La nostra anàlisi demostra que aquests deu països comparteixen una estació final –el repartiment igualitari de la renda–, però que, en canvi, hi arriben per camins molt diferents. Alguns països com Suïssa opten per potenciar la igualtat dels processos de creació i distribució de les rendes de mercat a través de taxes d'ocupació molt altes i una incidència molt escassa dels salaris baixos. Això fa innecessària la utilització d'un sistema de redistribució, via impostos i transferències, molt potent i de fet en el cas suís el component redistributiu del seu sistema fiscal és pràcticament nul. En canvi, altres països com Bèlgica i Alemanya basen el seu igualitarisme en sistemes de redistribució molt més intervencionistes, que els permeten corregir unes distribucions de la renda de mercat que són relativament desiguals, en part per raó de taxes d'ocupació molt mediocres –Bèlgica– o una estructura salarial poc igualitària –Alemanya. Per últim, els països més igualitaris en renda disponible –Dinamarca i Noruega– combinen mecanismes de redistribució de gran abast i basats sobretot en l'ús de les transferències amb un funcionament eficient del mercat de treball que els permet partir de nivells relativament equitatius en la distribució de la renda de mercat.

Tot i que no hem de resignar-nos i considerar que el creixement de la desigualtat és inevitable, també cal reconèixer que és un fenomen molt complex i, en part, consubstancial a grans canvis de fons que es van produint en l'estructura de l'economia mundial. Els estudis dels economistes apunten cap als canvis tecnològics i la globalització econòmica com a dos dels principals factors responsables de l'evolució de la distribució de la renda. Davant d'aquest fet, la política econòmica té davant seu l'enorme repte de fer que el creixement econòmic i la generació de prosperitat tinguin un caràcter més inclusiu, prestant especial atenció a aquelles mesures que puguin afavorir una distribució més justa i garanteixin nivells elevats d'igualtat d'oportunitats per a tots els membres de la societat.

**APÈNDIX:
ALGUNES DEFINICIIONS
PER A LECTORS
NO INICIATS**

PIB: és la mesura del valor monetari de la producció final d'una societat en un any. S'hi suma tot, des dels vehicles fins a les hores d'advocat, tot valorat en euros –o la moneda que sigui. Les dificultats per mesurar el PIB són molt grans, però tots els països ho fan d'una manera bastant homogènia, raó per la qual s'utilitza habitualment per comparar la grandària de les economies dels diferents països. És sorprenent que, per exemple, la mida del PIB de Rússia sigui només set vegades la catalana.

PIB per capita: és el PIB dividit per la població, o sigui la mitjana per habitant. El PIB per capita català és tres vegades més gran que el rus.

PIB per capita en PPP: és el PIB per capita corregit en funció del cost dels productes i dels serveis. A la pràctica, suposa augmentar el valor del PIB per capita dels països pobres tenint en compte que molts dels productes –sobretot els locals– i gairebé tots els serveis són molt més barats. Amb totes les seves limitacions, és la millor mesura de què disposem per comparar la quantitat de béns i de serveis de què disposen les diferents societats de mitjana. En aquest cas, el valor català és una vegada i mitja la russa.

Renda disponible: és el que queda del PIB després d'haver-li restat tot el que no arriba a les famílies –impostos, amortització d'equipaments– i és el que aquestes tenen disponible per consumir o estalviar.

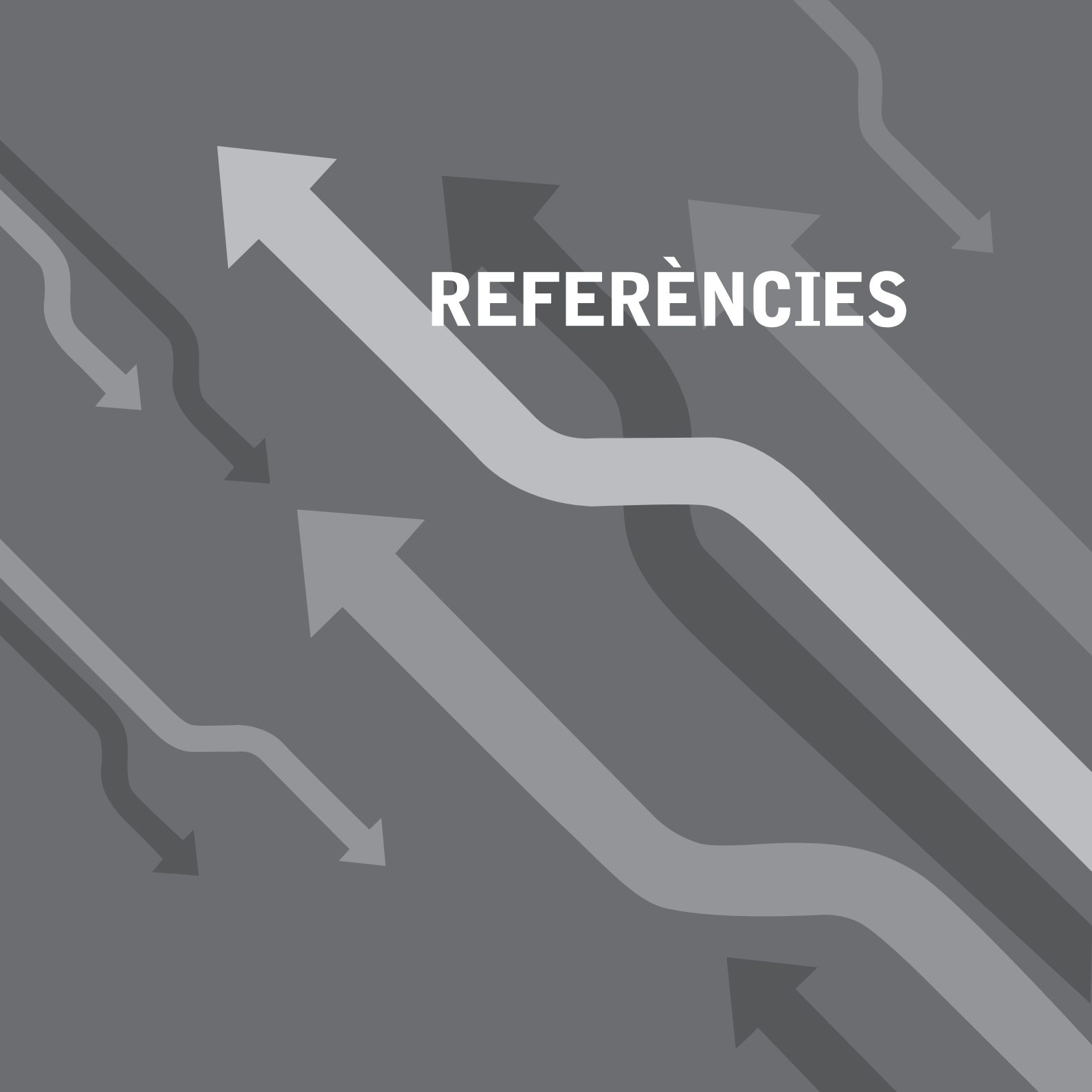
Index de Gini: és una de les moltes mesures que s'utilitzen per comparar el grau de distribució del PIB entre la població. Adoptaria el valor 0 si tots els habitants

tinguessin exactament el mateix i 1 si tot s'ho quedés un únic individu. A la pràctica, els països més equitatius –els nòrdics– presenten valors propers al 0,25, mentre que els pitjors distribuïts –Sud-àfrica, Haití– tenen valors propers a 0,6.

L'OCDE publica quatre mesures de l'índex de Gini per a la majoria dels països membres. La primera mesura està referida a la distribució de la «renda de mercat», entesa com el que guanyen les famílies en funció del que treballen i del que tenen. La segona mesura –«*gross income*» o renda bruta– està referida a la distribució de la renda de mercat més les transferències que reben de les administracions públiques –pensió, subsidi de desocupació... La tercera mesura –«renda disponible»– està referida a la renda anterior restant-li els impostos que han pagat. La quarta –«*extended income*»– té en compte, a més de la renda disponible, el consum que fan les famílies de serveis prestats gratuïtament –o a cost reduït– per les administracions públiques: escolarització, sanitat... Amb alguna excepció molt puntual, cada mesura de l'índex de Gini relatiu a aquests diferents conceptes de renda és més petita que l'anterior, mostrant una major igualtat en cada pas de procés redistributiu –transferències, impostos i serveis públics. Així, per exemple, la renda bruta està millor distribuïda que la renda de mercat –i, per tant, té un índex de Gini més petit– perquè les transferències beneficien –proporcionalment– més les rendes baixes que les altes.

Anàlisi de regressió: La regressió lineal simple és una tècnica estadística molt usada i de gran utilitat. Es pot fer servir per avaluar si dues variables numèriques estan relacionades o no. En el cas de l'anàlisi de dues variables aquesta tècnica permet dibuixar una línia de regressió, que és la línia que ajusta millor les dades corresponents a les dues variables –en termes de minimitzar la distància que hi ha de la línia fins a cada una de les observacions. Quan les dues variables estan correlacionades positivament –negativament–, el pendent de la recta de regressió té valors positius –negatius. Si les variables no presenten cap mena de correlació aleshores el pendent de la recta de regressió és zero. Si observem els gràfics 2 i 3, per exemple, ens adonem que el pendent de la recta de regressió és negatiu en els dos casos. De tota manera això no ens assegura que les variables representades als gràfics estiguin correlacionades negativament. Per assegurar-nos d'això és important saber quan, donades les dades corresponents a les variables, el pendent de la línia de regressió és significativament diferent de zero. El valor de l'estadístic *t* ens permet saber amb quin grau de confiança aquest pendent és diferent de zero. Normalment es tenen en compte nivells de confiança del 90, 95 i 99% i es representen amb una, dues i tres estrelles respectivament. En el cas del gràfic 2 el valor de l'estadístic *t* és baix i això vol dir que pendent de la recta de regressió no és significativament diferent de zero –no podem dir que les variables estiguin correlacionades des d'un punt de vista estadístic. En canvi,

en el cas del gràfic 3 el valor de l'estadístic t ens indica que el pendent de la recta de regressió és negatiu amb un nivell de confiança del 95% i, per tant, les dues variables estan correlacionades negativament des d'un punt de vista estadístic.

REFERÈNCIES

ALESINA, A., DEVLEESCHAUWER, A., EASTERLY, W, KURLAT, S. i WACZI-ARG, R. (2003) *Fractionalization. Journal of Economic Growth*, núm. 8, p. 155-194.

ALESINA, A. i SPOLAORE, E. (2003) *The Size of Nations*. Cambridge, MA: The MIT Press.

ARTS, W. i GELISSEN, J. (2002) «Three worlds of welfare capitalism or more? A state-of-the-art report», *Journal of European Social Policy*, núm. 12, p. 137-158.

BRACONIER, H. i RUIZ-VALENZUELA, J. (2014) «Gross Earning Inequalities in OECD Countries and Major Non-Member Economies: Determinants and Future Scenarios». *OECD Economics Department Working Papers*, núm. 1139. Disponible a <http://dx.doi.org/10.1787/5jz123k7s8bv-en>.

CREDIT SUISSE (2014) *The Success of Small Countries*. Zurich: Credit Suisse AG. Disponible a <http://publications.credit-suisse.com/index.cfm/publikationen-shop/research-institute/?pageNum=1>.

DESMET, K., ORTUÑO-MARTÍN, I. i WEBER, S. (2009) «Linguistic Diversity and Redistribution». *Journal of the European Economic Association*. 7 (6). p. 1291-1318.

ESPING-ANDERSEN, G. (1990) *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Prin-

ceton, N.J.; Princeton University Press.

FOURNIER, J. i KOSKE, I. (2012) «Less Income Inequality and More Growth – Are They Compatible? Part 7. The Drivers of Earning Labour Inequality – An Analysis Based on Conditional and Unconditional Quantile Regressions». *OECD Economics Department Working Papers*, núm. 930. Disponible a <http://dx.doi.org/10.1787/5k9h28s354hg-en>.

HELLIWELL, J. F., LAYARD, R. i SACHS, J. (eds.) (2015) *World Happiness Report 2015*. New York: Sustainable Development Solutions Network. Disponible a <http://worldhappiness.report/>.

JOUMARD, I., M. PISU i D. BLOCH (2012a) «Tackling income inequality: The role of taxes and transfers», *OECD Journal: Economic Studies*. 2012 (1). p. 37-70.

JOUMARD, I., M. PISU i D. BLOCH (2012b) «Less Income Inequality and More Growth- Are They Compatible? Part 3. Income Redistribution via Taxes and Transfers across OECD countries». *OECD Economics Department Working Paper*, núm. 926. Disponible a <http://dx.doi.org/10.1787/5k9h296b1zjf-en>.

KATZENSTEIN, P. J. (1985) *Small States in World Markets: Industrial Policy in Europe*. Ithaca, Nova York: Cornell University Press.

KATZENSTEIN, P. J. (2003) «Small States and Small States Revisited». *New Political Economy*. 8 (1).

KAUDER, B. i POTRAFKE, N. (2015) *Globalization and social justice in OECD countries. Review of the World Economics*. 151. p. 353-376.

KIERZENKOWSKI, R. i KOSKE, I. (2012) «Less Income Inequality and More Growth – Are They Compatible? Part 8. The Drivers of Labour Income Inequality – A Literature Review». *OECD Economics Department Working Papers*, núm. 931. Disponible a <http://dx.doi.org/10.1787/5k9bls1hlzkk-en>.

KOSKE, I. FOURNIER, J. i WANNER, I. (2012) «Less Income Inequality and More Growth – Are They Compatible? Part 2. The Distribution of Labour Income». *OECD Economics Department Working Papers*, núm. 925. Disponible a <http://dx.doi.org/10.1787/5k9h2975rhhf-en>.

OECD (2014) *Social Expenditure Update. Insights from the OECD Social Expenditure database (SOCX)*, novembre 2014.

OCDE (2015) *In It Together: Why Less Inequality Benefit All*. París: OCDE.

OLSON, M. (1982) *The Rise and Decline of Nations*. New Haven: Yale University Press.

OSTRY, J. D., BERG, A. i TSANGARIDES, C. G. (2014) «Redistribution, Inequality, and Growth». *IMF Staff Discussion Notes*, SDN/14/02. Disponible a <https://www.imf.org/external/pubs/cat/longres.aspx?sk=41291.0>.

RAJAN, R. (2010) *Fault Lines: How Hidden Fractures Still Threaten the World Economy*. Princeton: Princeton University Press.

ROSE, A. (2006) «Size really doesn't matter: In search of a national scale effect». *Journal of the Japanese and International Economies*. 20 (4). p.482-507.

SKILLING, D. (2012) «In Uncertain Seas: Positioning small countries to succeed in a changing world». *Landfall Strategy Group Discussion Paper March 2012*. Disponible a www.landfallstrategy.com.

WILKINSON, R. i PICKETT, K. (2010) *The Spirit Level (Why Equality is Better for Everyone)*. Londres: Penguin.

Centre
Maurits
Coppieters